

ROK XIV.

Nr. 9—(127).

DZIENNIK URZĘDOWY

KURATORIUM OKRĘGU SZKOLNEGO BRZESKIEGO

L I S T O P A D

1 9 3 7 R.

Pomoce szkolne ułatwiają nam pracę. Trzeba je dobrze znać, powiększać systematycznie, konserwować starannie i umiejętnie stosować w pracy.

T R E Ś Ć :

Poz.	Str.	Poz.	Str.	
91.	Organizacja państwowych gimnazjów kra- wieckich i bieliźniarskich	426	torów ministerialnych szkolnictwa powsz. w r. 1937/38	439
92.	Organizacja państwowych gimnazjów me- chanicznych	428	Odznaczenia w dniu Święta Niepodległości	440
93.	Podział uczniów na grupy przy nauczaniu nie- których przedmiotów w szkołach zawodow.	431	Komunikaty	441
94.	Konkursy polonistyczne dla młodzieży szkół średnich ogólnokształcących	434	C Z Ę Ś Ć N I E U R Z Ę D O W A .	
95.	Praca nauczycielstwa na kursach dla przed- porobowych	437	Z zamierzeń i osiągnięć	442
96.	Prowadzenie rachunkowości przez prywatne szkoły zawodowe, subwencjonowane przez Skarb Państwa	437	Szkolnictwo powszechne	443
97.	Odpisywanie z ksiąg inwentarza szkół pow- szecznych przedmiotów zniszczonych	488	Szkolnictwo średnie ogólnokształcące	451
98.	Plan dyżurów oraz zajęć szkolnych instruk- torów ministerialnych szkolnictwa powsz. w r. 1937/38	439	Szkolnictwo zawodowe	454
			Harcerstwo	461
			Wychowanie fizyczne	463
			Higiena szkolna	465
			Oświata pozaszkolna	467
			Centralna Biblioteka Pedagogiczna	477
			Nowe książki i czasopisma	479
			Komunikaty	485

91.

R O Z P O R Z A D Z E N I E
Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia
Publicznego

z dnia 11 maja 1937 r. (Nr. III PU-258/37)

o organizacji państwowych gimnazjów krawieckich i państwowych gimnazjów bieliźniarskich.

(Przedruk z „Dziennika Urzędowego Ministerstwa W.R. i O. P. Nr. 5 p. 128 r. 1937).

Na podstawie art. 2 ust. 2, art. 59 i 60 ustawy z dnia 11 marca 1932 roku o ustroju szkolnictwa (Dz. U. R. P. Nr 38, poz. 389) zarządzam co następuje:

§ 1. Zgodnie z zasadami, podanymi w §§ 149 i 150 rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 21 listopada 1933 r. (Nr. I Pr 4051/33) o organizacji szkolnictwa zawodowego (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 15, poz. 202), ustala się organizację państwowych gimnazjów krawieckich i państwowych gimnazjów bieliźniarskich według załączonego statutu.

§ 2. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia. W miarę wprowadzenia nowej organizacji tracą moc przepisy, sprzeczne z załączonym statutem.

Minister

(—) **W. Świętosławski.**

Załącznik do rozporządzenia Ministra W. R. i O. P. z dnia 11 maja 1937 r. (Nr. III PU-2583/37).

S T A T U T

Państwowego Gimnazjum Krawieckiego (Bieliźniarskiego).

I. **Zadania gimnazjum.**

§ 1. Zadaniem gimnazjum jest praktyczne i teoretyczne przygotowanie młodzieży żeńskiej do wykonywania zawodu krawieckiego (bieliźniarskiego) oraz wychowanie na zamiłowane w swym zawodzie pracownice i świadome swych obowiązków obywatelki Państwa.

II. **Ogólne zasady organizacji.**

§ 2. Gimnazjum krawieckie (bieliźniarskie) jest przeznaczone dla młodzieży żeńskiej, która ukończyła drugi szczebel programowy szkoły powszechnej.

§ 3. Kurs nauki rozłożony jest na 4 klasy. Czas nauki w każdej klasie trwa jeden rok.

§ 4. W Gimnazjum krawieckim (bieliźniarskim) nie przeprowadza się specjalizacji.

§ 5. Liczba nauczycieli(ek) własnych t. j. nauczycieli(ek), którzy(re) zarówno liczbą godzin, jak swą pracą związani (e) są przede wszystkim z daną szkołą, nie powinna być mniejsza, łącznie z przełożoną (dyrektorem), niż liczba oddziałów w tej szkole.

§ 6. Organizację roku szkolnego oraz liczbę uczennic w klasie lub oddziale ustala się osobnymi przepisami.

III. **Przełożona, kierownik(czka) warsztatów, nauczyciele(ki), Rada Pedagogiczna.**

§ 7. Na czele szkoły stoi przełożona (dyrektor). Do obowiązków przełożonej (dyrektora) należy:

- a) reprezentowanie szkoły na zewnątrz,
- b) przewodniczenie Radzie Pedagogicznej,
- c) bezpośrednie zwierzchnictwo nad wszystkimi osobami, pracującymi w szkole,
- d) organizowanie pracy wychowawczej i dydaktycznej, kierowanie nią i czuwanie nad jej planowym wykonaniem,
- e) zarządzanie sprawami administracyjno-gospodarczymi szkoły,
- f) wykonywanie przepisów i poleceń władz szkolnych,
- g) nauczanie w odpowiedniej liczbie godzin,
- h) utrzymywanie kontaktu szkoły z życiem gospodarczym środowiska, w którym się szkoła znajduje.

§ 8. Kierownik(czka) warsztatu szkolnego jest nauczycielem(ką), który(a) organizuje i kieruje pracą w warsztatach szkolnych zarówno pod względem dydaktycznym, jak i administracyjno-gospodarczym. Za wyniki tej pracy jest odpowiedzialny(a) przed przełożoną i władzami szkolnymi.

§ 9. Nauczyciele (ki) i instruktorzy (ki) wychowują oraz uczą powierzoną ich opiece młodzież według właściwych zasad pedagogicznych, biorą czynny udział w pracach Rady Pedagogicznej i realizowaniu jej uchwał, utrzymują kontakt z życiem gospodarczym w zakresie specjalności szkoły, wreszcie pełnią funkcję administracyjno-gospodarcze powierzonego sobie działu pracy.

§ 10. Przełożona (dyrektor), kierownik (czka) warsztatów, nauczyciele (ki), lekarz (ka) szkolny(a) i instruktorzy(ki) tworzą Radę Pedagogiczną szkoły, która jest stałym organem wewnętrznego życia szkolnego.

§ 11. Rada Pedagogiczna współpracuje z przełożoną nad podnoszeniem poziomu wycho-

wawczego i dba o właściwy poziom naukowy szkoły, omawia i opracowuje ważniejsze sprawy, związane z życiem szkolnym.

W szczególności zaś do jej obowiązków należy:

- a) opracowywanie planów pracy wychowawczej i dydaktycznej.
- b) ustalanie opinii o uczennicach i oceny ich zachowania się,
- c) ustalanie ogólnej oceny rocznej uczennic,
- d) przyjmowanie i usuwanie uczennic,
- e) ustalanie regulaminu uczniowskiego,
- f) załatwianie spraw, przekazanych jej przez osobne przepisy.

§ 12. Przełożonej (dyrektorowi) przysługuje prawo zawieszania uchwał Rady Pedagogicznej, które uzna za niezgodne z przepisami lub przeciwne dobru szkoły.

O decyzji zawieszenia uchwały Rady Pedagogicznej przełożona (dyrektor) obowiązana(y) jest niezwłocznie zawiadomić władze szkolne.

IV. Organizacja nauczania i wychowania

§ 13. Program nauczania szkoły opiera się na drugim szczeblu programowym szkoły powszechnej.

§ 14. Nauczanie odbywa się według obowiązującego programu.

§ 15. Plan pracy wychowawczej, dostosowany do wieku i rozwoju młodzieży, powinien uwzględniać cele wychowawcze, określone w § 1 niniejszego statutu.

§ 16. Przełożona (dyrektor) łącznie z gremiem nauczycielskim osiąga cele wychowawcze szkoły przez:

- a) bezpośredni swój wpływ na uczennice w szkole i poza szkołą,
- b) nauczanie i odpowiednią organizację pracy,
- c) organizowanie współpracy domu i szkoły w akcji wychowawczej,

V. Uczennice.

Zadania i obowiązki uczennic.

§ 17. Uczennica sposobi się przez wychowywanie i kształcenie w szkole na świadomą swych obowiązków i twórczą obywatelkę Państwa Polskiego.

W tym celu uczennica powinna dążyć do wyrobienia religijnego, urabiać należycie swój charakter oraz zdobywać wiedzę i umiejętności. Do osiągnięcia tego zmierza przede wszystkim

przez wytrwałą pracę nad sobą i przez sumienne wypełnianie obowiązków.

§ 18. Uczennica obowiązana jest stosować się do regulaminu szkolnego, który określa szczegółowo zadania i obowiązki uczennic.

Przyjmowanie uczennic.

§ 19. Do klasy I przyjmuje się kandydatki, które:

- a) przedstawią świadectwo ukończenia VI klasy szkoły powszechnej III lub II stopnia, albo inne świadectwo, uznane przez władze szkolne za równoważne.
- b) kończą w danym roku kalendarzowym co najmniej 13, a nie przekroczą 17 lat życia,
- c) posiadają odpowiedni rozwój fizyczny,
- d) złożą egzamin wstępny z następujących przedmiotów: języka polskiego, geografii, arytmetyki z geometrią i rysunku; w czasie egzaminu z języka polskiego sprawdzane jest również przygotowanie kandydatek z historii w czasie egzaminu z geografii — z przyrody.

§ 20. Egzamin dla kandydatek ma na celu sprawdzenie ogólnego rozwoju umysłowego oraz przygotowania naukowego kandydatki. Za podstawę orientacji będzie służyło świadectwo szkoły powszechnej; o zakresie wymagań egzaminacyjnych stanowi program II szczebla szkoły powszechnej.

§ 21. Jeżeli egzamin wstępny zdało więcej kandydatek niż jest miejsc wolnych w klasie, przyjmowane są kandydatki lepiej przygotowane i bardziej zdolne.

§ 22. W poczet uczennic szkoły mogą być przyjęte kandydatki, które przedłożą świadectwo pomyślnego złożenia egzaminu do klasy I innej szkoły zawodowej stopnia gimnazjalnego lub gimnazjum ogólnokształcącego i złożą egzamin z rysunku.

§ 23. Kandydatka, która zdała egzamin do klasy I i nie została przyjęta do szkoły z powodu braku miejsca, może być przyjęta w tym samym roku, bez ponownego składania egzaminu, do klasy I każdego gimnazjum zawodowego lub ogólnokształcącego najdalej w ciągu pierwszego miesiąca nauczania.

§ 24. Do klas wyższych niż I przyjmowane są kandydatki w przypadkach, gdy w klasach są wolne miejsca, oraz gdy uzyskają zezwolenie władz szkolnych.

Kandydatka ta może być przyjęta do szkoły, o ile zda egzamin w zakresie materiału nauczania wszystkich przedmiotów obowiązkowych klas poprzednich (z wyjątkiem ćwiczeń

cielesnych), wykaże odpowiedni stopień ogólnego rozwoju oraz właściwą umiejętność w zakresie programu pracy warsztatów i pracowni szkolnych.

§ 25. Uczennic, przechodzących z jednego gimnazjum krawieckiego (bieliźniarskiego) do drugiego gimnazjum krawieckiego (bieliźniarskiego) o takim samym programie nauczania, nie obowiązuje składanie egzaminu wstępnego.

§ 26. Uczennice, przechodzące z gimnazjum ogólnokształcącego lub innych szkół zawodowych stopnia gimnazjalnego, zdają egzamin w zakresie różnicy programów.

§ 27. Kandydatki mogą być przyjmowane do szkoły najpóźniej w ciągu pierwszego miesiąca nauczania.

O c e n a u c z e n n i c .

§ 28. Przy końcu każdego roku szkolnego nauczyciel(ka), instruktor(ka) ustala ocenę wyników, osiągniętych przez uczennicę w zakresie danego przedmiotu, biorąc za podstawę wymagania obowiązującego programu.

Ocena powinna być oparta na systematycznym badaniu postępów i wyników pracy uczennicy.

§ 29. Przy końcu pierwszego półrocza oraz z końcem roku szkolnego uczennica otrzymuje świadectwo, które zawiera wyrażoną w stopniach ocenę wyników nauki ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych i nadobowiązkowych oraz z zachowania się.

O wynikach nauki w innych okresach szkolnych zawiadamia się rodziców lub opiekunów uczennicy.

Oceny, ustalone z końcem ostatniego okresu, są zarazem ocenami rocznymi.

§ 30. Promowanie uczennic do klas następnych odbywa się na podstawie ocen rocznych co najmniej dostatecznych ze wszystkich przedmiotów. W wyjątkowych wypadkach Rada Pedagogiczna może promować do klasy następnej uczennicę, mającą ocenę niedostateczną z jednego przedmiotu, z wyjątkiem zajęć warsztatowych. Jakiegokolwiek egzaminy uzupełniające lub promocyjne do klasy następnej nie mogą być stosowane.

§ 31. Uczennica, która nie uzyskała promocji do klasy następnej, może na podstawie decyzji Rady Pedagogicznej powtarzać klasę lub może być usunięta ze szkoły. Dwukrotne powtarzanie tej samej klasy jest zasadniczo niedopuszczalne.

V I . U k o ń c z e n i e s z k o ły .

§ 32. Uczennica, która otrzymała w klasie IV oceny roczne co najmniej dostateczne ze

wszystkich przedmiotów obowiązkowych oraz z zachowania się, otrzymuje zamiast świadectwa rocznego — świadectwo ukończenia szkoły.

§ 33. Ukończenie gimnazjum krawieckiego (bieliźniarskiego) uprawnia absolwentki do przystąpienia do egzaminu czeladniczego.

92.

ROZPORZĄDZENIE

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 13 lipca 1936 r. (Nr III UPr. 388|36)

o organizacji państwowych gimnazjów mechanicznych

(Przedruk z „Dziennika Urzędowego” Ministerstwa W. R. i O. P. N 8 p. 133 r. 1936)

Na podstawie art. 2 ust. 2. art. 59 i 60 ustawy z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa (Dz. U. R. P. Nr 38, poz. 389) zarządza co następuje:

§ 1. Zgodnie z zasadami, podanymi w § 18 rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 21 listopada 1933 r. (Nr I Pr. 4051|33) o organizacji szkolnictwa zawodowego (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 15, poz. 202), ustala się organizację państwowych gimnazjów mechanicznych według załączonego statutu.

§ 2. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia. W miarę wprowadzania nowej organizacji tracą moc przepisy, sprzeczne z załączonym statutem.

Minister

(—) W. Świętosławki.

Załącznik do rozporządzenia Ministra W. R. i O. P. z dnia 13 lipca 1936 (Nr III UPr. 388|36).

S T A T U T

Państwowego Gimnazjum Mechanicznego

I. Zadania szkoły.

§ 1. Zadaniem szkoły jest praktyczne i teoretyczne przygotowanie młodzieży do wykonywania w przemyśle metalowym robót kowalskich, ślusarskich i tokarskich oraz wychowywania na zamiłowanych w swym zawodzie pracowników i świadomych swych obowiązków obywateli Państwa Polskiego.

II. Ogólne zasady organizacji.

§ 2. Szkoła jest przeznaczona dla mło-

dzieży męskiej, która ukończyła co najmniej drugi szczebel programowy szkoły powszechnej.

§ 3. Kurs nauki rozłożony jest na 4 klasy. Czas nauki w każdej klasie trwa jeden rok.

§ 4. Program klas niższych uwzględnia w odpowiednim stopniu zarówno kowalstwo, ślusarstwo, jak i obróbkę mechaniczną (głównie tokarstwo). Program klas wyższych uwzględnia kierunki:

- a) obróbki mechanicznej (głównie tokarstwo) w klasie III i IV,
- b) kowalski w klasie IV,
- c) ślusarski w klasie IV.

Kierunek ślusarski w klasie IV może w poszczególnych szkołach uwzględniać bądź ślusarstwo ogólne, bądź też wprowadzać uczniów w jedną ze specjalności, podyktowanych potrzebami życia, jak np. mechanikę samochodową, kolejową, narzędziarstwo i t. d.

Gimnazja mechaniczne mogą też uwzględniać tylko jeden z wymienionych kierunków.

§ 5. Liczba nauczycieli własnych, t. j. nauczycieli, którzy zarówno liczbą godzin, jak swą pracą związani są przede wszystkim z daną szkołą, nie powinna być mniejsza, łącznie z dyrektorem, niż liczba oddziałów w tej szkole.

§ 6. Organizację roku szkolnego oraz liczbę uczniów w klasie lub oddziale ustala się osobnymi przepisami.

III. Dyrektor, kierownik warsztatów, nauczyciele. Rada Pedagogiczna.

§ 7. Na czele szkoły stoi dyrektor. Do obowiązków dyrektora należy:

- a) reprezentowanie szkoły nazewnątrz,
- b) przewodniczenie Radzie Pedagogicznej,
- c) bezpośrednie zwierzchnictwo nad wszystkimi osobami, pracującymi w szkole,
- d) organizowanie pracy wychowawczej i dydaktycznej, kierowanie nią i czuwanie nad jej planowym wykonaniem,
- e) zarządzanie sprawami administracyjno-gospodarczymi szkoły,
- f) wykonywanie przepisów i poleceń władz szkolnych,
- g) nauczanie w odpowiedniej liczbie godzin,
- h) utrzymywanie kontaktu szkoły z życiem gospodarczym środowiska, w którym się szkoła znajduje.

§ 8. Kierownik warsztatu szkolnego jest u nauczycielem, który organizuje pracę w warsztatach szkolnych i kieruje nią pod względem dydaktycznym i administracyjno-gospodarczym.

Za wyniki tej pracy jest odpowiedzialny przed dyrektorem i władzami szkolnymi.

§ 9. Nauczyciele i instruktorzy wychowują oraz uczą powierzoną ich opiece młodzież według zasad pedagogicznych, biorą czynny udział w pracach Rady Pedagogicznej i realizowaniu jej uchwał, utrzymują kontakt z życiem gospodarczym w zakresie specjalności szkoły, wreszcie pełnią funkcje administracyjno-gospodarcze powierzonego sobie działu pracy.

§ 10. Dyrektor, kierownik warsztatów, nauczyciele, lekarz szkolny i instruktorzy tworzą Radę Pedagogiczną szkoły, która jest stałym organem wewnętrznego życia szkolnego.

§ 11. Rada Pedagogiczna współpracuje z dyrektorem nad podnoszeniem poziomu wychowawczego i dba o właściwy poziom naukowy szkoły, omawia i opracowuje ważniejsze sprawy, związane z życiem szkolnym.

W szczególności do jej obowiązków należy:

- a) opracowywanie planów pracy wychowawczej i dydaktycznej,
- b) ustalanie opinii o uczniach i oceny ich zachowania się,
- c) ustalanie ogólnej oceny rocznej uczniów,
- d) przyjmowanie i usuwanie uczniów,
- e) ustalanie regulaminu uczniowskiego,
- f) załatwianie spraw, przekazanych jej przez osobne przepisy.

§ 12. Dyrektorowi przysługuje prawo zawieszania uchwał Rady Pedagogicznej, które uzna za niezgodne z przepisami lub przeciwne dobru szkoły.

O decyzji zawieszenia uchwały Rady Pedagogicznej dyrektor obowiązany jest niezwłocznie zawiadomić władze szkolne.

IV. Organizacja nauczania i wychowania.

§ 13. Program nauczania szkoły opiera się na drugim szczeblu programowym szkoły powszechnej.

§ 14. Nauczanie odbywa się według obowiązującego programu.

§ 15. Plan pracy wychowawczej, dostosowany do wieku i rozwoju młodzieży, powinien uwzględniać cele wychowawcze, określone w § 1 niniejszego statutu.

§ 16. Dyrektor łącznie z gronem nauczycielskim o iąga cele wychowawcze szkoły przez:

- a) bezpośredni swój wpływ na uczniów w szkole i poza szkołą,
- b) nauczanie i odpowiednią organizację pracy,

- c) organizowanie współpracy domu i szkoły w akcji wychowawczej.

V. Uczniowie.

A. Zadania i obowiązki uczniów.

§ 17. Uczeń sposobi się przez wychowanie i kształcenie w szkole na świadomego swych obowiązków i twórczego obywatela Państwa Polskiego.

W tym celu uczeń powinien dążyć do wyrobienia religijnego, urabiać należyte swój charakter oraz zdobywać wiedzę i umiejętności. Do osiągnięcia tego zmierza przede wszystkim przez wytrwałą pracę nad sobą i przez sumienne spełnianie obowiązków.

§ 18. Uczeń obowiązany jest stosować się do regulaminu, który określa szczegółowo zadania i obowiązki uczniów.

B. Przyjmowanie uczniów.

§ 19. Do klasy I przyjmuje się kandydatów, którzy:

- a) przedstawią świadectwo ukończenia VI klasy szkoły powszechnej III lub II stopnia, albo inne świadectwo, uznane przez władze szkolne za równoważne,
- b) kończą w danym roku kalendarzowym co najmniej 14, a nie przekroczą 17 lat życia,
- c) posiadają odpowiedni rozwój fizyczny,
- d) złożą egzamin wstępny z następujących przedmiotów: języka polskiego, geografii, arytmetyki z geometrią i rysunków; w czasie egzaminu z języka polskiego sprawdzane jest również przygotowanie kandydatów z historii, w czasie egzaminu z geografii — przygotowanie z przyrody.

§ 20. Egzamin wstępny ma na celu sprawdzenie ogólnego rozwoju umysłowego oraz przygotowania naukowego kandydata. Za podstawę orientacji będzie służyło świadectwo szkoły powszechnej; o zakresie wymagań egzaminacyjnych stanowi program II szczebla szkoły powszechnej.

§ 21. Jeżeli egzamin wstępny zdało więcej kandydatów, niż jest miejsc wolnych w klasie, przyjmowani są kandydaci lepiej przygotowani i bardziej zdolni.

§ 22. W poczet uczniów szkoły mogą być przyjęci kandydaci, którzy przedłożą świadectwo pomyślnego złożenia egzaminu do klasy I innej szkoły zawodowej stopnia gimnazjalnego lub gimnazjum ogólnokształcącego i złożą egzamin z rysunków.

§ 23. Kandydat, który zdał egzamin do

klasy I i nie został przyjęty do szkoły z powodu braku miejsca, może być przyjęty w tym samym roku bez ponownego składania egzaminu do klasy I każdego gimnazjum zawodowego lub ogólnokształcącego najdalej w ciągu pierwszego miesiąca nauczania.

§ 24. Do klas wyższych niż I przyjmowani są kandydaci w przypadkach, gdy w klasach są wolne miejsca, oraz gdy kandydaci uzyskają zezwolenie władz szkolnych.

Kandydat może być przyjęty do szkoły, o ile zda egzamin ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych klas poprzednich (z wyjątkiem ćwiczeń cielesnych), wykaże odpowiedni stopień ogólnego rozwoju oraz właściwą umiejętność w zakresie programu pracy warsztatów i pracowni szkolnych.

§ 25. Uczniów, przechodzących z jednego gimnazjum mechanicznego do drugiego gimnazjum mechanicznego o takim samym programie nauczania, nie obowiązuje składanie egzaminu wstępnego.

§ 26. Uczniowie, przechodzący z gimnazjum ogólnokształcącego lub szkół zawodowych stopnia gimnazjalnego, zdają egzamin w zakresie różnicy programów.

§ 27. Kandydaci mogą być przyjmowani do szkoły najpóźniej w ciągu pierwszego miesiąca nauczania.

C. Ocena uczniów.

§ 28. Przy końcu każdego okresu szkolnego nauczyciel (instruktor) ustala ocenę wyników, osiągniętych przez ucznia, biorąc za podstawę wymagania obowiązującego programu.

Ocena powinna być oparta na systematycznym badaniu postępów i wyników pracy ucznia.

§ 29. Przy końcu pierwszego półrocza oraz z końcem roku szkolnego uczeń otrzymuje świadectwo, które zawiera wyrażoną w stopniach ocenę wyników nauki ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych i nadobowiązkowych oraz ocenę zachowania się.

O wynikach nauki w innych okresach szkolnych zawiadamia się rodziców lub opiekunów ucznia.

Oceny, ustalone z końcem ostatniego okresu, są zarazem ocenami rocznymi.

§ 30. Promowanie uczniów do klas następnych odbywa się na podstawie ocen rocznych co najmniej dostatecznych ze wszystkich przedmiotów. W wyjątkowych wypadkach Rada Pedagogiczna może promować do klasy następnej ucznia, mającego ocenę niedostateczną z jednego przedmiotu, z wyjątkiem zajęć warsztatowych. Jakiegokolwiek egzaminy uzupełnia-

jące lub promocyjne do klasy następnej nie mogą być stosowane.

§ 31. Uczeń, który nie uzyskał promocji do klasy następnej, może na podstawie decyzji Rady Pedagogicznej powtarzać klasę lub może być usunięty ze szkoły. Dwukrotne powtarzanie tej samej klasy jest zasadniczo niedopuszczalne.

VI. Ukończenie szkoły.

§ 32. Uczeń, który otrzymał w klasie IV oceny roczne co najmniej dostateczne ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych oraz z zachowania się, otrzymuje zamiast świadectwa rocznego—świadectwo ukończenia szkoły.

§ 33. Ukończenie gimnazjum mechanicznego uprawnia absolwentów do przystąpienia do egzaminu czeladniczego.

93.

MINISTERSTWO

Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

OKÓLNIAK Nr 81

z dnia 25 sierpnia 1937 r. (III PU-3281/37)

w sprawie podziału uczniów (ennic) na grupy przy nauczaniu niektórych przedmiotów w szkołach zawodowych.

(Przedruk z „Dziennika Urzędowego Ministerstwa W.R. i O.P. N 11 p. 345 z 1937 r.)

W związku z przekształcaniem szkół zawo-

dowych według nowego ustroju i wprowadzaniem nowych programów, Ministerstwo ustala od 1 września 1937 r. do odwołania następujące zasady podziału młodzieży na grupy przy nauczaniu niektórych przedmiotów:

1. W czasie nauczania zajęć warsztatowych w szkołach przemysłowych wszystkich typów może być stosowany podział na grupy zgodnie ze wskazówkami § 13 okólnika Nr 39 z dnia 30 kwietnia 1937 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 5, poz. 143).

2. We wszystkich typach szkół handlowych i administracyjnych podział klasy (oddziału) na grupy podczas nauki pisania na maszynach — uzależniony jest od ilości maszyn w szkole.

3. We wszystkich szkołach rolniczych, gospodarstwa wiejskiego i ogrodniczych klasę (oddział) podczas zajęć praktycznych można dzielić na grupy, odpowiadające ilości działów gospodarstwa szkolnego.

4. Klasa (oddział), licząca więcej niż 30 uczniów (ennic), może być dzielona na 2 grupy przy nauczaniu niżej wyszczególnionych przedmiotów:

A. SZKOŁY PRZEMYSŁOWE

W szkołach przysposobienia, niższych i gimnazjach — rysunki, rysunki zawodowe, rysunki techniczne, rysunki z ćwiczeniami plastycznymi, rysunki odręczne.

W gimnazjum elektrycznym.

			godz. wspólne	godz. grupowe
podstawy elektrotechniki z miern.	.	kl. I	— 4	2
		kl. II	— 2	2
urządzenia elektryczne	.	kl. III	— 3	1
		kl. IV	— 4	2
materiałoznawstwo z chemią	.	kl. IV	— 2	1
fizyka z maszynoznawstwem	.	kl. I i II	— 2	1
		kl. III	— 1	1
maszyny elektryczne z pomiarami	.	kl. III	— 3	2
kier. prąd. sil.	.	kl. IV	— 3	2
kier. tele. i radiotech. elektr. z pomiarami	.	kl. IV	— 2	2
telefonía	.	.	— 2	2
telegrafia	.	.	— 1	2
radiotechnika	.	.	— 3	2

W gimnazjum mechanicznym.

chemia z materiałoznawstwem	.	.	— 2	1
fizyka z maszynoznawstwem	.	kl. I i II	— 2	1
		kl. III	— 3	1
		kl. IV	— 1	1

W gimnazjum farbiarsko wykończalniczym.

chemia z ćwiczeniami		—	wszystkie godziny grupowe
fizyka z maszynoznawstwem	kl. I i II	— 2	godz. wspólne godz. grupowe
	kl. III i IV	— 1	1

W gimnazjum przędzalniczym, dziewiarskim i tkackim:

chemia z materiałoznawstwem		— 2	1
fizyka z maszynoznawstwem	kl. I i II	— 2	1
	kl. III i IV	— 1	1

W gimnazjum krawieckim i bieliźniarskim:

fizyka		— 2	2
chemia		— 2	2
gospodarstwo domowe		— —	3
gimn. krawieckie materiałoznawstwo		— 2	2
gimn. bieliźniarskie		— 1	2

W liceum telekomunikacyjnym w kl. I:

rysunek techniczny z nauką o rzutach I półrocze		— 3	3
	II	— —	2
podstawy elektrotechniki z miernictwem		— 6	2
warsztat obróbki		— —	6
fizyka w II półroczu		— 2	2
chemia z materiałozn. w II półroczu		— —	2

W liceum elektrycznym w kl. I:

podstawy elektrotechniki		— 6	2
warsztaty obróbki metali w I półroczu		— —	4
" " " w II " "		— —	3
rysunek techniczny z nauką o rzutach w I półroczu		— 3	4
" " " " " w II " "		— —	5
fizyka w II półroczu		— —	2
chemia z materiałoznawstwem w II półroczu		— —	3

W liceum mierniczym w kl. I:

polowa praktyka miernicza — III trymestr 48 godzin
— podział na grupy od 15 do 20 uczniów na nauczyciela

fizyka II trymestr		— 1	2
geometria wykreślna I trymestr		— 1	1
" " " II " "		— —	2
rysunek odręczny		— —	2

W liceum budowlanym w kl. I:

budownictwo		— —	9
materiałoznawstwo		— 1	1
ćwiczenia z ustrojów budowlanych		— —	2

(podział, jak przy zajęciach warszt.)

rysunek odręczny		— —	godz. wspólne godz. grupowe
fizyka w II półroczu		— 2	3
geometria wykreślna i perspektywa w II półroczu		— 2	2

W liceum drogowym i w liceum wodno-melioracyjnym w kl. I:

	godz. wspólne	godz. grupowe
budownictwo w II półroczu	— 2	4
miernictwo w II półroczu	— 2	2
materiałoznawstwo	— 2	1
ćwiczenia stolarskie, ciesielskie, kowalskie	— —	3
	(podział jak przy zajęciach warsztatowych)	

	godz. wspólne	godz. grupowe
fizyka w II półroczu	— 2	2
geometria wykreślna w I półroczu	— 2	1
II „	— 1	2
rysunek odręczny	—	2

**W liceum mechanicznym
„ lotniczym i
„ samochodowym w kl. I:**

warsztaty I półrocze	— —	3
„ II „	— —	5
rysunek techniczny z nauką o rzutach	I półrocze — 4	5
	II „ — —	6
fizyka	II „ — —	3
chemia techniczna	II „ — —	3

W szkole krawieckiej stopnia licealnego kl. I:

materiałoznawstwo	— 2	2
zasady estetyki, ćwiczenia rysunkowe i plastyczne	— —	6

B. SZKOŁY HANDLOWE

W szkołach przysposobienia kupieckiego I stopnia:

towaroznawstwo	— 2	2
organizacja i technika handlu	— 3	2
technika reklamy	— —	2

W szkołach przysposobienia kupieckiego II stopnia:

towaroznawstwo	— 2	2
technika reklamy	— —	2

W gimnazjach kupieckich:

organizacja i technika handlu	kl. I i II	— —	4
technika reklamy	kl. I	— —	1
2-gie półrocze	kl. II	— —	2
	kl. III	— —	2
towaroznawstwo	kl. I	— 2	2
1-sze półrocze	kl. II	— 2	2
2-gie półrocze	kl. II	— —	2
towaroznawstwo	kl. III	— 1	2
„	kl. IV	— —	2
chemia	kl. II	— —	2
fizyka	kl. III	— —	2

W liceum administracyjnym w kl. I i II:

biurowość i korespondencja	— —	2
--------------------------------------	-----	---

W liceum handlowym:

			godz. wspólne	godz. grupowe	
towaroznawstwo	.	.	kl. I	— 1	2
"	.	.	kl. II	— —	2

C. SZKOŁY GOSPODARCZE

W szkołach przysposobienia w gospodarstwie rodzinnym I i II stopnia oraz w liceach gospodarczych całkowitemu podziałowi na 2 grupy podlegają: zajęcia praktyczne, towaroznawstwo, chemia i zasady estetyki z ćwiczeniami plastycznymi.

Poza tym w liceach gospodarczych.

fizyka	.	.	.	— 2	1
--------	---	---	---	-----	---

D. SZKOŁY ROLNICZE I OGRODNICZE.**W szkole ogrodniczej niższej:**

prowadzenie ogrodów ozdobnych	.	.	kl. III	— 1	1
rysunki zawodowe	.	.	.	— —	2

W liceach rolniczych i gospodarstwa wiejskiego:

nauka o glebie	.	.	kl. I	— 2	1
"	.	.	kl. II	— 3	1
uprawa roślin	.	.	kl. II	— 3	1
"	.	.	kl. III	— 3	1
choroby i szkodniki roślin	.	.	kl. II	— 1	1
chodowla zwierząt	.	.	kl. I	— 2	1
"	.	.	kl. II	— 2	2
"	.	.	kl. III	— 3	1
przemysł rolny	.	.	kl. III	— 2	1
inżynieria rolna	.	.	kl. II	— 2	1
"	.	.	kl. III	— $\frac{1}{2}$	1
botanika	.	.	kl. I	— 2	1
zoologia	.	.	kl. I	— 2	1
chemia	.	.	kl. I	— 2	3
towaroznawstwo	.	.	kl. II	— 1	1
przetwórstwo	.	.	kl. III	— 1	2

Z chwilą wejścia w życie postanowień niniejszego okólnika tracą moc obowiązującą wszelkie dotychczasowe przepisy w sprawach unormowanych tym okólnikiem.

Dyrektor Departamentu:

(—) J. Firewicz.

94.

MINISTERSTWO**Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego****OKÓLNİK Nr 89.**

z dnia 21 września 1937 r. (II S-8515|37)

w sprawie konkursów polonistycznych dla młodzieży szkół średnich ogólnokształcących.

Polecając zorganizowanie we wszystkich Okręgach Szkolnych konkursów polonistycznych dla młodzieży szkół średnich ogólnokształcących, stosowanych dotąd z wynikiem dodatnim na terenie Okręgu Szkolnego Brzeskiego, Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w porozumieniu z Polską Akademią Literatury przesyła gotowe wzory regulaminów: 1) na-

gród za najlepsze wyniki z języka polskiego w gimnazjach Okręgu, 2) przeprowadzania konkursu i 3) Komisji Konkursowej.

Regulaminy te należy ogłosić bezzwłocznie po otrzymaniu.

3 załączniki.

Podsekretarz Stanu

(—) Jerzy Ferek Bleszyński.

REGULAMIN

**nagród Kuratorium Okręgu Szkolnego
za najlepsze wyniki z języka polskiego
w gimnazjach Okręgu.**

§ 1.

Celem pobudzenia młodzieży do doskonalenia się w języku polskim, który jest podsta-

wową wartością kulturalną narodu, ustanawia się pod protektoratem Polskiej Akademii Literatury dla uczniów (ennic) klasy ósmej gimnazjów jedną nagrodę przechodnią zespołową za najlepsze wyniki z języka polskiego oraz trzy nagrody indywidualne.

Po pełnym wejściu w życie reformy szkolnej regulamin dotyczyć będzie liceów ogólnokształcących.

§ 2.

Nagrodę przechodnią dla zespołu t. j. dla tej klasy ósmej, która osiągnie najlepsze wyniki stanowi popiersie Stefana Żeromskiego.

Nagrody indywidualne stanowią książki, przy czym zdobywca pierwszej nagrody w konkursie indywidualnym otrzyma nagrodę książkową Polskiej Akademii Literatury, zaopatrzoną dedykacją prezydium P. A. L.

§ 3.

O nagrodę zespołową ubiegać się mogą wszystkie klasy ósme państwowych i prywatnych gimnazjów z pełnymi prawami.

Kandydatem do nagrody indywidualnej może być każdy (a) uczeń (nica) klasy ósmej gimnazjów państwowych i prywatnych, spełniający warunki wymienione w ust. 6 § 4

§ 4.

Warunkiem zdobycia nagród jest uzyskanie możliwie wysokiego poziomu w zakresie kultury języka i znajomości literatury, zgodnie z wymaganiami programu.

O nagrodę zespołową ubiegać się mogą klasy, które z języka polskiego osiągną w pierwszym półroczu w klasie ósmej co najmniej 33% ocen bardzo dobrych lub dobrych w stosunku do liczby klasyfikowanych uczniów przy czym ilość ocen niedostatecznych nie może przekraczać 10%.

Szkoły, nie mające warunków do zgłaszania zespołów, mogą zgłaszać kandydatów do nagród indywidualnych spośród uczniów, spełniających warunki przedkonkursowe, wyszczególnione w ust. ostatnim § niniejszego.

Podstawą oceny poziomu będą wyniki wypracowań, napisanych w marcu przez wszystkich zgłoszonych uczniów klas ósmych na temat, ustalony przez Kuratorium.

W razie osiągnięcia przez dwa lub więcej zespołów równych wyników, rozstrzyga wyższy procent ocen bardzo dobrych lub dobrych w klasie ósmej.

Członkowie zespołów lub kandydaci z pozycji zespołów, którzy w wyniku klasyfikacji rocznej w klasie siódmej i półrocznej w klasie ósmej uzyskali z języka polskiego stopnie bardzo do-

bre oraz z wypracowania konkursowego bardzo dobre będą kandydatami do nagród indywidualnych.

§ 5.

Zgłoszenia zespołów klasowych oraz poszczególnych uczniów przesyłają Dyrekcje zakładów do Kuratorium O. S. corocznie do dnia 31 grudnia.

§ 6.

Przy zgłoszeniu Dyrekcje gimnazjów, wymienionych w § 3 przedkładają Kuratorium:

spis uczniów klasy VIII z wykazem uzyskanych przez nich, stopni z języka polskiego stosownie do wymagań § 4.

Materiały te należy zaopatrzyć napisem „Konkurs z języka polskiego“.

§ 7.

W wyniku otrzymanych zgłoszeń Kuratorium zarządzi, w których gimnazjach i w jakim terminie odbędzie się praca konkursowa z języka polskiego.

§ 8.

Nagrody przyznaje Kurator Okręgu Szkolnego na wniosek Komisji konkursowej, w skład której wchodzi:

a) Przedstawiciel P. A. L.,

b) Naczelnik Wydziału lub wizytator szkół średnich ogólnokształcących, nauczyciel (ka) języka polskiego jednego z gimnazjów państwowych, nauczyciel (ka) języka polskiego jednego z prywatnych gimnazjów powoływani przez Kuratora Okręgu Szkolnego na okres 3-letni.

Pierwsze zebranie komisji odbyć się winno najpóźniej do dnia 15 stycznia każdego roku szkolnego.

Komisji przysługuje prawo kooptowania na dany rok szkolny dwóch nauczycieli (lek) języka polskiego lub dyrektorów (przełożonych) z gimnazjów, uprawnionych do brania udziału w konkursie o nagrodę zespołową.

§ 9.

Po decyzji Kuratora O. S. Dyrekcje otrzymują powiadomienie o wynikach konkursu, które ponadto ogłoszone będą w najbliższym numerze Dz. Urzęd.

Zdobywca pierwszej nagrody indywidualnej weźmie udział w uroczystym zebraniu P. A. L. w dniu 8 listopada każdego roku.

§ 10.

Nagrodę przechodnią zdobywa się na przeciąg jednego roku szkolnego.

Zdobycie nagrody w ciągu trzech następujących po sobie lat przez klasę ósmą tego samego zakładu lub pięciokrotnie w ciągu kilku lat decyduje o przejściu jej na własność danego zakładu.

Nagroda indywidualna stanowi własność nagrodzonego.

§ 11.

Niniejszy Regulamin należy odczytać młodzieży na początku każdego roku szkolnego oraz zachęcić ją do brania udziału w konkursie.

§ 12.

Szczegółowe przepisy, dotyczące sposobu przeprowadzania konkursów, ustalania wyników i wręczania nagród opracuje na okres 3 letni każda z powołanych komisji.

Przepisy te wymagają zatwierdzenia Kuratora O. S.

Organizacja przyznawania nagród Kuratorium Okręgu Szkolnego za najlepsze wyniki z języka polskiego w gimnazjach Okręgu.

Regulamin przeprowadzenia konkursu

1. Zespoły i jednostki, przystępujące do konkursu, piszą pracę konkursową w odosobnieniu, w szkole, w obecności dyrektora zakładu (lub uprawnionego zastępcy) i jednego nauczyciela, którzy odpowiedzialni są za samodzielność prac.

2. Termin wyznacza Kuratorium na wniosek komisji konkursowej.

3. Kopertę z tematem pracy otwiera dyrektor (zastępca) wobec dyżurnego nauczyciela i kandydatów.

4. Na pisanie prac przeznaczają się 5 godzin.

5. Zespół zostaje definitywnie dopuszczony do konkurencji, jeśli do Komisji konkursowej, wpłyną prace w ilości przynajmniej 4/5 wszystkich zgłoszonych uczestników.

6. Kandydat otrzymuje od dyrektora (zastępcy) opatrzone pieczęcią zakładu arkusze papieru na brulion i czystopis. Odesłaniu do komisji podlega zarówno czystopis, jak brulion.

7. Piszący mogą korzystać jedynie ze słowników jako pomocy.

8. Praca oddana winna być podpisana przez dyrektora (zastępcę) z oznaczeniem godziny zakończenia.

9. Prace winny być odesłane niezwłocznie do Kuratorium bez poprawienia i oceniania.

10. Z przeprowadzenia konkursu dyrekcja sporządza protokół i odsyła go wraz z pracami.

11. Dyrekcja zapozna kandydatów z regulaminem najpóźniej w przeddzień konkursu.

Regulamin wewnętrzny komisji konkursowej.

1. Komisja na jednym z pierwszych posiedzeń w danym roku szkolnym ustala termin pisania prac konkursowych. O terminie tym zawiadamia zainteresowane zakłady przewodniczący Komisji.

2. Członkowie Komisji proponują temat pracy konkursowej; Komisja wybiera większość głosów obecnych członków trzy z pośród nich.

Ostatecznego wyboru tematu dokonywa Kurator Okręgu Szkolnego.

3. Prócz tematu jednego wspólnego dla zespołów i kandydatów jednostkowych może być ustalony specjalny temat dla kandydatów do nagrody indywidualnej.

4. Pisma z tematem pracy rozsyła Kuratorium do zainteresowanych zakładów w zapieczętowanych kopertach.

5. Po wpłynięciu prac do Komisji, przewodniczący rozdziela je między członków celem oceny.

6. Każda praca podlega ocenie dwóch członków komisji; oceny uzgadnia się na specjalnym posiedzeniu, przy czym w wypadkach spornych rozstrzyga:

a) przy pracach z zespołów — przewodniczący,

b) przy indywidualnych — większość głosów obecnych członków komisji (po uprzednim zapoznaniu się z daną pracą wszystkich wotantów).

7. Ocenę prac ustala się w punktach od 1 (poniżej dopuszczalnego poziomu) do 5 (najlepsze).

8. Ocenę zespołu wyznacza iloraz sumy punktów, uzyskanych przez jego członków, przez ilość prac. W razie równości punktów dwóch lub więcej zespołów przodujących, komisja rozpatrzy ich prace powtórnie na podstawie wniosków dwóch innych członków komisji.

9. W wypadku niedość wysokiej wartości prac nadesłanych, komisja zastrzega sobie prawo nieprzyznawania nagród: zespołowej i pierwszej indywidualnej.

10. Wnioski komisji, dotyczące przyznania nagród, przedstawia jej przewodniczący Kuratorowi Okręgu Szkolnego do decyzji.

95.

MINISTER**Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.**

Dnia 1 października 1937 r. Nr. II. OP-8848/37.

Praca nauczycielstwa na kursach dla przedpoborowych.

Spomiędzy wielu prac, jakie wykonuje ofiarnie i bezinteresownie nauczyciel szkoły powszechnej na terenie pozaszkolnym, należy szczególnie podkreślić z uznaniem jego skuteczną pracę na kursach młodzieży przedpoborowej.

W ub. roku szkolnym kilka tysięcy nauczycieli we wschodnich okręgach szkolnych zorganizowało ponad 4.000 takich kursów, z których skorzystało 44.000 słuchaczy, mających za rok lub dwa lata wstąpić w szeregi armii polskiej. Nauczyciele ci jak najlepiej wykonali w ten sposób apel naczelnego Wodza, wzywającego do wzmożenia obronności Polski. Oni bowiem istotnie wzmocnili „duszę prostego żołnierza, która jest podstawą armii“.

Praca na kursach dla przedpoborowych, prowadzona w wieczornej porze, po żmudnej pracy nad dziatwą szkolną w ciągu dnia, wymagała planowego niemal codziennego wysiłku. Ministerstwo W. R. i O. P. uznaje słuszność zasady, że za taką pracę na kursach dla młodzieży przedpoborowej, organizowanych zgodnie ze wskazówkami władz szkolnych, należy wypłacać nauczycielstwu dodatkowe wynagrodzenie; w ub. roku szkolnym wypłacono niewielkie kwoty jedynie nauczycielstwu z Okręgu Szkolnego Brzeskiego, gdzie akcję kształcenia młodzieży przedpoborowej najwcześniej rozpoczęto. Ministerstwo poczyni starania, aby w roku szkolnym 1937/38 także w innych okręgach szkolnych objętych akcją, wynagrodzenia mogły być wypłacone.

Rozpoczęta akcja kształcenia przedpoborowych będzie nadal konsekwentnie kontynuowana; jej ciągłość i skuteczność uzależniona jest nie tylko od środków materialnych, lecz w większym stopniu od siły moralnej i postawy ofiarnej nauczycielstwa.

Dlatego podkreślając ważność tej pracy dla siły obronnej Państwa — zachęcam gorąco nauczycielstwo do dalszej wydatnej i ofiarnej pracy na kursach dla przedpoborowych, jakie w b. roku szkolnym będą zorganizowane. Wyrażam też uznanie i dziękuję nauczycielstwu z okręgów wileńskiego, brzeskiego, wołyńskiego,

lwowskiego, lubelskiego i krakowskiego za ofiarny i obfity w plony trud.

Ministerstwo prosi o podanie do wiadomości ogółu nauczycielstwa powyższego pisma.

Minister:

(—) **F. Błeszyński.**

96.

KURATORIUM**Okręgu Szkolnego Brzeskiego****OKÓLNİK Nr 17.**

z dnia 30 września 1937 roku (Nr III-28627/37)

w sprawie prowadzenia rachunkowości przez prywatne szkoły zawodowe, subwencjonowane przez Skarb Państwa.

W celu unormowania należytego prowadzenia rachunkowości w prywatnych szkołach (kursach) zawodowych Okręgu Szkolnego Brzeskiego, subsydiowanych przez Państwo, stosownie do punktu 1-go Okólnika Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 2 marca 1934 r. Nr 28 podanego do wiadomości i ścisłego przestrzegania pismem Kuratorium z dnia 13 marca 1934 r. Nr III-7084/34, zarządzam, co następuje:

1. Każda szkoła (kursy) zawodowa (e) prywatna powinna prowadzić autonomiczną prawidłową rachunkowość według zasad buchalterii podwójnej, a mianowicie:

A. Szkoła prowadząca warsztat.

1. Księgę Główną metodą tabelaryczną czyli tak zwaną „Amerykańską“ z uwzględnieniem kont, odpowiadającym pozycjom ustalonym przez Ministerstwo W. R. i O. P. dla planów finansowo-gospodarczych szkół i zamknięć rachunkowych.

2. Księgę inwentury (inwentarzowa).

3. Księgę zamówień.

4. Księgę składu wyrobów gotowych.

5. Księgę materiałów surowych, (zasoby zmagazynowane).

6. Księgę inwentarzową (oddzielnie dla inwentarza państwowego i oddzielnie dla inwentarza niepaństwowego).

7. Księgę biblioteczną.

8. Księgę opłat uczniowskich—księga ta według wzoru dowolnego jednakże winna być tak skonstruowana, aby każdy uczeń miał w niej swoje konto z uwidocznieniem w nim należności i uiszczeń.

9. Księgę dłużników i wierzycieli.

10. Księgę Kasową—w szkole, gdzie zapisy w Księdze Głównej nie są prowadzone codziennie.

Poza tym należy prowadzić:

1. Kwitariusze kasowe przychodowe.
2. Karty zamówień.
3. Kwitariusze zapotrzebowań materiałów i narzędzi dla poszczególnych warsztatów.
4. Karty robocze
5. Kartoteki magazynowe.

B. Szkoła nieprowadząca warsztatu oraz kursy.

1. Księgę Główną „Amerykańską“ (patrz pkt. A).
2. Księgę inwentarzową (oddzielnie dla inwentarza państwowego i oddzielnie dla inwentarza niepaństwowego).
3. Księgę biblioteczną.
4. Księgę materiałową.
5. Księgę opłat uczniowskich.
6. Księgę dłużników i wierzycieli.
7. Kwitariusze kasowe.
8. Księgę Kasową—w szkole, gdzie zapisy w Księdze Głównej—nie są prowadzone codziennie,

Księgi i kwitariusze winny być ponumerowane i przesnurowane, opieczątowane i poświadczane przez koncesjonariusza (T-wo, organizację i t. p.).

Po upływie każdego roku szkolnego winno być dokonane prawidłowe zamknięcie roczne ksiąg.

II. Każda szkoła powinna mieć otwarte dla siebie konto czekowe w P.K.O. i wszystkie wpłaty na rzecz szkoły winny być uskuteczniane wyłącznie za pośrednictwem P. K. O.

III. Poczynając od roku szkolnego 1937/38 nie należy nadsyłać wycień z otrzymanych zapomóg zwyczajnych. Wystarczającym dowodem wycień z tych zapomóg będą nadsyłane corocznie do dnia 15.X, przyjęte uprzednio przez Komisję Rewizyjną Towarzystwa, sprawozdania z wykonania planu finansowo-gospodarczego zwyczajnego za okres szkolny poprzedni. W sprawozdaniach tych winny być uwzględnione wszystkie otrzymane z Kuratorium w danym roku sprawozdawczym zapomogi zwyczajne. Tym samym traci ważność zarządzenie Kuratorium z dnia 13.XII.35 r. Nr III-34500/35 w sprawie sposobu wycień z zapomóg zwyczajnych.

IV. Zarządzenie z dnia 16.XI.35 Nr III 31299/35 w sprawie sposobu wycień z zapomóg nadzwyczajnych oraz z subwencji udzie-

lonych na opłacenie etatów z kredytów budżetowych Dz. V pozostaje nadal w mocy.

Wydając powyższe przepisy komunikuję, że Kuratorium będzie badało gospodarę szkół subwencionowanych, zwracając uwagę na prawidłowość prowadzonych ksiąg i ściśle wykonywanie aprobowanego przez Kuratorium planu finansowo-gospodarczego, sposób przechowywania gotówki, celowość zużycia subwencji i organizację kontroli gospodarki szkoły ze strony właściciela. W razie stwierdzenia uchybień, może nastąpić wstrzymanie wypłacenia przyznanych szkole (kursom) zasiłków niezależnie od innych konsekwencji, wynikających z obowiązujących przepisów prawnych.

Otrzymują:
Prywatne szkoły zawodowe i kursy zawodowe oraz instytucje otrzymujące zapomogi w Okręgu.

K u r a t o r
(—) R. Petrykowski.

97.

K U R A T O R I U M

Okręgu Szkolnego Brzeskiego.

Dnia 1 października 1937 r. NO-29355/37

Odpisywanie z ksiąg inwentarza szkół powszechnych przedmiotów zniszczonych.

Na podstawie pisma Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 29 września 1937 r. NI R-6919/37 Kuratorium wyjaśnia że zatwierdzanie wniosków kierowników publicznych szkół powszechnych w sprawie odpisywania z ksiąg inwentarzowych przedmiotów zniszczonych oraz w sprawie postępowania z przedmiotami zbędnymi, stanowiącymi własność Skarbu Państwa, a zakwalifikowanymi i oszacowanymi komisyjnie, należy do kompetencji Inspektorów Szkolnych, o ile wartość ogólna szacowanego inwentarza, będącego przedmiotem protokołu komisji kwalifikacyjnej, przekracza zł 300. Gdy wartość inwentarza, będącego przedmiotem protokołu komisji kwalifikacyjnej, przekracza zł 300 — odnośne wnioski zatwierdza Kuratorium.

W miejscowościach szkolnych, oddalonych od siedzib władz skarbowych, w skład komisji, o których mowa w § 2 przepisów, obowiązujących przy sprzedaży, wymianie lub odstąpieniu przedmiotów zbędnych oraz odpisaniu z ksiąg inwentarzowych przedmiotów zniszczonych, dołączonych do okólnika Ministerstwa z dnia 31 maja 1930 r. (Nr I Prez-3452/30—Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 6, poz. 92), może wchodzić zamiast przedstawiciela władzy skarbowej przedstawiciel urzędu gminnego.

Naczelnik Wydziału

(—) J. Błoński

98.

Plan dyżurów oraz zajęć szkolnych instruktorów ministerialnych szkolnictwa powszechnego w roku szkolnym 1937/38.

Imię i nazwisko specjalność instruktora	D y ż u r w Min. Wyzn. Rel. i O. P. Aleja Szucha 25 p. II pokój 31	U c z y
Stanisław Gabriel rysunek i zajęcia praktyczne	w poniedziałki od godz. 14 1/4 do godz. 15 1/4	w szkole ćwiczeń Państw. Pedagogium (ul. Kr. Przedmieście 36) w poniedziałki i wtorki godz. 11—12 (kl. VI)
Inż. Anastazja Glińska planowanie, zakładanie i utrzymywanie ogrodów szkolnych	w dniach 11.X, 25.X, 8 XI, 28.III, 11.IV, 13.IV, 21.IV, 9.V, 16.V, 30.V, 7.VI, 13.VI, 23.VI, oraz w czasie od 15.XI do 15.III w poniedziałki zawsze od godz. 12 — 14	
Zofia Gąsiorowska nauka o przyrodzie i organizacja pracy w ogrodach szkolnych	w poniedziałki od godz 13—14	w publ. szk. powsz. Nr 36 (ul. Kazimierzowska 60) w poniedziałki i wtorki godz. 8 — 11 (kl. V i VI)
Aleksander Litwin nauczanie w klasach łączonych	11.X, 8.XI, 20.XII, 22.XII, 10.I, 14.II, 7.III, 11.IV, 12.IV, 23.IV, 2.V, 9.V, 16.V, 7.VI, 13.VI, zawsze od godz. 11 — 12	
Władysława Martynowiczówna historia	we wtorki od godz. 13 — 14	
Tadeusz Mayzner ś p i e w	w piątki od godz. 10 — 11	w publ. szk. powsz. Nr 164 (ul. Raszyńska 22-a) w piątki godz. 11—13, w soboty godz. 8—11 (kl. IV i VI)
Antoni Rusiecki arytmetyka z geometrią	w poniedziałki od godz. 11—12	w publ. szk. powsz. Nr 33 (ul. Grottgera) w poniedziałki i wtorki godz. 9 — 11 (kl. V)
Józefa Rytłowa język polski	w poniedziałki od godz. 13—14	w publ. szk. powsz. Nr 171 (ul. Hoża 13) w poniedziałki godz. 8 — 10, we wtorki godz. 8 — 11 (kl. V)
Henryk Ryll szkoły specjalne	w poniedziałki od godz. 11—12	w publ. szk. spec. dla głuchoniemych Nr 156 (ul. Hipoteczna 5) w poniedziałki i soboty godz. 8—10 (kl. VIII)

Uwaga:

Dyżury są przeznaczone na udzielanie przez instruktorów zgłaszającym się do nich osobiście nauczycielom i kierownikom szkół rad i informacji w sprawach, związanych z odpowiednią dziedziną pracy szkolnej. Z pomocą i radami w tych granicach będą również przychodzić instruktorzy ministerialni zainteresowanym listownie w odpowiedzi na skierowane bezpośrednio do nich zapytania piśmienne.

Lekcje prowadzone przez instruktorów ministerialnych w publicznych szkołach powszechnych (szkołach ćwiczeń) w Warszawie mogą być odwiedzane w celach instrukcyjnych przez nauczycieli i kierowników szkół (pojedynczo lub grupami)—po uprzednim porozumieniu się z zainteresowanymi instruktorami.

Odznaczenia w dniu Święta Niepodległości.

Odznaczeni w dniu 11 listopada 1937 r.

ZŁOTYM KRZYŻEM ZASŁUGI

po raz pierwszy

za zasługi w służbie państwowej

dr Melania Brokmanowa, p. o. wizytatora szkół w Kuratorium O. S. B.,

Czesław-Henryk Bandurski, inspektor szkolny w Łunińcu,

Zygmunt Wycke, inspektor szkolny w Sokółce.

za zasługi na polu pracy zawodowej

ks. Jan Breczko, prefekt gimnazjum państwowego im. R. Traugutta w Brześciu n.B.,

po raz drugi

za zasługi na polu pracy społecznej

Witold Antonowicz, p. o. dyrektora państw. koeduk. liceum handlowego w Białymstoku,

Stefania Karpowiczówna, właścicielka prywatnej męskiej szkoły rolniczej w Krzyżewie.

SREBRNYM KRZYŻEM ZASŁUGI

po raz pierwszy

za zasługi w służbie państwowej

Edmund Fedak, podreferendarz w Kuratorium O. S. B. w Brześciu n.B.

Antoni Jasiek, podreferendarz w Kuratorium O. S. Pom. w Toruniu.

za zasługi na polu pracy zawodowej

Zofia Brzezińska, nauczycielka państwowego gimnazjum im. J. I. Kraszewskiego w Drohiczyne n.Bug.,

Władysława Modzelewska, dyrektorka żeńskiej szkoły rękodzielniczej P. M. S. w Ostrołęce,

Jan Arabski, kierownik p. s. p. w Łachowie, pow. łuninieckiego,

Zygmunt Czarnecki, nauczyciel 7-kl. p. s. p. w Łunińcu,

Aleksander Dwiliński, nauczyciel 7-kl. p.s.p. Nr 4 w Łomży,

Jan Franczak, kierownik 5-kl. p. s. p. w Placówce, pow. bielskiego,

Mieczysław Frimmel, kierownik 3 kl. p, s. p. w Werchach, pow. koszyrskiego,

Bolesław Malewski, kierownik p. s. p. w Porębie, pow. ostrowskiego.

Jan Najmoła, nauczyciel 7-kl. p. s. p. w Ostrowi-Mazowieckiej,

Ś. p. Aurelia Parfianowicz, nauczycielka p. s. p. w Bielsku-Podlaskim.

Karolina Radwańska, nauczycielka 1-kl. p. s. p. w Soszycy, pow. prużańskiego.

Stanisław Repelowski, kierownik 7-kl. p.s.p. w Dąbrowie, pow. sokólskiego,

Stanisława Turczakowa, p. o. kier. 4-kl. p. s. p. w Linowie, pow. prużańskiego,

Feliks Tworzydło, p. o. kierownika p. s. p. w Żabinie, pow. kobryńskiego,

Franciszek Wasążnik, kierownik 7-kl. p.s.p. Nr 18 w Białymstoku.

za zasługi na polu pracy społecznej

Franciszek Lachocki, sekretarz w Inspektoracie szkolnym w Prużanie.

Józef Kopyt, nauczyciel 7-kl. p. s. p. w Wielkich-Ciołkowiczach, pow. pińskiego,

Jan Kwella, nauczyciel 7-kl. p. s. p. w Żydowiczach, pow. łuninieckiego,

Wincenty Malinowski, p. o. kierownika 7-kl. p. s. p. Nr 15 w Białymstoku,

Michał Zagórski, nauczyciel p.s.p. w Werchach, pow. koszyrskiego,

za zasługi na polu pracy zawodowej i społecznej

Bogdan Dziemiński, kierownik 3-kl. p.s.p. w Małej-Głuszy, pow. koszyrskiego,

Feliks Jaworski, nauczyciel p. s. p. w Soszycynie, pow. koszyrskiego.

po raz drugi

za zasługi na polu pracy zawodowej i społecznej.

Julia Smolakowa, kierowniczką państw. szkoły rolniczej w Plancie.

BRAZOWYM KRZYŻEM ZASŁUGI

po raz pierwszy

za zasługi w służbie państwowej

Zenon Bobrowski, woźny państwowego gimnazjum im. A. Mickiewicza w Prużanie,

Józef Ruciński, starszy woźny w Kuratorium O. S. B. w Brześciu n.Bug.

K O M U N I K A T Y.

Ubezpieczenie na życie w Pocztovej Kasie Oszczędności.

Życie nad stan, brak przezorności na przyszłość oraz osłabiony zmysł oszczędności utrudniają w wysokim stopniu rozwój gospodarczy Państwa i związany z tym dobrobyt poszczególnych obywateli.

Do zwalczania tych wysoce niekorzystnych objawów oraz w celu krzewienia i gromadzenia oszczędności powołaną została do życia Pocztowa Kasa Oszczędności (P. K. O.), która w sposób najbardziej racjonalny i skuteczny prowadzi propagandę oszczędności wśród społeczeństwa.

Jednym ze środków P. K. O., mającym na celu krzewienie idei oszczędności i przezorności jest prowadzenie działu ubezpieczeń na życie, jako najlepszej dla każdego drogi zabezpieczenia przyszłości sobie i swej rodzinie. Płacący regularnie do P. K. O. na dział ubezpieczeń na życie małą składkę miesięczną, ubezpieczeni otrzymują po upływie oznaczonego czasu z góry umówioną kwotę pieniężną, w razie zaś przedwczesnej śmierci ubezpieczonych kwotę tę otrzymują ich rodziny.

P. K. O. stosuje również t. zw. ubezpieczenia grupowe, przy których udziela pewnej niższej z taryfy składek.

Do zbierania zgłoszeń ubezpieczeniowych zwłaszcza na warunkach ubezpieczenia grupowego np. wśród grup nauczycielskich, upoważnieni są przedstawiciele P. K. O., zaopatrzeni w specjalne legitymacje, wystawione przez Dyrekcję P. K. O. w Warszawie.

Zaświadczenia o służbie w P. O. W.

Na zasadzie zarządzenia Ministerstwa W.R. i O.P. z dnia 21.IX. 37. Nr BP-20816/37 Kuratorium podaje do wiadomości b. członków P.O.W., że podania o zaświadczenia służby w P.O.W. należy przesyłać pocztą wprost pod ad-

resem „Komisja Kwalifikacyjna przy Wojskowym Biurze Historycznym — Warszawa ul. Aleja Szucha 14“.
(BP-28208/37).

Film p. t. „Kala Nag“.

Ministerstwo W.R. i O.P. poleca uwadze szkół film p.t. „Kala Nag“ jako zasługujący na obejrzenie przez młodzież szkół powszechnych i średnich.
(O-30587/37).

Filmy „Bohaterowie morza“ i „Trafalgar“.

Ministerstwo W. R. i O. P. zwraca uwagę szkół na filmy „Bohaterowie morza“ i „Trafalgar“, jako zasługujące na obejrzenie przez młodzież szkolną ze względu na swe wartości wychowawcze i pouczające.

Film „Bohaterowie morza“ nadaje się zarówno dla młodzieży szkół powszechnych, jak i średnich, film „Trafalgar“ głównie dla młodzieży liceów.

Zezwolenia na otwarcie i prowadzenie szkół

Kuratorium udzieliło Zarządowi Polskiej Macierzy Szkolnej w Pińsku odwołanego zezwolenia na otwarcie i prowadzenie w Pińsku szkoły pod nazwą: Prywatna Szkoła Przystosowania w Gospodarstwie Rodzinnym I stopnia Polskiej Macierzy Szkolnej w Pińsku.
(III-26633/37).

* * *

Kuratorium udzieliło Zarządowi Polskiej Macierzy Szkolnej w Pińsku odwołanego zezwolenia na otwarcie i prowadzenie w Pińsku szkoły pod nazwą: „Prywatna Szkoła Stolarska Polskiej Macierzy Szkolnej w Pińsku“.
(III-26632/37).

CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA

POŚWIĘCONA PRACY NAUCZYCIELSTWA W SZKOLE I POZA SZKOŁĄ.

W trzech kierunkach idzie nasza praca.

Kierunek pierwszy — to dążenie, by największa ilość dziatwy, młodzieży i dorosłych znalazła się w sferze oddziaływania szkoły i otrzymała przewidziane przez program i statut wychowanie i wykształcenie. Kierunek drugi—to polepszanie warunków pracy i egzystencji. I trzeci wreszcie—to troska o utrzymanie na jak najwyższym poziomie własnej przydatności zawodowej.

Pracę tę wykonywaliśmy mocą zestrzelonych w jedno ognisko, twórczych organizacyjnie lub wykonawczo myśli naszych, zwróconych ku osiągnięciu wspólnych celów. —Mocą wytrwałej, karnie i sprawnie działającej woli zbiorowej, skierowywanej na te odcinki,które bądź ze stanowiska potrzeb poszczególnych szkół, bądź ze stanowiska potrzeb całego szkolnictwa w Okręgu należało przede wszystkim zdobyć i umocnić. —By stanowiły trwałe oparcie czy dogodne punkty wyjścia do dalszych zamierzeń obliczonych na codzienne bliskie dziś i dalekie przewidywane jutro.

Odrzuciliśmy szkodliwy defetyzm i bezradną bierność. Przejęci duchem inicjatywy oraz ambicją rzetelnej i celowej pracy—wytwarzaliśmy w sobie postawę pioniera — pioniera kultury polskiej w kresowym Okręgu Szkolnym —oraz ambicję pracy na użytek nie własny, lecz dla dobra całego narodu, ku chwale szkoły polskiej, ku użytkowi i chwale Ojczyzny.

W tym wielostronnym czynie zbiorowym każdy z nas znajdzie częśćkę swej myśli, serca i woli. —I swoje miejsce.

11 listopada 1937 roku.

Z ZAMIERZEŃ I OSIĄGNIĘĆ

S Z K O L N I C T W O P O W S Z E C H N E .

I. ZAKRES, WARUNKI I WYNIKI PRACY.

W bieżącym 1937/38 roku szkolnym liczba dzieci w wieku szkolnym wynosi w Okręgu 432.000, z czego na województwo białostockie przypada 195.000, a na Polesie 237.000.

Niestety, mimo powiększenia etatów nauczycielskich o 450, co podniosło ilość nauczycieli do 5054 w Okręgu, publiczna i prywatna szkoła powszechna mogła przyjąć tylko 369 000, to jest 85% (Białostockie 176.000, t.j. 88%, Polesie 193.000, t.j. 81%.) W tym 5000 ucz. o przekroczonym wieku szkolnym.

Najwyższą powszechność nauczania osiągnęły obwody: sokólski 91%, bielski 87%, białostocki 86%.

Najniższą—wykazuje obwód koszyrski, a mianowicie 68%, następnie łuniniecki — 74%, kobryński—78%. Te obwody będą musiały w roku przyszłym i latach najbliższych otrzymać odpowiednią pomoc, by mogły podnieść powszechność nauczania co najmniej do przeciętnej okręgowej.

Poza szkołą więc, a zarazem poza systematycznym wpływem kultury polskiej, mamy 68.000 dzieci, z czego na Polesie przypada 45.000. Wprawdzie w ciągu ostatnich pięciu lat przybyło 885 etatów, ale jednocześnie były to lata największego przyrostu dzieci, wynoszącego dla obwodów białostockich 36.000, a dla poleskich 64.000 dzieci.

Kryzys gospodarczy nie pozwolił na corocz-

ne dodawanie takiej ilości etatów, jaka była potrzebna ze względu na przyrost dzieci.

Trzeba stwierdzić z uznaniem wysoce obywatelską postawę Kierownictw szkół i Nauczycielstwa, które, wnikając w trudną sytuację gospodarczą Państwa, nie odmawiały działwie wstępu do szkoły, przekraczając maksymalne normy obciążenia klasy i nauczyciela.

Praca w tych warunkach stawała się bardzo trudna i w wielu wypadkach — mimo wysiłków nauczycieli — groziła obniżeniem poziomu szkoły poniżej minimalnych wyników programowych. Do tego czynniki kierujące dopuścić nie mogły. Rok 1934/35 daje zahamowanie wzrostu obciążenia, a lata następne — na skutek znacniejszego przyrostu etatów — wykazują stopniowe i stałe obniżanie się obciążenia, a w następstwie i podnoszenie się poziomu szkoły. W bieżącym roku szkolnym obciążenie jednego etatu nauczycielskiego waha się w poszczególnych obwodach od 62,5 do 73 uczniów, co w porównaniu z latami poprzednimi wskazuje na wyraźną poprawę. Ponieważ przyrost w przyszłym roku szkolnym wyniesie w całym Okręgu zaledwie 1000 dzieci, nowe etaty pozwolą na dalsze zmniejszenie obciążenia klasy i polepszenie wariantów, co da znaczną poprawę warunków pracy, oraz na podniesienie powszechności nauczania. Jest więc lepiej i niewątpliwie będzie lepiej.

Ilość szkół wg stopni organizacyjnych oraz ilość uczącej się dziatwy przedstawia poniższa tabelka. Dane wg stanu na dzień 1.X.1937 r.

Województwo	S z k o ł y I s t o p n i a								S z k o ł y I I s t .				S z k o ł y I I I s t .			
	o 1 naucz.				o 2 naucz.											
	ilość szkół	%	ilość uczniów	%	ilość szkół	%	ilość uczniów	%	ilość szkół	%	ilość uczniów	%	ilość szkół	%	ilość uczniów	%
białostockie	529	50	39.164	24	260	25	34.975	21	141	13	30.344	18	124	12	61.617	37
poleskie	553	47	43.286	24	338	29	49.039	27	184	16	42.504	23	92	8	46.077	26
Okrąg	1082	49	82.450	24	598	27	84.014	24	325	14	72.848	21	216	10	107.694	31

Stopień organizacyjny szkół w białostockim jest nieco wyższy niż na Polesiu, co wynika z ilości większych miast oraz większej gęstości zaludnienia. W porównaniu ze stanem z przed trzech lat ubyło szkół I stopnia 1%, a przybyło II stopnia 37%, III 32%.

Jest to wprawdzie niewielki, ale jednak krok naprzód.

Wyniki ilościowe pracy szkół wykazują również poprawę: przed pięciu laty drugoroczność wynosiła w Okręgu 22%, a w roku sprawozdawczym 1936/37 spadła do 14%. Jak stwierdzają rezultaty wizytacji oraz wyniki egzaminów wstępnych do szkół średnich ogólnokształcących i zawodowych — poziom szkół powszechnych stale się podnosi, a tegoroczne wizytacje pierwszych klas gimnazjalnych wykazały zupełnie zadowalające przygotowanie młodzieży do pracy w gimnazjum, zwłaszcza pod względem formalnym. W miarę dalszego polepszania się warunków pracy zdołamy niewątpliwie usunąć dające się jeszcze odczuć w niektórych przedmiotach braki w przygotowaniu materialnym

II. POLEPSZENIE WARUNKÓW PRACY.

Obok wychowywania i kształcenia setek tysięcy dzieci włożono wiele wysiłku w polepszenie warunków pracy i życia oraz podnoszenie własnej przydatności zawodowej przez organizowanie i wykonywanie wspólnym wysiłkiem czynów zbiorowych.

Rozwój bowiem szkoły jest w dużej mierze funkcją zarówno poprawy warunków pracy i życia nauczycieli, jak i systematycznego podnoszenia jego przydatności zawodowej. Na te dwa elementy muszą zatem zwrócić uwagę wszyscy pracownicy szkolni, a szczególnie czynniki kierujące.

Budowa szkół i mieszkań nauczycielskich.

Do palących potrzeb należała w pierwszym rzędzie budowa szkół i mieszkań nauczycielskich. Zdając sobie z tego sprawę, zarówno władze szkolne, jak i kierownictwa szkół wraz z całym nauczycielstwem zrobiły wszystko co było możliwe, aby jak najwydatniej przyczynić się do rozwoju Towarzystwa P. B. P. S. P. Dzięki pomocy T-wa, wyrażającej się kwotą blisko półtora miliona złotych (z czego około miliona zebrano na terenie obu województw naszego Okręgu), wybudowano w ciągu czterech ostatnich lat 321 szkół o 875 izbach lekcyjnych oraz 589 izb mieszkalnych, nie licząc szkół i mieszkań rozpoczętych, lecz jeszcze niewykończonych. Te bezsprzecznie duże wyniki są tym więcej godne podkreślenia, że zostały osiągnięte w okresie największych trudności gospodarczych, co możliwe było tylko dzięki ofiarnej pracy ogółu nauczycielstwa oraz zjednaniu przez nie dla idei T-wa P. B. P. S. P. gromad i samorządów gminnych.

Wyniki pracy w zakresie budownictwa szkolnego w poszczególnych województwach podaje poniższa tabelka:

Województwo	W ciągu lat 1933—1937		Oddano do użytku w latach 1933-37			Rozpoczęto budowę		
	zebrano zł.	wyd. na budowę	szkół	izb lek.	izb mieszk.	szkół	izb lek.	izb mieszk.
białostockie	549,000	686,000	145	434	219	39	160	120
poleskie	447,000	806,000	176	441	370	19	57	55
Okrąg	996,000	1,492,000	321	875	589	58	217	175
				1464			392	

Na specjalne podkreślenie zasługuje wrastający z roku na rok efekt finansowy zbiórki urządzanej corocznie podczas Tygodnia Szkoły Powszechnej, mającego poza tym duże znaczenie propagandowe. Jak widać z poniższej tabelki, rezultat finansowy ostatniego Tygodnia blisko trzykrotnie przewyższa kwotę zebraną przed trzema laty, przy czym należy nadmienić, że rachunek IV Tygodnia nie jest jeszcze zamknięty i że ostateczny wynik będzie zapewne o kilka tysięcy złotych wyższy.

Województwo	Wyniki zbiórki w Tyg. Szk. Powsz. w złotych			
	I	II	III	IV
białostockie	11401	22126	26488	36271
poleskie	9684	16333	20554	23230
Okrąg	21085	38459	47042	59501

Osiąganie tak znacznych i coraz lepszych wyników zbiórki świadczy zarówno o wzroście wśród społeczeństwa popularności i zrozumienia celów T-wa P. B. P. S. P., jak i o coraz sprawniejszej organizacji Tygodnia.

W tej akcji obwód sokólski utrzymał osiągniętą przed czterema laty pozycję czołową, a obwód łomżyński wyróżnił się dobrze przemyślaną i skoordynowaną organizacją oraz najlepszymi wynikami.

Ocieplanie szkół i mieszkań.

Mimo nasilonego w ostatnich latach tempa budowy szkół powszechnych, nieprędko wybudujemy potrzebną ilość gmachów szkolnych. Toteż wiele jeszcze szkół z konieczności musi mieścić się w lokalach wynajętych. Lokale te aż nazbyt często nie odpowiadają wszystkim wymagom higieny szkolnej. Nie mogąc w najbliższym czasie radykalnie zmienić tego stanu rzeczy przez wybudowanie potrzebnej ilości nowych szkół, nie podobna jednak czekać beczynnici: trzeba zrobić co tylko można, by było lepiej. Kierując się taką zasadą, już od kilku lat kład-

ło się w całym Okręgu szczególnie nacisk na zamianę izb szkolnych zbyt ciasnych (często o powierzchni podłogi poniżej 24 m²) — na izby większe i odpowiedniejsze. Mimo trudności, konsekwentne wysiłki inspektoratów szkolnych i kierownictw szkół dały pozytywne wyniki: ilość izb szkolnych o powierzchni podłogi poniżej 30 m² spadła z 40% do 9%.

Natomiast do nieusuniętych jeszcze bolączek, które niezmiernie utrudniają pracę szkolną, należy duża ilość budynków szkolnych i mieszkań nauczycielskich zimnych — i to nie tylko wynajętych, ale i własnych (przeważnie starych, budowanych jeszcze przed wojną). Toteż Kuratorium zainicjowało w ub. roku szkolnym — w porozumieniu z władzami administracji ogólnej — akcję ocieplania budynków szkolnych i mieszkań nauczycielskich. Rejestracja budynków zimnych wykazała, że w takich budynkach mieści się więcej niż połowa, bo ok. 1200 szkół powsz. w Okręgu (ok. 600 w woj. poleskim i blisko tyleż w woj. białostockim).

Na skutek starań inspektorów szkolnych i kierownictw szkół oraz pozytywnego ustosunkowania się do akcji ze strony samorządów powiatowych i gminnych, już podczas ubiegłych wakacyj letnich osiągnięto znaczne rezultaty, wyrażające się w ociepleniu — głównie przez otynkowanie wzgl. oszalowanie — kilkuset lokali szkolnych własnych i wynajętych. Najlepsze wyniki w tej dziedzinie osiągnęły dotychczas obwody szkolne bielski i sokólski.

Planowe i wytrwałe kontynuowanie tej akcji powinno w ciągu 2—3 lat najbliższych zlikwidować bolączkę zimnych lokali szkolnych. Będzie to duży krok naprzód na drodze polepszania warunków pracy szkolnej.

* * *

W celu ułatwienia życia i pracy nauczycielstwu dokonano w ciągu ostatnich dwóch lat szeregu przeniesień, a mianowicie: ze względów zdrowotnych przeniesiono 351 osób, dla ułatwienia kształcenia dzieci — 184 osoby oraz w celu połączenia małżeństw — 147 osób.

Pomoce naukowe.

Z początkiem 1935/36 r. szk. Kuratorium rozpoczęło systematyczną i planową akcję zaopatrywania publ. szkół powsz. w Okręgu w pomoce naukowe. Akcja ta została pomyślana jako zbiorowy wysiłek władz szkolnych, Kierownictw szkół i Nauczycielstwa oraz T-wa P.B.P.S.P. i ma za zadanie zaopatrzenie w ciągu kilku lat wszystkich szkół w Okręgu w niezbędne pomoce naukowe do wszystkich przedmiotów nauczania. Została ona rozpoczęta i jest prowadzona jednocześnie w trzech różnych skalach: w skali Okręgu, w skali poszczególnych obwodów szkolnych i w zakresie samych szkół.

1. Akcja w skali Okręgu.

Punktem wyjścia dla całej akcji była przeprowadzona w listopadzie 1935 r. rejestracja pomocy naukowych we wszystkich publ. szkołach powsz. w Okręgu. Ujawniła ona olbrzymie braki w zaopatrywaniu szkół w tej dziedzinie i tym samym podkreśliła konieczność i doniosłość zainicjowanej akcji. (Wystarczy nadmienić, że np. map fiz. Europy i planiglobów nie posiadało 70% szkół, busol — 68% szkół, nie zbędnych obrazów historycznych — od 71% do 95% szkół i t. p., zaś narzędzi do zajęć praktycznych szkoły nie posiadały prawie wcale).

W ciągu ubiegłych dwóch lat szkolnych zrobiono w Okręgu w dziedzinie zaopatrzenia szkół w pomoce naukowe duży krok naprzód.

W 1935/36 r. szk. objęto akcją zaopatrywania dwa przedmioty nauczania: historię i geografję. W wyniku tej akcji zakupiono i rozdano do wszystkich szkół w Okręgu wszystkie brakujące niezbędne pomoce naukowe, a mianowicie:

58,632 egz. obrazów historycznych,
1,549 map fiz. Europy
1,637 planiglobów*)
581 map fiz. Polski
169 globusów
1,509 busol.

Po zaopatrzeniu w 1935/36 r. szk. wszystkich szkół w niezbędne pomoce naukowe do historii i geografji przyszła kolej na narzędzia do zajęć praktycznych (zgodnie z uzasadnionym życzeniem ogółu nauczycielstwa), w które zaopatrzone zostały wszystkie szkoły w Okręgu na skutek akcji przeprowadzonej w ciągu 1936/37 r. szk.

Zakupiono i dostarczono szkołom:
45,320 noży
22,660 par nożyczek
9,052 kołców
9,040 młotków
2,260 obcęgow
4,523 węgielnic
45,800 miarek cm.
2,266 piłek ramowych
45,400 napastrków
90,800 igieł do szarych nici.

Ponadto dostarczono szkołom 158 większych kompletów (t. zw. kompletów B) narzędzi (wraz z szafkami), zawierających, oprócz wyżej wymienionych narzędzi, również strugi, ośniki, świdry, pilniki, toporki itp. — z czego 98 kompletów otrzymanych z Ministerstwa W.R. i O.P., a 60 kompletów zakupionych przez Kuratorium. Każda bez wyjątku szkoła w Okręgu otrzy-

*) W sprawozdaniu z wykonania planu zaopatrywania p. s. p. w pomoce nauk. umieszczonym w Dz. Urz. K. O. S. B. Nr 6(114) za m-c czerwiec 1936 r. (str. 234) podano liczbę planiglobów 1529, ale potem zakupiono dodatkowo jeszcze 108 planiglobów.

mała co najmniej t. zw. komplet A narzędzi, na który składa się:

- 20 noży
- 10 par nożyczek
- 4 kolce
- 4 młotki
- 1 obcęgi
- 2 węgielnice
- 1 piłka ramowa
- 20 miarek cm
- 20 naparstków
- 40 igieł do szarych nici.

Szkoły, które na akcję pomocy naukowych wpłaciły większe kwoty, otrzymały większy komplet — komplet B narzędzi, wzgl. większą ilość egzemplarzy narzędzi wchodzących w skład kompletu A.

Dzięki masowemu zakupowi, dokonanemu za pośrednictwem T-wa P. B. P. S. P., uzyskano wysoki, bo wynoszący blisko 50% rabat, tak że wartość katalogowa nabytych pomocy naukowych jest prawie dwukrotnie wyższa i wynosi około 270 tysięcy złotych.

Fundusze potrzebne na sfinansowanie dotychczasowej akcji zostały zgromadzone wspólnym wysiłkiem kierownictw i nauczycielstwa szkół powszechnych, komitetów rodzicielskich, samorządów gminnych i powiatowych, szkół i instytucji opiekuńczych, Inspektoratów Szkolnych, Kuratorium, Ministerstwa oraz Towarzystwa Pop. Bud. Publ. Szkół Powsz.

W bieżącym roku szkolnym rozpoczęto — zgodnie z życzeniem kierownictw szkół — akcję zaopatrzenia wszystkich publ. szkół powsz. w Okręgu w niezbędne pomoce naukowe do przyrody martwej wg planu, umieszczonego w poprzednim numerze Dz. Urz. K. O. S. B. (str. 378).

2. Akcja w skali obwodów szkolnych.

Wysiłki Inspektoratów Szkolnych szły w ciągu ubiegłych dwóch lat głównie w kierunku ułatwienia szkołom należytej konserwacji otrzymanych pomocy naukowych.

Podklejenie i oprawienie obrazów.

Mapy dostarczono już podklejone na płótnie i z wałkami, natomiast obrazy — niepodklejone. Używane w takim stanie musiałyby one w szkołach ulec w krótkim czasie zniszczeniu. Toteż w większości Inspektoraty Szkolne (8 na 14) dostarczyły szkołom obrazy dopiero po uprzednim ich podklejeniu (około 30.000 egzemplarzy). Tylko w 6 obwodach (3 w woj. białostockim i 3 w woj. poleskim) otrzymały szkoły obrazy niepodklejone (około 28.000 egzemplarzy). Inspektorat łomżyński dostarczył szkołom po 2 obrazy (barwne) z Salonu Malarzy Polskich: „Piłsudski na czele strzelców“ i „Wymarsz I Kadrowej z Oleandrów“, oprawione w ramy kosztem 900 zł. Łączny koszt podklejenia i oprawy obrazów historycznych wyniósł kwotę około 7.500 zł.

Szafki na narzędzia do zajęć praktycznych.

Tylko większe komplety narzędzi, t. zw. komplety B, dostarczone zostały już wraz z szafkami (łącznie 158 szafek); natomiast wszystkie pozostałe narzędzia otrzymały Inspektoraty bez szafek. Brakowało więc z górną 2000 szafek. Ale dziesięć Inspektoratów Szkolnych wystarało się o potrzebne fundusze i zamówiło szafki na narzędzia w łącznej ilości około 1400 sztuk za kwotę około 12.000 zł. W pięciu obwodach zrobiono szafki mniejsze (wzór A), w czterech — szafki większe (wzór B), wreszcie w jednym obwodzie — część szafek mniejszych, część zaś większych. Tylko w czterech obwodach (1 w woj. białostockim, 3 w woj. poleskim) szkoły otrzymały narzędzia bez szafek. Ponieważ około 1400 szafek wykonano z zamówienia Inspektoratów Szkolnych, 158 kompletów otrzymano już w szafkach, a nadto około 150 szafek wykonało samo nauczycielstwo na dziesięciu wakacyjnych kursach zajęć praktycznych, więc spośród 2221 szkół w Okręgu już około 1700 szkół otrzymało lub w najbliższych tygodniach otrzyma szafki na narzędzia do zajęć praktycznych i tylko około 500 szkół pozostanie na razie bez szafek.

Szafy na pomoce naukowe.

W części obwodów szkolnych udało się Inspektorom Szkolnym spowodować wstawienie do budżetów gminnych odpowiednich kwot na pomoce naukowe i ich konserwację, dzięki czemu w ciągu ostatnich 2 lat zwiększyła się znacznie w szkołach powszechnych w Okręgu m. in. ilość szaf na pomoce naukowe. Pod tym względem potrzeby są jednak jeszcze b. duże i wymagają dalszych wysiłków.

Pomoce naukowe do nauki arytmetyki z geometrią.

Półowa Inspektoratów przeprowadziła w ciągu dwóch ostatnich lat we własnym zakresie działania — wykorzystując w tym celu głównie warsztaty stolarskie przy niektórych szkołach powszechnych — zaopatrzenie wszystkich lub przynajmniej znacznej ilości szkół w szych obwodach w komplety pomocy naukowych do arytmetyki z geometrią (cyrkiel, trójkąt, kątomierz, metr, liniał). Inspektorat Szkolny Piński zorganizował dwukrotnie specjalne 3-dniowe kursy wytwarzania pomocy naukowych; na kursach tych każdy nauczyciel wykonał po 17 różnych pomocy szkolnych, m. in. właśnie do nauki arytmetyki z geometrią. Część spośród pozostałych Inspektoratów ma zamiar przeprowadzić akcję zaopatrzenia szkół w pomoce szkolne do arytmetyki z geometrią w bież. roku szkolnym.

W ciągu dwóch lat najbliższych niewątpliwie wszystkie szkoły w Okręgu zostaną zaopatrzone przez Inspektoraty Szkolne w komplety pomocy naukowych do nauki arytmetyki z geometrią.

3. Akcja szkół.

Akcja szkół szła w ciągu dwóch ostatnich lat jednocześnie w dwóch kierunkach:

1) zaopatrywania się w pomoce naukowe przez szkoły we własnym zakresie działania przez:

- a) nabywanie (zakup) pomocy,
- b) gromadzenie (zbieranie) pomocy oraz
- c) wytwarzanie najprostszycy pomocy naukowych do różnych przedmiotów nauczania;

2) konserwacji posiadanych pomocy naukowych.

Nie sposób ująć w dokładnych liczbach dotychczasowych wyników akcji wszystkich szkół w Okręgu, można jednak stwierdzić, że są one na ogół biorąc bardzo znaczne, a w wielu szkołach nawet bardzo duże.

Wartość zakupionych w ciągu 2 lat przez same szkoły pomocy naukowych idzie w dziesiątki tysięcy złotych. Zwłaszcza wiele pomocy naukowych nabyły szkoły wyżej zorganizowane.

W b. wielu szkołach zgromadzono wzgl. wzbogacono zbiory minerałów, okazów flory i fauny, zbiory obrazków, wycinków z czasopism ilustrowanych, pocztówek i t. p., w wielu szkołach wykonano ze zgromadzonych ilustracji ładne i celowe albumy do przyrody, geografii i innych przedmiotów nauczania.

W większości szkół sporządzono mniejszą lub większą ilość — zależnie od warunków szkoły i inwencji nauczycielstwa — najrozmaitszych pomocy naukowych.

Nie mniejszy wysiłek skierowano w szkołach na uporządkowanie i należytą konserwację pomocy naukowych.

Do rzadkich wyjątków należą dziś szkoły posiadające globus bez pokrowca z płótna.

Mapy przechowywane są w szafach albo na specjalnych stojakach czy wieszakach; w niektórych szkołach również na mapy porobiono pokrowce z płótna.

Obrazy do nauczania historii, geografii i innych przedmiotów większość szkół doprowadziła w ciągu ub. roku szkolnego do zadowalającego, a w niektórych wypadkach do wzorowego porządku. Bardzo dużo obrazów, zwłaszcza nowootrzymanych, podklejono na tekturze. W wielu szkołach postarano się o specjalne skrzynie lub teczki do przechowywania obrazów. Podzielenie na działki według przedmiotów nauczania, spisanie i ponumerowanie ułatwia wyszukiwanie, a tym samym i wykorzystywanie obrazów przy nauczaniu.

Wśród szkół wyżej zorganizowanych coraz więcej jest takich, w których kierownictwom udało się przeznaczyć jakiś pokój w budynku szkolnym specjalnie na składnicę pomocy naukowych.

Na podstawie tego, co dotychczas dokonaliśmy w tych trzech skalach: w skali Okręgu, w skali obwodów szkolnych i w skali poszczególnych szkół, w dziedzinie zaopatrzenia w niezbędne pomoce naukowe, można stwierdzić, że jesteśmy na dobrej drodze, ale jednocześnie trzeba uświadomić sobie, że jesteśmy dopiero w połowie drogi. Dla doprowadzenia akcji konsekwentnie do końca — dalszy zbiorowy wysiłek jest konieczny.

Czytelnictwo wśród młodzieży.

Zdając sobie sprawę, jak ważnym czynnikiem w pracy szkolnej, zarówno dydaktycznej jak i wychowawczej, jest należyte zaopatrzenie biblioteka uczniowska i dobrze zorganizowane czytelnictwo wśród młodzieży szkolnej, już od kilku lat w całym Okręgu zwraca się szczególną uwagę na systematyczne powiększanie księgozbiorów szkolnych oraz dobrą organizację czytelnictwa. Duże rezultaty — uzyskane w tej dziedzinie głównie dzięki wysiłkom samych szkół — przedstawia poniższa tabelka, dotycząca stanu ilościowego bibliotek uczniowskich i ich rozwoju w ciągu ostatnich 5 lat.

Woje- wództwo	Ilość książek w bibliotekach uczniowskich w publ. szkołach powsz. w latach:				
	1932 33	1933 34	1934 35	1935 36	1936 37
białost.	182322	189490	205493	227377	238363
poleskie	118102	132290	194743	226378	255188
Okrąg	300424	321780	400342	448755	493551

Analiza powyższych danych wykazuje wybitne wzmoczenie się tempa corocznego przyrostu ilościowego książek w bibliotekach uczniowskich zwłaszcza w ciągu trzech ostatnich lat. Podczas gdy za okres od 1929|30 do 1933|34 r. szk. (za cztery lata) przyrost wyniósł niespełna 24% (21% w woj. białostockim i 28% w woj. poleskim), to za czas od 1933|34 do 1936|37 (za 3 lata) przyrost przewyższa 53% (woj. biał. 26%, woj. poleskie 93%). Należy nadto zaznaczyć, że wymieniony przyrost nie jest równoznaczny z ilością wszystkich książek nabytych do bibliotek uczniowskich; np. w ub. roku szk. przybyło do tych bibliotek o 14.414 książek więcej, niż wykazuje tabelka, lecz weszły one na miejsce zużytych i wyeliminowanych.

Niezależnie od dalszego systematycznego i głównie wysiłkiem kierownictw szkół i nauczycielstwa realizowanego powiększania ilości książek w bibliotekach uczniowskich, jakie niewątpliwie wykażą bież. rok, szkolny i lata następne, Kuratorium opracowuje plan zaopatrzenia wszystkich publ. szkół powsz. w Okręgu w lite-

raturę uzupełniającą do nauki języka polskiego w łącznej ilości ok. 150.000 książek. Plan ten zostanie zrealizowany w następnym, t. j. 1938/39 r. szk.

W parze z troską o powiększanie księgozbiorów uczniowskich szła dbałość kierownictw szkół i nauczycielstwa o należyłą konserwację książek, która znalazła swój wyraz w oprawianiu książek przez szkoły we własnym zakresie działania. W ciągu ub. roku szkolnego szkoły oprawiły w całym Okręgu ok. 46.000 książek, z czego w woj. białostockim ok. 22.000, a w woj. poleskim ok. 24.000.

W ostatnich kilku latach zwrócono również dużą uwagę na właściwy dobór książek oraz na należyłą organizację i rozwój czytelnictwa. To nader ważne zagadnienie zostało przepracowane na nauczycielskich konferencjach rejonowych we wszystkich rejonach konferencyjnych w Okręgu.

Rezultaty tej pracy są zupełnie wyraźne. M. in. należy podkreślić z uznaniem zorganizowanie już niemal we wszystkich szkołach III st. oraz w b. wielu szkołach II st. bibliotekzek klasowych, co wydatnie przyczyniło się do rozwoju czytelnictwa. Z roku na rok wzrasta stopniowo ilość młodych czytelników oraz ilość wypożyczeń. W porównaniu z 1934/35 rokiem szkolnym ilość czytelników wzrosła o 8% i w ub. roku szk. wynosiła 58% wszystkich uczniów. Wzrosła również w tym czasie ilość wypożyczeń — mianowicie przeciętnie o 4 na 1 czytelnika — tak że w ub. roku szk. na 1 czytelnika wypadło przeciętnie 10 wypożyczeń w ciągu roku.

Do rozwoju czytelnictwa wśród młodzieży przyczyniają się również w dużej mierze piśmka uczniowskie, prenumerowane przez szkoły w coraz większych ilościach. Stan ilościowy piśemek dziecięcych w szkołach powszechnych w całym Okręgu w okresie ostatnich trzech lat przedstawia poniższa tabelka.

Woje-wództwo	Ilość egz. czasopism dziecięcych prenumerowanych przez szkoły powszechne w latach szkolnych:		
	1934/35	1935/36	1936/37
białostockie	5759	10889	13156
poleskie	5639	10341	14526
Okrąg	11398	21230	27682

Na 100 uczniów przypadają w r. szk. 1936/37 przeciętnie 8 czasopism dziecięcych.

W stosunku do roku poprzedniego przyrost wynosi po 1,4 piśmka na 100 uczniów. W bieżącym roku szkolnym posuniemy się o 2 punkty naprzód, osiągając stosunek: 1 czasopismo na 10 uczniów.

Frekwencja.

Należyta frekwencja w szkole jest jednym z podstawowych warunków skutecznej pracy. Sprawa ta przedstawiała się jeszcze przed kilku laty w większości szkół powszechnych w Okręgu niezadowalająco. Wspólna kampania władz szkolnych, kierownictw szkół i nauczycielstwa, przeprowadzona przy pomocy władz administracyjnych i skarbowych planowo i konsekwentnie, została uwieńczona pomyślnym wynikiem: podczas gdy przed 3—4 laty przeciętna roczna frekwencja nie przekraczała 65%, to w ub. roku szk. dochodziła już do 85%. W wielu szkołach przeciętna roczna przekroczyła 90%.

Należy podkreślić z uznaniem, że w walce o podniesienie frekwencji nauczycielstwo wykorzystywało przede wszystkim wszelkie możliwe środki pedagogiczne, a dopiero w razie konieczności i tylko w stosunku do rodziców opornych stosowało środki represyjne w postaci grzywien szkolnych.

Raz zdobyta pozycja nie może być utracona.

Międzyszkolna akcja opiekuńcza.

Rozpoczęta przed trzema laty międzyszkolna akcja opiekuńcza wykazała w 1936/37 r. szk. dalszy b. znaczny rozwój i objęła już ok. 45% wszystkich szkół powszechnych w Okręgu, a ok. 75% — na Polesiu.

W porównaniu ze stanem z r. szk. 1935/36 w ubiegłym roku szkolnym dwukrotnie wzrosła ilość korespondencji międzyszkolnej, z górą dwukrotnie zwiększyła się ilość upominków od szkół opiekuńczych, a z górą trzykrotnie — ilość upominków rewanżowych, wreszcie blisko trzykrotnie zwiększyła się ilość wycieczek ze szkół objętych opieką do szkół opiekuńczych.

Na szczególne wyróżnienie zasługuje zorganizowana przez Inspektorat Szkolny Prużański wycieczka do Warszawy i okolic dla przeszło 400 uczniów szkół powszechnych.

Wyniki ilościowe akcji za 1936/37 r. szk. ilustruje następująca tabelka:

	Ilość szkół i instytucyj opiekuńczych			Ilość szkół objętych opieką	Łączna ilość listów (otrzymanych i wysłanych)	Paczki z upominkami otrzymane od szkół opiekuńczych			Ilość upominków rewanżowych	Wycieczki			
	szkół	instytuc.	Razem			ilość	waga w kg.	wartość w złot.		ze szk. opiek. do szk. objęt. opieką		ze szk. objęt. opieką do szk. opiek.	
										ilość wyciecz.	ilość osób	ilość wyciecz.	ilość osób
Polesie	1061	109	1170	824	115474	3038	28530	53450	809	10	177	32	1163
Białostoczczyzna	159	8	167	167	16197	214	2777	6400	75	4	48	2	38
Okrag w 1936/37	1220	117	1337	991	131671	3252	31307	59850	884	14	225	34	1201
" w 1935/36	1139	84	1223	891	66640	2234	brak danych		682	16	438	12	277
Różnica in plus	81	33	114	100	65031	1018	brak danych		202	—	—	22	924
Różnica im minus	—	—	—	—	—	—	—		—	2	213	—	—

Organizacje uczniowskie.

Mimo iż władze szkolne kładły nacisk nie na ilość, lecz na selekcję, właściwy rozwój i użytkowanie organizacji uczniowskich, zaznaczył się jednak w 1936/37 r. szk. dalszy wzrost ilościowy tych spośród nich, które uznano za posiadające wybitniejsze walory wychowawcze, a mianowicie: drużyn harcerskich, gromad zuchowych, kół młodzieży P. C. K. oraz organizacji o charakterze gospodarczym: spółdzielni uczniowskich i szkolnych kas oszczędności.

Stan ilościowy wymienionych organizacji uczniowskich w szkołach powszechnych Okręgu przedstawia się następująco:

Organizacja	1935/36	1936/37	Przyrost
Drużyny harcerskie	172	284	102
Gromady zuchowe	264	356	84
Koła młodz. P. C. K.	465	1013	548
Spółdzielnie uczn.	841	1220	379
Szkolne Kasy Oszcz.	723	1284	661
Razem	2465	4157	1692

Wraz z kilkuset jednostkami innych organizacji (jak np. L.O.P.P., L. M. K. i t. p.), było w 1936/37 r. szk. we wszystkich szkołach powszechnych Okręgu ok. 5 tysięcy jednostek organizacyjnych uczniowskich o ogólnej ilości z górą 200 tysięcy członków.

Liczby powyższe—wobec liczby 2169 szkół powszechnych i liczby 323.000 uczniów w Okręgu—dowodzą wprawdzie znacznego rozwoju, ale nie wskazują na niepożądany przerost ilościowy organizacji uczniowskich.

W rozwoju Szkolnych Kas Oszczędności zajmujemy drugie miejsce w Polsce.

III. PODNOSZENIE PRZYDATNOŚCI ZAWODOWEJ.

Praca nad podnoszeniem przydatności zawodowej nauczycielstwa publicznych szkół powszechnych naszego Okręgu odbywała się przeważnie przy pomocy kursów dla kierowników szkół i nauczycielstwa, konferencyj rejonowych, prac zespołowych, bibliotek nauczycielskich oraz akcji ułatwiania nauczycielstwu samodzielnego dokształcania się.

Kursy dla kierowników i nauczycieli.

W ciągu ostatnich czterech lat dokształcanie kierowników i nauczycieli p. s. p. przy pomocy kursów przedstawiało się następująco:

Rok szkolny	Ilość kursów	Liczba uczestników
W r. 1933/34	24	949
W r. 1934/35	22	1006
W r. 1935/36	37	1365
W r. 1936/37	32	1139

Razem brało udział w kursach około 90% nauczycieli.

Zestawienie powyższe nie obejmuje kursów nauczycielskich z zakresu W. F., higieny i harcerstwa, które zostały uwzględnione osobno.

Poza tym w kursie morskim w Gdyni wzięło udział w 1936 r. 11-stu, a w 1937 r. 14-stu nauczycieli.

W r. szk. 1937/38 przewiduje się zorganizowanie:

- 1) w czasie od 3 do 12 stycznia dwóch dziesięciodniowych kursów dla kierowników p. s. p.;
- 2) z początkiem ferii letnich:
 - a) dwutygodniowego kursu dla kier. p.s.p.
 - b) 8 do 10 dwutygodniowych kursów zajęć praktycznych,
 - c) kursu dla nowomianowanych nauczycieli,
 - d) dwutygodniowego kursu pszczelarskiego;

3) w terminach: jesiennym i wiosennym — około 16 kursów ogrodniczych.

Konferencje rejonowe.

Konferencje rejonowe stały się w Okręgu poważnym czynnikiem dokształcania się zawodowego nauczycielstwa, a tym samym podniesienia poziomu i wyników pracy szkolnej.

Od trzech lat konferencje odbywają się według z góry na cały rok ułożonych planów pracy. Programy konferencyj opracowywane są zazwyczaj przy czynnym współdziałaniu i pomocy inspektora szkolnego. W ciągu ostatnich trzech lat zaznaczyła się niemal we wszystkich rejonach konferencyjnych w Okręgu słuszną tendencją do ograniczania ilości przepracowywanych tematów na rzecz ich pogłębienia oraz do nadania pracy bardziej praktycznego charakteru.

W ciągu ub. roku szk. w 154 rejonach konferencyjnych w Okręgu odbyło się 794 konferencyj rejonowych, a więc przeciętnie po 5 konferencyj w rejonie.

Na konferencjach rejonowych w 1936|37 r. szk., oprócz zagadnień związanych z lokalnymi potrzebami obwodów czy rejonów, zostały przepracowane — jako dominujące w Okręgu — następujące zagadnienia:

- 1) akcja wychowawcza-harcerska,
- 2) wychowanie fizyczne,
- 3) potrzeby higieniczne szkół i sposoby ich zaspokajania,
- 4) spółdzielnie uczniowskie,
- 5) szkolne kasy oszczędności,
- 6) organizacja wycieczek szkolnych w związku z akcją opiekuńczą,
- 7) zaopatrywanie szkół w pomoce naukowe.

W programach konferencyj rejonowych na bieżący rok szkolny występują jako dominujące dwa zagadnienia:

- 1) użytkowanie pomocy naukowych oraz
- 2) organizacja nauki zajęć praktycznych.

Oba te zagadnienia będą przepracowywane przy pomocy odpowiednich pokazów.

Praca zespołowa.

Do podniesienia przydatności zawodowej nauczycielstwa przyczyniły się również w nie małym stopniu prace zespołowe, wprowadzone na terenie naszego Okręgu od 1933|34 roku szkolnego. Kilkuletnie doświadczenie wykazało, że praca w zespołach ułatwia ich uczestnikom realizowanie nowych programów nauczania, a nadto sprzyja rozwojowi życia towarzyskiego wśród nauczycielstwa.

Biblioteki nauczycielskie.

Stan ilościowy i rozwój bibliotek nauczycielskich w poszczególnych obwodach szkolnych Okręgu przedstawia następująca tabelka:

Województwo	L. p.	Obwód szkolny	Ilość tomów w bibliotekach nauczycielskich ogółem w latach			
			1934 35	1935 36	1936 37	
Białostockie	1	Białystok . . .	6198	8631	9191	
	2	Bielsk Podlaski	5573	5938	7001	
	3	Łomża . . .	4970	3794	4774	
	4	Ostrołęka . . .	6723	7200	9727	
	5	Sokółka . . .	4367	6157	6485	
		R a z e m	27869	31740	37178	
Poleskie	6	Brześć . . .	1840	2595	2891	
	7	Drohiczyn . . .	2390	2230	2507	
	8	Kam.-Koszyrski	1975	3227	3675	
	9	Kobryń . . .	2855	3072	3636	
	10	Kosów . . .	1880	2242	2506	
	11	Łuniniec . . .	2203	3360	3940	
	12	Pińsk . . .	2054	2741	3308	
	13	Prużana . . .	1148	781	944	
	14	Stolin . . .	2856	3097	3576	
		R a z e m	19205	23345	26986	
		O k r ą g	47066	55085	64164	

Przyrost w bibliotekach nauczycielskich w ciągu ub. roku szk. wyraża się w obwodach szkolnych woj. białostockiego liczbą 5438 tomów, a w obwodach woj. poleskiego — liczbą 3641 tomów, razem więc w całym Okręgu — liczbą 9079 tomów.

Rozwój bibliotek świadczy wymownie o dążeniu nauczycielstwa do podnoszenia swej przydatności zawodowej.

Kształcenie się nauczycielstwa na Wyższych Kursach i Instytutach Nauczycielskich.

Liczba nauczycieli publicznych szkół powszechnych z całego O. S. B., kształcących się na W. K. N. i w Państwowych Instytutach, jak: P. I. N., I. P. S., I. R. R. oraz w C. I. W. F., wynosiła w r. 1936|37 — 37 osób (w r. szk. 1933|34 — 29 osób).

Niezależnie od nauczycieli, zdobywających kwalifikacje na W. K. N. za urlopem, wzrasta ilość nauczycieli samodzielnie dokształcających się i składających egzaminy z W. K. N. w charakterze eksternów. Ilość nauczycieli p.s.p. w Okręgu, którzy złożyli takie egzaminy bądź pełne bądź

częściowe — z wynikiem pomyślnym, wynosiła w r. szk. 1936|37—39 osób, gdy w r. szk. 1933|34 tylko—8 osób. Te dwie liczby mówią o narastającej dążności nauczycielstwa w kierunku zdobywania kwalifikacji wyższych drogą samodzielnego doształcania się.

Aby ułatwić nauczycielstwu samodzielne przygotowywanie się do egzaminów z W. K. N., zostało w r. szk. 1936|37 rozpoczęte dostarczanie obwodom kompletów lektury podstawowej

z zakresu nauk będących przedmiotem studiów na W. K. N. W związku z tym Centralna Biblioteka Pedagogiczna przy Kuratorium zakupiła i rozesała w formie depozytu wszystkim inspektoratom szkolnym Okręgu 585 tomów dzieł naukowych w kompletach po 39 tomów.

Akcja zaopatrywania inspektoratów szkolnych w lekturę podstawową w zakresie poszczególnych nauk na poziomie W. K. N. będzie w dalszym ciągu prowadzona w r. 1937|38.

SZKOLNICTWO ŚREDNIE OGÓLNOKSZTAŁCĄCE.

I. ILOŚĆ MŁODZIEŻY.

Od roku szkolnego 1933|34 wzrasta z roku na rok napływ młodzieży do szkół średnich ogólnokształcących tak państwowych, jako też prywatnych. Jak widać z podanej niżej tabeli,

Tab. 1.

Stan ilościowy młodzieży w szkołach średnich ogólnokształcących Okręgu:

Rok szkolny	Gimnazja państwowe			Gimnazja prywatne			Cały Okrąg		
	chl.	dz.	razem	chl.	dz.	razem	chl.	dz.	Ogółem
1933 34	2449	1744	4193	1639	1402	3041	4088	3146	7234
1934 35	2577	1814	4391	1589	1331	2920	4166	3145	7311
1935 36	2768	2013	4781	1677	1426	3103	4445	3439	7884
1936 37	3067	2272	5339	1905	1655	3560	4972	3927	8899
1937 38	3345	2545	5890	2277	1999	4276	5622	4544	10166

w bieżącym roku szkolnym mamy prawie o 3000 młodzieży więcej niż w r. 1933|34, czyli ca 42%, a coroczny przyrost wykazuje tendencję wzrastającą.

Tab. 2.

Przyrost ilościowy młodzieży w szkołach średnich ogólnokształcących Okręgu:

W czasie od—do:	Gimnazja państwowe			Gimnazja prywatne			Cały Okrąg		
	chl.	dz.	razem	chl.	dz.	razem	chl.	dz.	Ogółem
1.X.1933 r.— 1.X.1934 r.	+128	70	198	—	—	—	78	—	77
1.X.1934 r.— 1.X.1935 r.	+191	199	390	88	95	183	279	294	573
1.X.1935 r.— 1.X.1936 r.	+299	259	558	228	229	457	527	488	1015
1.X.1936 r.— 1.X.1937 r.	+278	273	551	372	344	716	650	617	1267
1.X.1933 r.— 1.X.1937 r.	+896	801	1697	638	597	1235	1534	1398	2932

II. POLEPSZENIE WARUNKÓW PRACY.

Pracownie szkolne i pomoce naukowe.

W miarę możliwości finansowych Kuratorium zmierzało do uruchomienia nowych lub też wzbogacenia istniejących już pracowni przedmiotowych. W okresie sprawozdawczym uruchomiono 31 pracowni, a mianowicie: 17 pracowni zajęć praktycznych, 7 przyrodniczych, 4 fizyczne, 2 humanistyczne i 1 geograficzną.

W ten sposób całkowicie zlikwidowano w Okręgu braki w zakresie pracowni przedmiotowych.

Zaopatrzenie pracowni w przyrządy i pomoce naukowe jest na ogół dostateczne. Obecnie jednak, w związku z uruchomieniem klas I-szych licealnych, powstaje konieczność uzupełnienia pracowni w pomoce naukowe dla liceum. Na pracownie, pomoce naukowe i urządzenie lokali szkolnych asygnowało Kuratorium w latach szkolnych od 1934/35 do 1937/38 kwotę 205995 zł.

Budowa i rozbudowa gmachów szkolnych.

Wobec znacznie wzrastającej liczby młodzieży i niemożności pomieszczenia jej w 15 państwowych i 19 prywatnych gimnazjach ogólnokształcących w Okręgu, wyłoniła się potrzeba rozbudowy już istniejących względnie budowy nowych gmachów szkolnych. Toteż w okresie sprawozdawczym rozbudowano gmachy gimnazjów:

1) w Bielsku-Podlaskim — skrzydło o 6-ciu dużych salach szkolnych;

2) w Grajewie — dostosowano do potrzeb szkolnych budynek po komorze celnej, a w roku bieżącym zamierzona jest dalsza rozbudowa.

3) w Prużanie — skrzydło o kilku salach szkolnych;

4) w Brześciu n.B. — w gimnazjum żeńskim P. M. S. (9 sal szkolnych);

5) w Łunińcu założono fundamenty i są dane, że w ciągu najbliższych dwóch lat gimnazjum otrzyma odpowiedni gmach;

6) w Pińsku utworzony został komitet budowy gmachu dla liceum.

Te bardzo skromne, ale z dużym wysiłkiem osiągnięte rezultaty — chlubnie świadczą o harmonijnej współpracy Komitetów Rodzicielskich z Dyrekcjami szkół oraz o ofiarności miejscowego społeczeństwa.

Trzeba jednak mieć na uwadze, iż w skutek wzrastającego z roku na rok napływu młodzieży do gimnazjów, mury szkół wypełnione zostały po brzegi. Rok przyszły zmusi niektóre szkoły do częściowego zastosowania nauki na dwie zmiany lub wynajmowania sal w budynkach prywatnych. Ani jedna ani druga alternatywa nie rozwiązują sprawy. Budowa, wzgl. rozbudowa gmachów gimnazjalnych staje się palącą koniecznością. Wiele może tu pomóc inicjatywa społeczeństwa.

Bursy i internaty — akcja niesienia pomocy niezamożnej a zdolnej młodzieży.

W celu uprzystępnienia pobierania nauki w gimnazjum niezamożnej młodzieży — szczególnie pochodzącej ze wsi — oraz zapewnienia jej należytej opieki wychowawczej i odpowied-

nych warunków pracy domowej przystąpiono do zakładania nowych burs i internatów lub należytego zaopatrzenia już istniejących oraz udzielania pomocy materialnej zdolnej a niezamożnej młodzieży.

Wobec dużego procentu młodzieży zamieszcowej we wszystkich niemal gimnazjach państwowych, całkowite rozwiązanie sprawy stworzenia należytych warunków pracy domowej tych uczniów oraz znośnych warunków pomieszczenia leży w uruchomieniu bursy przy każdym z gimnazjów państwowych.

W okresie czasu od 1933/34 roku szkolnego do chwili obecnej uruchomiono: internat przy państwowym gimnazjum im. Marszałka J. Piłsudskiego w Pińsku (na prawach internatów przy państwowych zakładach kształcenia nauczycieli), z którego korzysta obecnie 90 uczniów(ennic). Znajdują w nim pomieszczenie — na warunkach ulgowych — dzieci nauczycieli z publicznych szkół powszechnych województwa poleskiego, urzędników państwowych i samorządowych oraz drobnych rolników. Podkreślić należy wydatną pomoc finansową powiatowych związków samorządowych województwa poleskiego, przeznaczoną na całkowite lub częściowe pokrycie kosztów utrzymania stypendystów w internacie.

Ponadto otwarto:

1. bursę męską przy państw. gimnazjum im. J. I. Kraszewskiego w Drohiczynie n.Bug. (40 — 50 uczn.) (budowa bursy dla dziewcząt tamże jest na ukończeniu);

2) bursę przy państw. gimnazjum im. T. Kościuszki w Bielsku-Podl. (25—30 uczn.);

3) bursę dla dziewcząt przy państw. gimnazjum im. Marii Konopnickiej w Łomży (40 — 50 uczn.).

Obok wymienionych wyżej burs istnieją:

a) internat przy państw. liceum pedagogicznym w Białymstoku (pomieszczenie dla ok. 100 ucz.);

b) internat przy państw. liceum pedagogicznym w Łomży (pomieszczenie dla ok. 50 uczn.).

c) bursa przy państw. gimnazjum im. Prezydenta Rzplitej I. Mościckiego w Ostrowi Mazowieckiej (30 — 40 uczniów).

Ze szkół prywatnych posiadają internaty Drohiczyn n.B., Różany-Stok, Lubieszów.

We wszystkich istniejących w Okręgu internatach i bursach dzieci nauczycielskie przyjmowane są na warunkach ulgowych.

Niektóre z burs otrzymują dotacje z Kuratorium, których wysokość w ostatnich trzech latach szkolnych wyniosła 13.860 zł.

W związku z prowadzeniem burs i internatów wszczęta w roku szkolnym 1935|36 akcja niesienia pomocy najzdolniejszej a nie mogącej kształcić się w szkołach średnich — z powodu trudnych warunków materialnych rodziców — młodzieży ze szkół powszechnych województwa poleskiego rozwija się pomyślnie i rok rocznie obejmuje więcej kandydatów.

Kandydaci ci, wybrani w porozumieniu z inspektoratami szkolnymi, po złożeniu z wynikiem pomyślnym egzaminu wstępnego do gimnazjum, są umieszczeni w państwowym gimnazjum im. Marszałka J. Piłsudskiego w Pińsku, gdzie zwalnia się ich od wszelkich opłat szkolnych, a Kuratorium pokrywa z funduszków stypendialnych koszty ich utrzymania w internacie przy wymienionym zakładzie.

W roku szkolnym 1935|36 kształciło Kuratorium w ten sposób 8 uczniów, w r. szk. 1936|37 — 9-ciu, w bieżącym zaś roku szkolnym — 10-ciu, wydając na ten cel kolejno od 2400 zł do 3000 złotych rocznie.

Obok tego, począwszy od roku szkolnego 1936|37, udziela Kuratorium stałej lub doraźnej pomocy materialnej uczniom ze szkół średnich ogólnokształcących w całym Okręgu, którzy z uwagi na postępy w nauce i ciężką sytuację finansową na pomoc tę zasługują.

III. PODNOSZENIE PRZYDATNOŚCI ZAWODOWEJ.

W ostatnich czterech latach szkolnych tak wysiłki Kuratorium, jak i praca w szkołach zmierzały do należytej realizacji programów gimnazjum nowego ustroju (czteroletnie), w tym właśnie okresie (lata szkolne od 1933|34 do 1936|37), wprowadzanych stopniowo w życie

W związku z tym zwrócono szczególną uwagę na pogłębienie sprawności dydaktycznej nauczycieli oraz stworzenie takich warunków pracy w szkole, które by umożliwiły nauczanie i wychowanie młodzieży zgodne z wymogami nowych programów i statutu.

Ogniska i grupy metodyczne — zespoły przedmiotowe.

Ponieważ na tle doświadczeń bardziej celowe wydało się stworzenie stałych ośrodków dydaktycznych zamiast doraźnie organizowanych konferencji dydaktycznych i wychowawczych — po krótkich stosunkowo, jednorocznych próbach — Kuratorium przystąpiło do tworzenia ognisk i grup metodycznych.

W okresie sprawozdawczym uruchomiono:

1. Ognisko metodyczne języka polskiego przy państwowym gimnazjum im. Anny Jabłonowskiej w Białymstoku (z pocz. r. szk. 1934|35);

2. Ognisko metodyczne zajęć praktycznych przy państwowym gimnazjum im. Marszałka J. Piłsudskiego w Białymstoku (z pocz. r. szk. 1935|36);

3. Ognisko metodyczne języka niemieckiego przy państwowym gimnazjum im. Kr. Zygmunta Augusta w Białymstoku (z pocz. r. szk. 1937|38).

Poza tym istnieje w Okręgu:

4. Ognisko metodyczne przyrodoznawstwa przy państwowym gimnazjum im. R. Traugutta w Brześciu n.Bug.

Wobec niemożności uruchomienia na razie większej ilości ognisk, zostały zorganizowane przez Kuratorium samodzielne grupy metodyczne:

1) Grupa metodyczna geografii przy państwowym gimnazjum im. Marszałka J. Piłsudskiego w Pińsku;

2. Grupa metodyczna języka francuskiego przy państwowym gimnazjum im. R. Traugutta w Brześciu n.Bug.;

3. Grupa metodyczna języka francuskiego przy państwowym gimnazjum im. Kr. Zygmunta Augusta w Białymstoku.

4) Grupa metodyczna historii przy państwowym gimnazjum im. R. Traugutta w Brześciu n.Bug.

Zadaniem ognisk i grup metodycznych jest podnoszenie poziomu dydaktycznego nauczycieli oraz usprawnienie metod nauczania przedmiotów przez instruowanie nauczycieli i udzielanie im porad w zakresie należytego wyposażenia pracowni w pomoce naukowe i omawianie ogólnych zagadnień metodycznych na konferencjach okręgowych i lokalnych, opartych na doświadczeniach nauczycieli w pracy szkolnej.

W celu umożliwienia kierownikom ognisk i grup metodycznych należytego spełniania obowiązków, Kuratorium udziela im odpowiedniej niżki wymiaru godzin oraz przyznaje corocznie dotacje na wzbogacenie pracowni, istniejących przy ogniskach i grupach.

W wypadkach, kiedy nauczycielstwo nie może korzystać z ognisk lub grup metodycznych, tworzone są zespoły przedmiotowe które — co podkreślić należy — dobrze spełniają swoją rolę.

Zespoły dyrektorskie.

Dla rozwiązywania problemów wychowawczych lokalnych — na tle całokształtu pracy wychowawczej w Okręgu — powołano do życia zespoły dyrektorskie: w Białymstoku, Brześciu nad Bugiem, Łomży i Pińsku.

Dużą inicjatywę i zainteresowanie się sprawami wychowawczymi wykazał zespół białostocki.

Konkurs polonistyczny.

W trosce o wyrobienie u młodzieży gimnazjalnej kultu języka polskiego oraz podniesienie jego poziomu naukowego, co z uwagi na kresowy charakter Okręgu musiało stać się przedmiotem szczególnej pieczy tak ze strony samej szkoły, jak i władz szkolnych, Kuratorium w porozumieniu z Polską Akademią Literatury zapoczątkowało w roku szkolnym 1935|36 konkurs polonistyczny dla uczniów klas ósmych gimnazjów w Okręgu.

W wyniku konkursu otrzymali nagrody P. A. L. i Kuratorium za najlepsze wyniki z języka polskiego:

1. zespołową: uczennice klasy VIII-ej państwowego gimnazjum im. Anny Jabłonowskiej w Białymstoku; poza tym wyróżniono na drugim miejscu zespół państw. gimn. żeńsk. im. Marii Konopnickiej w Łomży, a na trzecim — zespół państw. gimn. męsk. im. Kr. Z. Augusta w Białymstoku.

2. indywidualne: I-szą—Antoni Dziełak, absolwent państwowego gimnazjum im. Kr. St. Leszczyńskiego w Ostrołęce;

II-gą — Anna Firkowska, absolwentka państwowego gimnazjum im. Anny Jabłonowskiej w Białymstoku.

Nagrody indywidualne zostały wręczone na dorocznym posiedzeniu P. A. L.

W roku szkolnym 1936|37 przeprowadzono z kolei II-gi konkurs polonistyczny. Dał on następujące wyniki:

1. nagrodę zespołową otrzymała klasa VIII państwowego gimnazjum im. Marii Konopnickiej w Łomży; poza tym wyróżniono na drugim miejscu zespół państw. gimn. męsk. im. T. Kościuszki w Łomży, a na trzecim — zespół państw. gimn. im. M. Rodziewiczówny w Kobryniu.

2. nagrody indywidualne uzyskały:

I-szą — Maria Wołoszynówna, absolwentka prywatnego gimnazjum ż. Polskiej Macierzy Szkolnej w Brześciu n.Bug;

II-gą — Hanna Petrykowska, absolwentka tegoż gimnazjum;

III-cią — Tuseda Orzechowska, absolwentka państwowego gimnazjum im. R. Traugutta w Brześciu n.Bug.

Okólnikiem nr. 89 z dnia 21 września 1937 r. Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wprowadziło konkurs polonistyczny w szkołach średnich wszystkich okręgów szkolnych w Polsce.

S Z K O L N I C T W O Z A W O D O W E .

Rok szkolny sprawozdawczy i bezpośrednio poprzedzające lata upłynęły pod znakiem wysiłków w kierunku przeprowadzenia reorganizacji szkół i realizacji programów według zasad nowego ustroju. Wysiłki szkół zwrócone były w kierunku przygotowania ich pod względem lokalowym, doboru oraz podniesienia przydatności nauczycielstwa do sprostania wymaganiom reformy, zaopatrzenia szkół w najniezbędniejsze pomoce naukowe, doboru młodzieży najodpowiedniejszej dla właściwego typu i stopnia szkoły oraz w kierunku właściwej realizacji nowych programów.

Frekwencja w szkołach w roku sprawozdawczym znacznie się wzmogła, podobnie zresztą, jak i w latach bezpośrednio poprzedzających: w roku szkolnym 1936|37 w porównaniu z rokiem 1935|36 wzrosła o 20,6⁰/₀, osiągając cyfrę 5802 młodzieży, a z początkiem roku szkolnego 1937|38 zapisanej w szkołach było 6605

młodzieży, co w porównaniu z r. szk. 1933|34 dało wzrost o 90,8⁰/₀.

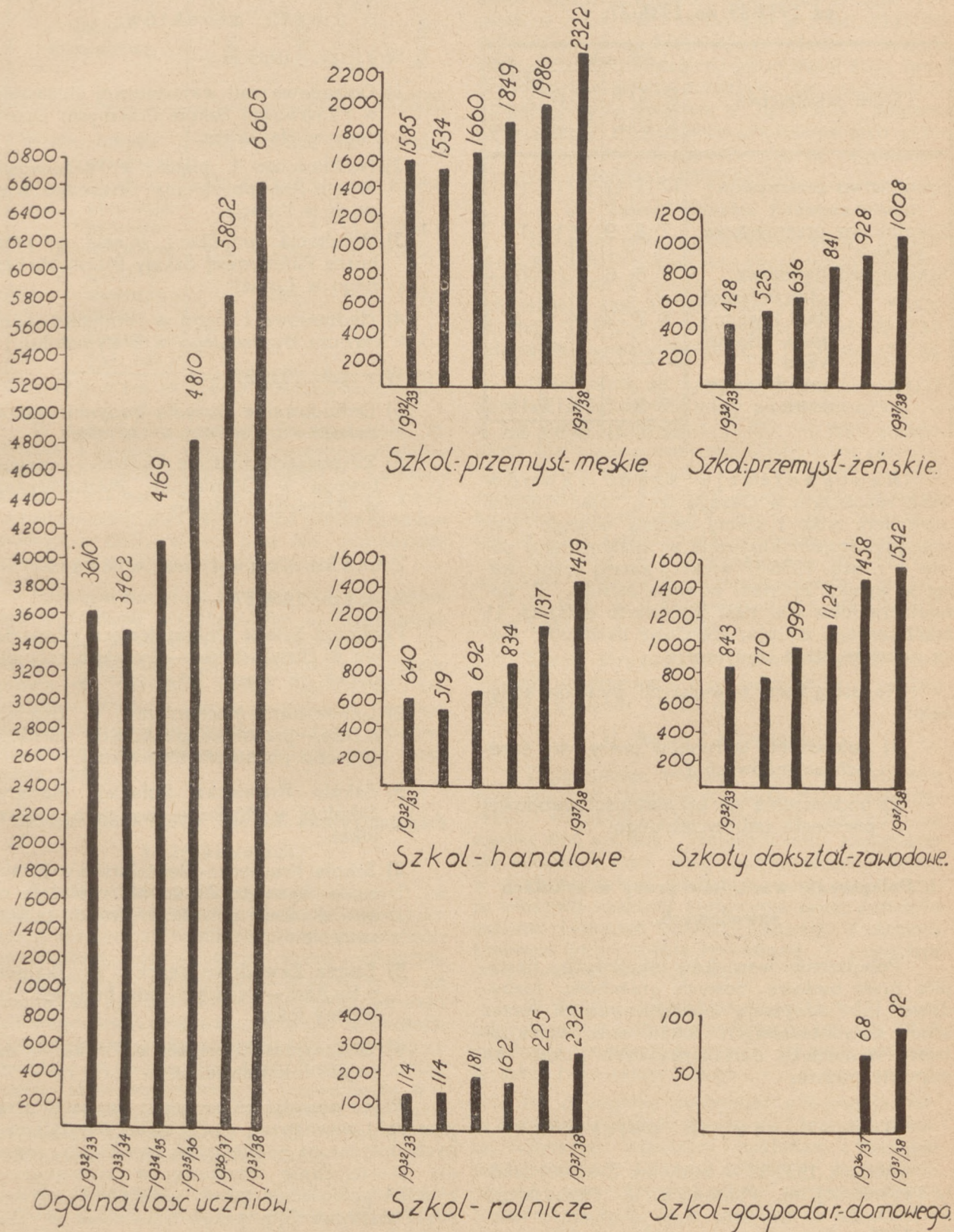
Szczegółowo frekwencję w szkołach zawodowych w latach od 1932|33 do 1937|38 przedstawia tab. I.

Ilość szkół zawodowych w roku szkolnym 1936|37 w związku ze wzrostem frekwencji również uległa zwiększeniu, osiągając cyfrę 59. Z początkiem roku szk. 1937|38 było czynnych już 64 szkół, co w porównaniu ze stanem z r. 1932|33 daje wzrost o 88⁰/₀. W liczbie szkół nie pomieszczono 12 szkół w roku szk. 1936|37 i 13 szkół w roku 1937|38, które ulegają stopniowej likwidacji, a których klasy pierwsze zostały zamknięte i zastąpione przez nowe rozwojowe szkoły o innych nazwach.

Rozwój sieci szkolnej w poszczególnych działach szkolnictwa zawodowego ilustruje tab. II.

Tab. I.

Ilość uczniów w szkołach zawodowych w Okręgu w latach szkolnych od 1932/33 do 1937/38.

Tab. II.

**Ilość szkół zawodowych
w Okręgu, czynnych w latach szkolnych
od 1932/33 do 1936/37.**

Dział szkolnictwa	Lata szkolne					Z począt- kiem roku szk. 1937/38
	1932/33	1933/34	1934/35	1935/36	1936/37	
Szkolnictwo przemysłowe męskie	12	12	12	11	14	15
Szkolnictwo przemysłowe żeńskie	7	8	9	9	10	11
Szkolnictwo handlowe	5	6	6	7	8	10
„ rolnicze (szkoły stałe i wędz.)	5	7	7	8	9	9
„ gosp. domo- wego	—	—	—	—	3	4
„ dokszt. zawo- dowe	5	5	7	10	15	15
	34	38	41	45	59	64

Reorganizacja szkół zawodowych rozpoczęta w Okręgu w r. szk. 1935/36 otwarciem tylko 1 szkoły według nowego ustroju (gimnazjum kupieckie w Białymstoku) objęła w r. szk. 1936/37 większy zasięg szkół, dając w wyniku 21 szkół nowego ustroju. Z początkiem roku szk. 1937/38 otwarto dalszych 11 szkół nowego ustroju, częściowo likwidując klasy pierwsze szkół istniejących.

Na osiągnięcie powyższych wyników wpłynęło:

- 1) polepszanie warunków pracy w szkołach zawodowych i
- 2) podnoszenie się przydatności zawodowej personelu nauczycielskiego.

**I. Polepszenie warunków pracy w szkołach
zawodowych.**

Polepszenie warunków lokalowych nastąpiło przez budowę nowych gmachów, rozbudowę lub adaptację nieużytkowanych przez szkoły dotychczasowych lokali oraz przez zamianę wynajętych dotychczasowych lokali na odpowiedniejsze.

Budowa nowych obiektów:

W r. szk. 1935/36 — budynek Średniej Szkoły Technicznej im. Marszałka J. Piłsudskiego P. T. O. Z. w Brześciu n.B. o objętości około 10000 m.³

W r. szk. 1936/37 — budynek warsztatowy w Szkole Rzemieślniczo - Przemysłowej T.P. O.Z. w Łunińcu o objętości około 1500 m.³

Rozbudowa dotychczas zajmowanych obiektów.

W r. szk. 1935/36 —

- 1) Dobudowa sali warsztatowej ślusarskiej w Państwowej Szkole Przemysłu Drzewnego w Hajnówce.
- 2) Nadbudowa I piętra w Państwowej Szkole Przystosowania Gospodyń Wiejskich w Plancie.
- 3) Adaptacja budynku i zajęcie go przez bursę Państwowej Szkoły Przemysłu Leśnego w Łomży.
- 4) Nadbudowa I piętra w budynku Gimnazjum Kupieckiego w Białymstoku.

W r. szk. 1936/37 —

- 5) Dobudowanie skrzydła budynku szkoły zawodowej Żeńskiej w Ostrołęce
- 6) Rozpoczęcie budowy budynku warsztatowego w Gimnazjum Mechanicznym w Brześciu n.Bugiem.

Zmiana lokali na większe.

W r. szk. 1936/37 —

- Publiczna Szkoła Doksztalająca Zawodowa w Białymstoku — wynajęto cały budynek na własny lokal szkolny.
- 2) Gimnazjum Mechaniczne w Brześciu n.Bug.—przeniesiono szkołę do własnego gmachu po szkole technicznej.
- 3) Szkoła Krawiecka Polskiej Macierzy Szkolnej w Pińsku — wynajęto większy lokal.
- 4) Szkoła Krawiecko-Bielizniarska w Łunińcu — wynajęto 2 budynki sąsiednie na powiększenie dotychczasowego pomieszczenia.
- 5) Szkoła Zawodowa Żeńska w Brześciu n.Bugiem—wynajęto cały budynek na własny lokal.
- 6) Gimnazjum Kupieckie w Pińsku — najęto lokal sąsiedni.

Prócz powyższych zmian, szereg szkół przez przeróbki wewnętrzne i adaptację nieużytkowanych dotychczas pomieszczeń zwiększyło znacznie powierzchnię użytkową; w szczególności znaczne polepszenie lokalu uzyskało w ten sposób Państwowe Gimnazjum Krawieckie w Białymstoku.

W rezultacie w roku szk. 1935|36 i 1936|37 przyrost użytkowanej powierzchni szkół wynosi:

Tabela III.

Lp.	Dział szkolnictwa	W r. szk. 1935 36	W r. szk. 1936 37	Z początkiem roku szk. 37 38	Razem
		Przyrost w metrach kwadrat.			
1	W szk. handl.	242,3	358,6	335	945,9
2	" przemysł. męskim	1791,3	1307,5	—	3098,8
3	" przemysł. żeńskim	62,7	480,2	251,7	794,4
4	" rolniczym	315,	250,	—	565,
5	" gosp. domowego	—	137,	—	137,
5	" dokszt. zawod. (wł. lok.)	371,	—	—	471,
O g ó ł e m		2882,3	2543,3	586,5	6012,1

W dążeniu do poprawienia warunków lokalowych i budowy własnych gmachów niektóre Towarzystwa, jako właściciele szkół i Komitety Społeczne, uzyskały już place pod budowę szkół, w szczególności: plac własny dla gimnazjum kupieckiego w Białymstoku, plac dla gimnazjum kupieckiego w Wysokiem-Mazowieckiem.

Poza tym Komitety Rodzicielskie przy szkołach: technicznej im. Marszałka J. Piłsudskiego P, T. O. Z. w Brześciu n.B., gimnazjum kupieckim w Brześciu n.B., gimnazjum mechanicznym w Brześciu n.B., gimnazjum kupieckim w Pińsku oraz gimnazjum kupieckim w Łomży — utworzyły fundusz budowy szkół przez opodatkowanie rodziców stałą miesięczną kwotą.

B. Zwiększenie liczby etatów nauczycielskich i instruktorskich.

Wzrost etatów i godzin nadliczbowych w szkołach państwowych umożliwił w znacznym stopniu osiągnięcie wyników pracy poszczególnym szkołom, gdyż z jednej strony odciążyło to przeciążonych nauczycieli, z drugiej — w odniesieniu do instruktorów — stworzyło warunki właściwego nauczania warsztatowego w szkołach przemysłowych, gdzie przez dłuższy czas na 1 instruktora wypadła zbyt duża ilość uczniów w czasie zajęć warsztatowych. Dozwoliło to w r. szk. 1936|37 osiągnąć we wszystkich szkołach właściwe obciążenie od 18 do 25 uczniów na 1 instruktora w czasie godzin zajęć.

W porównaniu z r. szk. 1935|36 nastąpił w r. szk. 1936|37 wzrost o 9 etatów i 69 godzin nadliczbowych, a na rok 1937|38 — dalszy wzrost

o 9 etatów i 50 godzin nadliczbowych, osiągając liczbę 100 etatów i 919 godzin nadliczbowych.

Zwiększenie godzin kontraktowych dla szkół dokształcających zawodowych (ze 120 godz. w r. szk. 1933|34 do 280 w r. szk. 1937|38) umożliwiło z jednej strony otwarcie nowych szkół w miejscowościach, gdzie szkół tego typu nie było, z drugiej pozwoliło na zwiększenie udziału Skarbu Państwa w opłacaniu kosztów nauczania, a zmniejszenie obciążenia tych gmin miejskich, które znajdowały się w wyjątkowo trudnym położeniu materialnym.

C. Zasiłki Skarbu Państwa.

Dla szkół prywatnych zawodowych i kursów w r. szk. 1936|37 z funduszu specjalnego wynosiły 379835 zł., co w porównaniu z zasiłkami udzielonymi w r. szk. 1935|36 daje wzrost o 56632 zł., czyli 17,5% a w porównaniu z r. szk. 1933|34, gdy zasiłki wynosiły 300000 zł., o 79835 zł., t.j. 26,6%.

Niezależnie od powyższych zasiłków Skarb Państwa asygnował z taksy administracyjnej w r. szk. 1936|37 kwotę zł. 16700 — jako stypendium dla niezamożnej młodzieży szkół zawodowych (prócz rolniczych), oraz zł. 11000 — jako zasiłek dla prowadzonych przez szkoły burs i internatów, umożliwiając w ten sposób korzystanie ze szkół zawodowych dzieciom niezamożnych rodziców. W porównaniu z r. szk. 1935|36 wysokość zasiłków na stypendia wzrosła o 3980 zł., t. j. o 31%, a w porównaniu z r. szk. 1934|35 — o 6280 zł., t. j. o 60%.

Zasiłki stypendialne dla uczniów szkół rolniczych państwowych i prywatnych w r. budż. 1936|37 wynosiły 14820 zł.

D. Bursy i internaty.

Zagadnienie rozwoju burs i internatów przy szkołach zawodowych było stałą troską dyrekcji i właścicieli szkół, gdyż ze względu na rzadką sieć szkolną i niezamożność kształcącej się młodzieży oraz brak odpowiednich stacji w miejscowościach szkolnych, bursy szkolne dają właściwą możliwość kształcenia dzieci szerszym masom, zwłaszcza ludności rolniczej, a szkołom zapewnić mogą trwałą frekwencję i pełniejsze oddziaływanie wychowawcze.

W wyniku dotychczasowego rozwoju burs umieszczono w nich z początkiem bież. r. szk. 1118 młodzieży, co stanowi przeszło 21 proc. młodzieży szkół typu zasadniczego.

Na szczególne podkreślenie zasługują: bursa Państwowej Szkoły Przemysłu Leśnego w Łomży, urządzona większym nakładem i zaspakajająca należycie potrzeby młodzieży, bursy gimnazjum kupieckiego i szkoły przysposobienia kupieckiego T. R. Z. W. w Pińsku, mieszczące łącznie 102 młodzieży, zorganizowane w b.trud-

nych warunkach bursy szkół krawiecko - bieliżniarskich w Łunińcu, Pińsku i Ostrołęce oraz zreorganizowana przez Dyрекcję szkoły bursy szkoły stolarskiej w Pińsku, prowadzona mimo szczupłych środków materialnych.

E. Urządzenia szkolne i pomoce naukowe.

Szczupłe i nieodpowiadające wymaganiom urządzenia szkolne i pomoce naukowe w szkołach zawodowych były jedną z poważnych przeszkód do reorganizacji szkół według nowego ustroju. Planowa akcja zaopatrzenia szkół w pomoce naukowe i urządzenia w ostatnich 3 ch latach usunęła te przeszkody w wielu szkołach, pozwalając już na reorganizację 1 szkoły w r. 1935/36, 20 szkół w r. 1936/37 i 11 szkół z początkiem r. 1937/38.

Specjalne wysiłki włożyły: szkoły handlowe, które zostały przekształcone na gimnazja kupieckie w Białymstoku, Brześciu n.B. i Łomży, oraz nowootwarte gimnazjum kupieckie w Pińsku, organizując pracownie towaroznawcze i pracownie do nauki organizacji i techniki handlu. Również dużo wysiłku włożyły: Szkoła Techniczna w Brześciu n.B. oraz Państwowa Szkoła Przemysłu Leśnego w Łomży, w celu dostosowania wyposażenia do wymagań przyszłych liceów technicznych, Gimnazjum Mechaniczne w Brześciu n.Bug. i Państwowe Gimnazjum Mechaniczne w Białymstoku, nabywając urządzenia klas, pracowni fizycznych i materiałoznawczych, Państwowe Kursy Pszczelarskie i Rolnicze w Meczowszczyźnie, urządzając klasę i pomieszczenie internatowe, Państwowe Gimnazjum Krawieckie w Białymstoku, które zorganizowało 3 warsztaty szkolne i pracownię fizyko - chemiczną, szkoły krawiecko-bieliżniarskie w Pińsku, Łunińcu, Łomży i Ostrołęce oraz Szkoła Zawodowa Żeńska w Brześciu n.B. (warsztaty szkolne). Ponadto zasługuje na wyróżnienie Publiczna Szkoła Doksztalająca Zawodowa w Białymstoku, gdzie utworzono pracownię krawiecką oraz pracownię fryzjerską i wyposażono 5 klas w nowe urządzenie.

W rezultacie ogólnym szkoły zawodowe w ciągu dwu lat zaopatrzyły się w 27 nowych urządzeń pracowni i 35 nowych urządzeń klas.

Powyższe inwestycje nie obejmują szeregu częściowych urządzeń i wyposażenia pracowni i klas. Do tych szkół, które włożyły dużo wysiłków w kompletowanie urządzeń, prócz podanych wyżej, wymienić należy Szkołę Mechaniczną w Łunińcu, która w trudnych warunkach materialnych wyposażyła w szereg urządzeń warsztaty szkolne, co zezwoliło na znaczny wzrost frekwencji młodzieży.

Podkreślić również należy wysiłki kierowników szkół przysposobienia w gospodarstwie ro-

dzinnym I stopnia w Łunińcu i Pińsku przy kompletowaniu urządzeń tych szkół.

F. Biblioteki szkolne.

Równoległe do akcji zaopatrywania w pomoce naukowe w ostatnich 2-ch latach zostały również szkoły silniej zaopatrzone w potrzebne do realizacji programów książki.

W latach szkoln. 1935/36 i 1936/37

nabyto książek		
w szkołach handl.	681	1494
" przem. mesk.	747	1434
" " żeńsk.	441	649
" rolniczych	1013	1229
" dokszt. zaw	6168	653
razem	9050	5459 14509

II. PODNOSZENIE PRZYDATNOŚCI ZAWODOWEJ.

Równoległe z polepszaniem warunków lokalowych szkół szła akcja podnoszenia przydatności zawodowej nauczycieli przez:

1) urządzenie wspólnych konferencji okręgowych dyrektorów, kierowników i nauczycieli;

2) uczęszczanie nauczycieli na kursy pedagogiczne, kursy specjalne wprowadzające w zagadnienia szkolnictwa zawodowego oraz kursy z zakresu zawodu, do którego nauczyciele przygotowują młodzież, urządzone poza Okręgiem;

3) odbywanie przez nauczycieli praktyk w warsztatach przemysłowych, sklepach i instytucjach handlowych;

4) udział nauczycieli przedmiotów zawodowych szkół działu handlowego w ośrodkach metodycznych, istniejących poza Okręgiem;

5) udział nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących szkół działu handlowego w gimnazjach krawieckich i w gimnazjach mechanicznych, w ogniskach metodycznych;

6) urządzenie lekcji pokazowych bądź w skali Okręgu, bądź dla nauczycieli jednej miejscowości lub szkoły;

7) hospitowanie przez nauczycieli początkujących lekcji prowadzonych przez nauczycieli bardziej doświadczonych.

III. ZAGADNIENIA ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ PROGRAMÓW.

A. W szkołach działu przemysłowego.

W szkołach technicznych oraz przemysłowych męskich i żeńskich wprowadzono właściwą organizację warsztatu i pracy warsztatowej w dostosowaniu do wymagań programowych przez podniesienie metodyki i dydaktyki nauczania.

W nauczaniu przeprowadzono korelację między poszczególnymi przedmiotami a pracą warsztatową w celu stworzenia z warsztatu ośrodka nauczania. Przy wykonywaniu robót wprowadzono również wykonywanie zespołowe, ucząc młodzież kalkulacji rynkowej. Na dziewięć szkół męskich w siedmiu szkołach zastosowano roczny plan czynności, według którego przeprowadzono systematyczne szkolenie uczniów przy ustalonym z góry doborze wykonanych przedmiotów. W klasach I osiągnięto właściwy pod względem dydaktycznym dobór wykonanych przedmiotów w 80% do 100%, w klasach II i III w 50% do 60%.

We wszystkich szkołach męskich i żeńskich przy wykonywaniu wyrobów warsztatowych uwzględniano potrzeby regionu. W szkołach żeńskich zwracano szczególną uwagę na stosowanie materiałów krajowych ze specjalnym uwzględnieniem samodziół.

B. W szkołach działu handlowego.

Dotychczasowy kierunek szkół handlowych dawnego typu, mający na celu kształcenie młodzieży szczególnie dla biur i administracji, został zmieniony na kierunek przygotowywania pracowników dla życia gospodarczego. Upraktycznienie nauczania osiągnięto przez prowadzenie w 8 szkołach na 10 szkół czynnych zajęć w pracowniach kupieckich, przez urządzenie wystaw sklepowych oraz odbywanie przez uczniów zorganizowanych praktyk pod opieką nauczyciela specjalisty.

W związku z wymaganiami programowymi kierowano uczniów szkół technicznych na praktyki wakacyjne oraz uczniów szkół działu handlowego na praktyki sklepowe w czasie trwania zajęć szkolnych i na praktyki wakacyjne. Wyniki tej akcji przedstawia poniższa tabela.

Tabela IV.

Praktyki uczniowskie w średnich szkołach zawodowych Okręgu w latach szk. 1935/36 i 1936/37

Nazwa szkoły	Rok szk. 1935/36		Rok szk. 1936/37	
	Ilość uczn.	Ilość uczni-dni	Ilość uczn.	Ilość uczni-dni
Państw. Szkoła Przemysłu Leśnego w Łomży	40	2380	38	2280
Średnia Szkoła Techniczna w Brześciu n.B.	118	7080	146	8760
Gimnazjum Kupieckie w Białymstoku	—	—	69	966

Szkoła Handlowa w Białymstoku	30	420	69	1035
Szkoła Handlowa w Brześciu n.B.	27	756	89	2670
Szkoła Handlowa w Kosowie-Pol.	28	795	30	816
Szkoła Handlowa w Łomży	39	702	40	960
Szkoła Handlowa A. Aschera w Pińsku	18	1260	22	1730
Średnia Szkoła Handlowa w Wysokiem-Mazowieckiem	—	—	55	1593
Prywatna Męska Szkoła Przysposob. Kupieckiego I st. w Pińsku	27	540	36	648
r a z e m	327	13933	594	21458

Nadmienić należy, że w roku 1936/37 niemal wszyscy uczniowie, zobowiązani do praktyki praktyki te uzyskali i odbyli. W szczególności uczniowie Państwowej Szkoły Przemysłu Leśnego w Łomży uzyskali wszyscy praktyki i to praktyki płatne. W Średniej Szkole Technicznej w Brześciu n.B. w r. szk. 1935/36 ze 118 praktyk—86 było płatnych, w roku szk. 1936/37 ze 146 praktyk—118 było płatnych. Szkoła Przysposobienia Kupieckiego w Pińsku zorganizowała praktyki uczniowskie w spółdzielni spóżywców absolwentów tej szkoły, do której jako członkowie przystąpili uczniowie tej szkoły, przez co osiągnięto u uczniów b. wysokie zainteresowanie praktyką i właściwe nastawienie zawodowe.

C. W szkołach przysposobienia w gospodarstwie rodzinnym.

Ośrodkiem nauczania są pracownie szkolne wyposażone zgodnie z potrzebami regionu w odpowiednie urządzenia, dające się zastosować w domach uczennic. W nauczaniu i zajęciach praktycznych zwrócono specjalną uwagę na czystość i higienę, przez co podniesiono poziom kultury wychowanek szkoły.

D. W szkołach przysposobienia rolniczego i przysposobienia gospodyń wiejskich.

Wprowadzenie i realizację nowych programów ułatwiło poprzednie przygotowanie w tym kierunku kierowników szkół oraz nauczycieli, zwłaszcza młodszych, na kursach, konferencjach i wizytacjach, jak również stopniowe polepszenie warunków lokalowych i wyposażania szkół w pomoce naukowe i urządzenia.

W szczególności przy realizacji programu zwrócono specjalną uwagę na wychowawczą stronę w przysposabianiu młodzieży do zawodu i pracy oświatowej w środowiskach wiejskich; usprawniono organizację i wykonywanie zajęć

praktycznych i podniesiono poziom nauczania przedmiotów pomocniczych.

Pod względem oddziaływania na podniesienie kultury rolnej i hodowlanej środowisk poszczególne szkoły wykazały pozytywne rezultaty, w szczególności przez:

a) zaopatrywanie gospodarstw włościańskich w materiał nasienny i hodowlany drogą wymiany i sprzedaży; w roku 1936 szkoły dostarczyły okolicznym gospodarstwom:

- 1) około 81000 kg. nasion zbóż,
- 2) 32 sztuki cieląt do chowu,
- 3) 101 sztuk prosiąt,
- 4) znaczną ilość jaj wylęgowych,
- 5) 1234 drzewek owocowych,
- 6) znaczną ilość rozsady warzyw, nasion ogrodniczych, zrazów drzew i krzewów owocowych,

b) poradnictwo z dziedziny higieny, weterynarii i hodowli, uprawy roli i roślin, pszczelarstwa, stosunków majątkowych, rodzinnych i prawnych; szkoły udzieliły łącznie 1114 porad prawnych;

E. W szkołach dokształcających zawodowych.

Poziom nauczania i wychowania podniósł się znacznie przez odpowiedni dobór nauczycieli, polepszenie warunków lokalowych i powiększenie pomocy naukowych. W szczególności podkreślić należy odpowiedni dobór księgozbiorów szkolnych a tym samym podniesienie czytelnictwa. Zorganizowanie szkoły dziennej w Białymstoku znacznie przyczyniło się do podniesienia poziomu kształcenia uczniów i młodocianych pracowników rzemiosła w tym największym ośrodku przemysłowym Okręgu.

Promocje w stosunku procentowym do ogółu uczniów.

	W r. szk. 1934 35	W r. szk. 1935 36	W r. szk. 1936 37
w szk. działu handl.	79,7	91,	87,4
w szk. działu przemysł. męskich	85,1	83,9	85,7
w szk. działu przemysł. żeńskich	90,8	88,9	89,8
O g ó l n i e :	85,1	86,7	87,1

Jak wynika z wyżej podanych liczb, ogólnie osiągnięto wzrost promocji, dochodząc w r. szk. 1936|37 do cyfry 87,1 proc. przy utrzymanym bądź podniesionym poziomie nauczania.

IV. ZATRUDNIENIE ABSOLWENTÓW I OPIEKA NAD NIMI.

W wyniku pracy szkół nad podniesieniem poziomu nauczania i opieki nad absolwentami osiągnęły szkoły rezultaty pozytywne w zakresie

zatrudnienia absolwentów w przemyśle, handlu i rolniczych wa sztatach pracy, gdyż mimo stałego wzrostu liczby absolwentów, z roku na rok stosunek procentowy zatrudnionych również wyraźnie wzrasta.

Zatrudnienie absolwentów ostatnich 3 roczników.

	Zatrudnienie w procentach		
	roczniki 1931-1934	roczniki 1932-1935	roczniki 1933-1936
szkół handlowych	52,5	52,8	61,4
„ technicznych	37,8	53,5	64,6
„ rzem.-przem. męskich	43,4	46,8	51,5
„ „ żeńskich	84,1	86,7	83,8
„ rolniczych	78,1	94,8	95,8
Średnio	56,5	67,5	71,0

Aczkolwiek nie we wszystkich szkołach osiągnięto jeszcze należyte wyniki w akcji prowadzonej przez referaty opieki nad absolwentami, istniejące przy wszystkich szkołach, to jednak — ogólnie biorąc — procent zatrudnienia należy uznać za zadowalniający, jeżeli się weźmie pod uwagę znaczną część młodzieży męskiej, odbywającej służbę wojskową.

Z zadowoleniem stwierdzić można systematyczne choć powolne powiększanie się ilości zatrudnionych absolwentów.

V. KURSY KRÓTKOTERMINOWE DLA PRACOWNIKÓW HANDLU, RZEMIOSŁA I LUDNOŚCI ROLNICZEJ.

W roku szk. 1936|37 zagadnienie kursów zostało postawione na szerszej platformie. W związku ze szczupłymi środkami na opłacanie kosztów, związanych z ich prowadzeniem, — szkoły zawodowe we własnym zakresie wykorzystwały dobrowolnie zadeklarowaną przez nauczycielstwo bezinteresowną pracę dla podniesienia obronności kraju i z wielką ofiarnością podjęły pracę organizowania krótkoterminowych kursów. Kursy te niemal wszystkie osiągnęły swój cel, podnosząc w różnych dziedzinach wiedzę zawodową pracowników czynnych, jednocześnie wiążąc szkoły ze społeczeństwem i życiem gospodarczym.

W wyniku tak pomyślanej akcji przeprowadzono na terenie Okręgu 185 kursów zawodowych różnego rodzaju przy obecności 8778 słuchaczy.

Wykaz ilościowy kursów według działów zawodowych podaje tabela V.

Tabela V.
Kursy wędrownie i krótkoterminowe w roku szkolnym 1936/37

D z i a ł	Ilość kursów	Ilość uczestników
Dział handlowy	27	1660
„ przemysłowy męski	8	163
„ „ żeński	42	984
„ gospodarstwa domowego i przetwórstwa owocowego	25	695
„ rolniczy	26	988
Kursy zielarskie	55	4096
„ motoryzacyjne	4	192
O g ó ł e m	187	8778

Z kursów powyższych zasługuje na specjalne wyróżnienie pod względem celowości kurs przetwórstwa owocowego w Kosowie Poleskim, po dwuletnim prowadzeniu którego została tam zorganizowana samodzielna przemysłowa przetwórnia owoców i warzyw przy Powiatowej Spółdzielni Rolniczo-Handlowej. Podobnie kursy zielarskie prowadzone na całym terenie Polesia dały w efekcie zorganizowanie Spółdzielni Zielarskiej Z. P. O. K. w Brześciu n. Bugiem.

Ważne znaczenie ze względu na obronność Państwa mają kursy motoryzacyjne, prowadzone przy Gimnazjum Mechanicznym w Brześciu n.B. i Szkole Mechanicznej w Łunińcu.

H A R C E R S T W O.

Harcerstwo na obszarze Okręgu Szkolnego od wielu lat walczyło z trudnościami natury organizacyjnej. Ciągłe odczuwany był brak dorosłych inteligentnych sił instruktorskich. Kierownikami pracy harcerskiej była przeważnie młodzież starszych klas gimnazjalnych, która (pomijając jej nieprzygotowanie do prowadzenia pracy organizacyjnej w skali powiatowej lub wojewódzkiej) przeważnie wyjeżdżała po ukończeniu gimnazjum do miast uniwersyteckich na wyższe studia. Bezpośrednim skutkiem tego stanu rzeczy była b. mała sprawność organizacyjna komend, a jej dalszym skutkiem niski poziom pracy harcerskiej w drużynach harcerskich i gromadach suchowych. Poziom pracy i jej tętno stanowią o sile atrakcyjnej organizacji. Łatwo ustalić ostatnie ogniwo błędnego koła: brak zainteresowania się harcerstwem wśród starszej młodzieży szkolnej i ludzi dorosłych, spośród których wyjść tylko mogły kadry kierownicze.

Momentem zwrotnym w rozwoju harcerstwa w Okręgu był rok 1933 r., gdyż od sierpnia tego roku powołany został do życia w Kuratorium instruktor harcerski, którego zadaniem była pomoc organizacyjna harcerstwu oraz organizacja opieki nad harcerstwem w szkole.

Pomoc organizacyjna harcerstwu wyraziła się we współpracy Okręgowego Instruktora harcerstwa z władzami harcerskimi:

- a) w wizytowaniu i instruowaniu drużyn harcerskich i gromad suchowych męskich i drużyn i gromad żeńskich;
- b) w organizowaniu nowych hufców, drużyn i gromad oraz wszelkich odpraw, kursów i obozów;

- c) w realizacji zadań wynikających z pełnienia przez Okr. Instruktora Harc. w komendzie Poleskiej Chorągwi Harcerzy w czasie od 14.XII 1934 r. do 24.V 1937 r. obowiązków komendanta Chorągwi, a w czasie od początków września 1933 r. do 14.XII 1934 r. i od 24.V do chwili obecnej — zastępcy komendanta chorągwi.

Zadania te zostały ujęte w ramy opracowanego w porozumieniu z zainteresowanymi komendami planu akcji. Plan ten przewiduje organizację hufców powiatowych harcerzy i harcerek, drużyn harcerzy i harcerek w szkołach powszechnych III i II stopnia, średnich ogólnokształcących i zawodowych oraz gromad suchowych w szkołach powszechnych przede wszystkim w szkołach III i II stopnia. Realizacja tego planu wymaga przygotowania pomyślnych warunków — przede wszystkim personalnych.

Plan akcji przewiduje wykorzystanie czynnych i zatrudnianych (w miarę tworzenia nowych lub zwalniania zajętych etatów) harcerskich sił nauczycielskich przez odpowiednie rozmieszczenie ich w terenie.

Przeprowadzona w tym celu rejestracja dała Inspektorom Szkolnym i Kuratorium możliwość zorientowania się, na jakich siłach harcerskich w obwodach można będzie oprzeć rozbudowę organizacji harcerstwa.

Drugim obok pomocy harcerstwu działem pracy Okręgowego Instruktora Harcerstwa była organizacja fachowej opieki nad harcerstwem w szkołach. W tej dziedzinie pracy punkt ciężkości

ci leżał na instruowaniu i kształceniu opiekunów drużyn.

Instruowanie odbywało się podczas wizytacji, którymi w okresie sprawozdawczym objęte zostały 85 środowisk z 119 jednostkami organizacyjnymi (drużynami i gromadami).

Kształcenie opiekunów odbywało się na kursach własnych Kuratorium, na kursach innych okręgów szkolnych oraz na kursach organizowanych przez Komendy Chorągwi lub centralne władze Związku Harcerstwa Polskiego.

Kuratorium zorganizowało następujące kursy własne:

1) w Białowieży od 4 do 13 stycznia 1934 r. — dla 15 opiekunów drużyn harcerskich,

2) w Leśnej k/Baranowicz od 22 czerwca do 3 lipca 1935 r. — dla 22 opiekunów gromad zuchowych męskich,

3) tamże i w tymże czasie dla — 28 opiekunów drużyn i gromad żeńskich,

4) w Białowieży od 3 do 12 stycznia 1936 r. — dla 30 opiekunów i opiekunek gromad zuchowych męskich.

W porozumieniu z Kuratorium kształcenie opiekunów prowadziły Komendy Chorągwi na własnych kursach. Organizowały je:

- 1) Białostocka Chorągiew Harcerzek — 3
- 2) " " Harcerzy — 3
- 3) Poleska Chorągiew Harcerzek — 1
- 4) " " Harcerzy — 3

Oprócz 2 kursów zorganizowanych w obozie (po 1 przez komendy Chorągwi Harcerek), wszystkie miały charakter informacyjny i trwały przeciętnie po 3 dni.

Komenda Poleskiej Chorągwi Harcerek zorganizowała ponadto 2 konferencje opiekunek drużyn i gromad. Z inicjatywy Zarządu Okręgu Poleskiego i komend Chorągwi odbyła się 1 konferencja wspólna dla opiekunek i opiekunów drużyn i gromad

Obsyłane też były kursy zorganizowane przez centralne władze harcerskie i inne okręgi szkolne.

W okresie sprawozdawczym w kursach harcerskich (najmniej 10-dniowych) wzięło udział 233 nauczycieli(ek): 136 mężczyzn i 97 kobiet. Ponad 150 mężczyzn i kobiet przesłuchało kursy informacyjne.

Zagadnienie opieki nad harcerstwem w szkołach było tematem konferencji obwodowej w każdym obwodzie szkolnym w r. szk. 1933/34 oraz konferencyj rejonowych we wszystkich obwodach szkolnych w r. szk. 1936/37.

Temu zagadnieniu była też poświęcona część nieurzędowa nr. 3 Dziennika Urzędowego Kuratorium z 1937 r.

W wyniku prowadzonej konsekwentnie akcji zaznaczył się szybki rozwój ilościowy i jakościowy harcerstwa w Okręgu, co ilustruje umieszczone niżej zestawienie.

Stan harcerstwa w Okręgu.

W r. szk. 1936/37	Hufców	Środowisk	Jednostek organizac.			Młodzieży			Kierowników (czek pracy *)			
			Drużyn	Gromad	Razem	Harcerzy (rek)	Zuchów	Razem	Nauczycieli (lek)	Uczniów (nic)	Młodzieży pozaszkolnej	Razem
Białostocka **) Chor. Harcerzy	9	47	63	75	138	2563	1806	4369	75	61	12	148
w szk. powsz.			43	75	118	1697	1806	3503	68	39		107
" " śr. ogóln.			11	—	11	573	—	573	6	19		25
" " zawod.			9	—	9	293	—	293	1	3		4
Białostocka **) Chor. Harcerek	10	65	92	45	137	2385	898	3283	76	43	20	139
w szk. powsz.			76	45	121	1763	898	2601	67	9	—	76
" " śr. ogóln.			11	—	11	456	—	456	9	22	—	31
" " zawod.			5	—	5	166	—	166	—	12	—	12
Poleska Chor. Harcerzy	6	41	72	76	148	1942	1569	3511	38	90	31	159
w szk. powsz.			58	76	134	1372	1569	2941	34	36		70
" " śr. ogóln.			8	—	8	414	—	414	3	42		45
" " zawod.			6	—	6	156	—	156	1	12		13

Poleska Chor. Harcerek	8	35	52	37	89	935	338	1273	47	32	10	89
w szk. powsz.			44	37	81	709	338	1047	44	18		62
" " śr. ogln.			6	—	6	174		174	3	12		15
" " zawod.			2	—	2	52		52	—	2		2
Ogółem młodzieży harc. w Okręgu	33	188	279	233	512	7825	4611	12436	236	226	73	535
w szk. powsz.			221	233	454	5541	4611	10152	213	102		315
" " śr. ogln.			36		36	1617		1617	21	95		116
" " zawod.			22		22	667		667	2	29		31
Ogółem w r. szk. 1933:34	23	61	166	51	217	4362	1444	5806	104	136	28	268
Białost. chor. Harcerzy **)	10	26	47	12	59	1493	493	1986	19	46	9	74
Białost. chor. Harcerek **)	9	40	67	13	80	1673	371	2044	45	38	12	95
Poleska Chor. Harcerzy	2	10	25	15	40	629	363	992	14	32	5	51
Poleska Chor. Harcerek	2	15	27	11	39	567	217	784	26	20	2	48

Ponieważ są warunki do dalszego rozwoju harcerstwa, wszystkie omówione wyżej zagadnienia są nadal aktualne i wymagają trwałej czujności i stałego wysiłku organizacyjnego.

*) w/g miejsca pracy zawodowej w szkołach.

**) bez powiatów: augustowskiego, grodzieńskiego, suwalskiego i wołkowyskiego.

U w a g a: Dane powyższe dotyczą jednostek zarejestrowanych przez władze Z. H. P. Rzeczywiste — będą o 10 do 20% wyższe.

W Y C H O W A N I E F I Z Y C Z N E.

Uwiodcznione niżej zestawienie, w którym wzięto pod uwagę kwalifikacje nauczycieli ćwiczeń cielesnych oraz urządzenia szkolne w. f., a więc czynniki decydujące poniekąd o poziomie wychowania fizycznego, wskazuje na pewny postęp w tej dziedzinie na przestrzeni ostatnich czterech lat.

Objaśnienia do tabeli.

Przez nauczycieli z pełnymi kwalifikacjami rozumie się osoby, posiadające dyplom nauczyciela szkół średnich; przez nauczycieli o niepełnych kwalifikacjach — osoby, które ukończyły C. I. W. F. lub uniwersyteckie studium W. F., a nie uzyskały jeszcze dyplomów nauczycieli szkół średnich; nauczyciele bez kwalifikacji — to ci, którzy nie mają specjalnych dwu — trzy letnich studiów z zakresu w. f.

Spora stosunkowo ilość nauczycieli bez kwalifikacji tłumaczy się tym, że uczą oni bądź w szkołach rolniczych, bądź w szkołach, które mają tak mały wymiar godzin na ćwiczenia cielesne, że nie mogą angażować specjalisty, zwłaszcza w środowiskach, gdzie nie ma innych szkół podobnego lub wyższego typu.

Przy państw. szkołach zawodowych typu niższego nie brano pod uwagę wędrowniej szkoły rolniczej.

Oficjalna liczba niższych prywatnych szkół zawodowych jest wyższa, niż podana w tabeli (24). W odniesieniu do wych. fiz. uważano za jedną szkołę kilka nawet szkół (np. Kolejowa Szkoła Rzem.-Przem. w Łunińcu), jeśli mają one wspólną salę ćwiczebną, jednego nauczyciela do ćwiczeń cielesnych i jedno boisko.

Z liczby 6 strzelnic małokalibrowych jedna tylko (przy przyw. gimn. Salezjańskim w Różanymstoku) jest

	A. W szkołach średnich ogólnokształc. i śr. zawod.				B. W szkołach zawodowych typu niższego			
	państw.		prywatn.		państw.		prywatn.	
	1933:34	1936:37	1933:34	1936:37	1933:34	1936:37	1933:34	1936:37
1. Szkół:	22	21	23	26	6	7	16	24
2. Nauczycieli	33	33	41	42	6	7	16	24
a) z pełn. kwalifik.	15	29	12	18	—	2	—	3
b) z niepeł. kwalifik.	12	4	8	19	1	1	4	9
c) bez kwalifikacyj	6	—	21	5	5	4	12	12
3. Sal gimnastycznych	18	26	12	19	2	3	2	6
4. Boisk szkolnych	18	21	20	23	7	7	7	12
5. Przystani szkolnych	1	3	—	3	—	—	—	—
6. Pływalni	—	1	—	—	—	—	—	—
7. Strzelnic małokalibr	—	2	—	1	1	3	—	—

zupelnie prawidłowo urządzone. Reszta — to strzelnice prowizoryczne.

Przystanie szkolne, posiadane przez szkoły prywatne, są właściwie tylko schronami na tabor wioślarski.

A. Szkoły średnie ogólnokształcące i zawodowe.

Na odcinku szkolnictwa średniego ogólnokształcącego i szkolnictwa zawodowego należy nadto zanotować:

1) wydatne zwiększenie ilości przyrządów i pomocy do ćwiczeń oraz sprzętu sportowego (ilość łodzi i kajaków, będących własnością szkół i młodzieży, wzrasta w r. 1937 do liczby 36 łodzi (20 w r. 1933) i 118 kajaków (24 w r. 1933); co do innych pomocy brak ścisłych danych, zaznaczyć jednak należy, iż specjalnie powiększyła się ilość łyżew i nart);

2) uruchomienie hokeja na lodzie we wszystkich prawie ośrodkach, posiadających szkoły średnie;

3) rozpowszechnienie sportu strzeleckiego przez organizowanie od 1935 r. corocznych korespondencyjnych zawodów strzeleckich o nagrody przechodnie Kuratora O. S. Brzeskiego (w roku 1935 brało udział w zawodach 39 zespolów, w r. 1937 — 46);

4) organizowanie szeregu licznie obsylnych międzyшкоlnych i międzyśrodowiskowych imprez sportowych, co między innymi spowodowało wydatne podniesienie się sprawności ruchowej młodzieży;

5) nawiązanie kontaktów sportowych ze szkołami sąsiednich Okręgów Szkolnych;

6) uruchomienie dwu międzyszkolnych klubów sportowych i zorganizowanie ich spotkania;

7) urządzenie obozu narciarskiego w Krynicy dla nauczycielstwa i młodzieży.

Dla ujednostajnienia metod pracy w zakresie wychowania fizycznego oraz celem omówienia nowych programów ćwiczeń cielesnych przeprowadzono cztery konferencje okręgowe oraz osiem konferencyj rejonowych z nauczycielstwem w. f. Prócz tego uregulowano zasady organizacji ćwiczeń cielesnych w szkole przez zarządzenia i okólniki, z których podstawowe znaczenie posiadają: 1) Nr II-13097/32 z dn. 6 września 1937 r. w sprawie wychowania fizycznego w szkołach średnich (Dz. Urz. K. O. S. B. z 1932 r. Nr 8-77 poz. 58) oraz 2) Nr II 20927/36 z dn. 25 sierpnia 1936 r. w sprawie organizacji zajęć popołudniowych z zakresu wych. fiz.

B. Szkolnictwo powszechne.

W porównaniu z r. 1933 można obecnie skonstatować dość wyraźną, acz niedającą ująć się cyfrowo, poprawę tak w prowadzeniu ćwiczeń, jak w ustosunkowaniu się nauczycielstwa do wychowania fizycznego w szkole. Zwiększyła się znacznie liczba placów do zabaw i pomocy

do prowadzenia ćwiczeń. Przybyło kilkanaście sal ćwiczebnych w budynkach szkolnych, budowanych przy pomocy T-wa Pop. Bud. Publ. Szk. Powsz. Na szczególną uwagę zasługuje rozwój sportów zimowych, zwłaszcza łyżwiarstwa.

Poprawę tę przypisać należy staraniom władz szkolnych, pracy obwodowych instruktorów w. f., akcji kursowej i pomocy materialnej Powiatowych Komitetów W. F. i P. W.

1) Akcja głębszego zainteresowania wychowaniem fizycznym nauczycielstwa, miała specjalne nasilenie w latach szk. 1933/34 — 1936/37, kiedy organizowano we wszystkich obwodach szkolnych specjalne konferencje obwodowe i rejonowe, poświęcone wychowaniu fizycznemu;

2) Pracę obwodowych instruktorów wychowania fizycznego ilustruje poniższa tabelka:

Rok 1933.	Rok 1937.
1. Instruktorów 8	18
a) z wyższymi studiami w. f. —	6
b) z W. K. N. w. f. 2	10
c) ze specjalnymi kursami w. f. 6	2
2. Dni wyjazdowych 92	213
3. Odwiedzonych szkół 147	338
4. Obsłużonych konfer. rejon. 12	56

3) Akcja kursowa. W czasie od 1932 r. do 1937 r. 535 osób z O. S. Brzeskiego ukończyło wakacyjne kursy wych. fiz. Z tego 482 osoby były na kursach organizowanych przez Kuratorium Brzeskie, a 53 na kursach w innych Okręgach.

4) Pomoc materialna Powiatowych Komitetów W. F. i P. W. wyrażała się w finansowaniu od 4 lat przejazdów służbowych obwodowych instruktorów wych. fiz. i łożeniu corocznie pewnych kwot (100 — 150 zł.) na zakup sprzętu w. f. dla szkół.

C. Schroniska szkolne.

Rozbudowę schronisk szkolnych unaocznia poniższa tabelka.

Rok 1933.	Rok 1937.
1. Schronisk. 8	13
2. Miejsc noclegowych 130	350

D. Przystosowanie wojskowe.

Praca w zakresie przystosowania wojskowego młodzieży męskiej i żeńskiej osiągnęła widoczne rezultaty w zakresie pogłębienia ideowego zajęć w hufcach, zainteresowania nimi wszystkich czynników szkolnych i związania ich z normalną pracą szkolną. Przypisać to należy między innymi i temu, że Kuratorium uczyniło przystosowanie wojskowe parokrotnie tematem obrad okręgowej i rejonowych konferencyj dyrektorskich i nauczycieli ćwiczeń cielesnych.

HIGIENA SZKOLNA.

Praca Kuratorium w zakresie higieny szkolnej polegała w okresie 1933 — 1937 na:

- 1) nadzorze nad stanem sanitarnym budynków i lokali szkolnych;
- 2) organizowaniu opieki higieniczno-lekarskiej i dentystycznej w szkołach państwowych i nadzorze nad opieką higieniczną w szkołach prywatnych wszelkiego typu;
- 3) współpracy z lekarzami administracji ogólnej i Służbą Zdrowia przy podnoszeniu kultury higienicznej szkoły na wsi oraz w walce z chorobami zakaźnymi;
- 4) organizowaniu pomocy ambulatoryjnej dla dzieci szkolnych;
- 5) współpracy w organizowaniu dożywiania dzieci w szkole, półkolonij, kolonij, obozów i opiece nad internatami przy szkołach średnich i zawodowych;
- 6) organizowaniu kursów informacyjnych z dziedziny higieny szkolnej dla nauczycielstwa szkół powszechnych;
- 7) zaopatrywaniu bibliotek szkolnych w broszury i podręczniki do pogadanek higienicznych, oraz w tablice propagandowe z dziedziny higieny.

Rezultaty pracy za okres 1933 — 1937.

I. Stan sanitarny budynków i lokali szkolnych.

W szkołach powszechnych najlepiej uwidacznia się poprawa stanu sanitarnego budynków szkolnych, jaka się dokonała w ciągu 4 lat przez zwiększenie ilości szkół we własnych budynkach oraz przez zlikwidowanie nieodpowiednich izb szkolnych. Znaczna ilość szkół została ogrodzona, co pozwoliło na urządzenie boisk i ogródków szkolnych. Duży procent ustępów i studzien został doprowadzony do należytego stanu, zwiększyła się też ilość szkół zaopatrzonych w studnie i śmietniki.

Szkoła na wolnym powietrzu na Zwierzyńcu w Białymstoku została wyróżniona na międzynarodowym kongresie i wystawie szkół na wolnym powietrzu w Bieliefeldzie i Hanowerze w lipcu 1936 r.

Dzięki akcji Towarzystwa Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych zwiększyła się ilość odpowiednich izb mieszkalnych dla nauczycieli.

Szkoły średnie ogólnokształcące powiększyły swój stan posiadania w tym okresie czasu przez kapitalne remonty, rozbudowę sal gimnastycznych, szatni, natrysków, oraz ustępów skanalizowanych. Stan sanitarny budynków szkół

zawodowych jest na ogół zadowolający. W szkołach przysposobienia rolniczego stan sanitarny znacznie się poprawił bądź przez rozbudowę, bądź przez urządzenie kanalizacji i natryskowni.

Urządzenia sanitarne w szkołach powszechnych doprowadzono w wielu szkołach do należytego stanu. Brak umywalk już dziś należy do rzadkości. Ilość ręczników i zużywanego mydła wzrasta z każdym rokiem, a t. zw. kąciki czystości są otoczone specjalną opieką dziatwy szkolnej.

W szkołach średnich ogólnokształcących państwowych i prywatnych oraz w szkołach zawodowych stan urządzeń sanitarnych jest zadowolający.

W szkołach rolniczych urządzono umywalnie i kąpieliska.

II. Opieka higieniczno-lekarska.

Opieka higieniczno-lekarska w szkołach średnich państwowych i prywatnych jest sprawowana przez lekarzy szkolnych. Wymiar godzin przeznaczonych na opiekę higieniczną, pomimo zwiększenia się młodzieży szkolnej, pozostaje od roku 1931 niezmienny tak, że na ogół na jedną godzinę lekarską przypada od 40 do 50 dzieci.

Szkół powszechnych ze stałą opieką higieniczno-lekarską mamy już w Okręgu: w Białymstoku 15, w Łomży 5, w Pińsku 5, w Ostrołęce 3, w Ostrowi Mazowieckiej 2. Szkoły na wsi są dorywczo odwiedzane przez lekarzy powiatowych.

Szkoły zawodowe państwowe mają opiekę lekarską w przepisany wymiarze godzin.

Szkoły prywatne zawodowe zwiększyły w swoich budżetach ilość godzin na opiekę lekarską, nie wszystkie jednak jeszcze zaspakają w przepisany wymiarze godzin potrzeby tej opieki.

Szkoły rolnicze dotychczas opieki higieniczno-lekarskiej nie zorganizowały. Odbývają się tam dorywcze badania przy wstąpieniu do szkoły przeprowadzane przez lekarzy powiatowych.

Pomocy dentystycznej w szkołach powszechnych dotąd nie zdołano zorganizować, pomimo, iż próchnica u dzieci szkół powszechnych dochodzi do 60%, szczególnie w miastach; na wsi procent na ogół jest mniejszy (16).

W szkołach średnich i zawodowych pomoc dentystyczna nie ma jeszcze dostatecznego wymiaru godzin.

Pomoc lekarska. W miastach i miasteczkach uruchomione są w ośrodkach bezpłatne poradnie szkolne. Dzieci funkcjonariuszów państwowych, ubezpieczonych, kolejarzy i wojskowych korzystają z pomocy lekarzy umówionych.

W szkołach średnich i zawodowych pomoc lekarska dla młodzieży była ułatwiona dzięki stałemu kontaktowi lekarzy szkolnych z poradniami ośrodków zdrowia, ubezpieczalni i lekarzami umówionymi. Dla młodzieży z hufców P. W. i biorącej udział w zawodach sportowych zorganizowane są badania lekarskie specjalne w 2 poradniach sportowych w Brześciu n.B. i Białymstoku. W roku szkolnym 1936/37 komisja specjalna przeprowadziła w 2-ch punktach (Brześć n.B. i Pińsk) badania biologiczne młodzieży szkolnej w wieku od 8—16 roku ze środowisk miejskich, małomiasteczkowych i wiejskich (chłopców 783, dziewcząt 771).

Przeprowadzono również w roku 1936/37 na terenie szkół średnich i zawodowych Okręgu z polecenia Ministerstwa studia wieku pokwitania dziewcząt (Brześć n.B., Pińsk, Białystok, Łomża) w związku z badaniami nad wpływem ćwiczeń cielesnych na organizm żeński rosnący.

Szkoły rolnicze korzystają z pomocy lekarzy powiatowych.

III. Propaganda higieny i profilaktyka.

Higiena osobnicza w szkołach powszechnych uległa znacznej poprawie. Kołtun jest zjawiskiem coraz radszym, procent wszawicy zmniejszył się z 80% do 60% u dziewcząt—i to wszy głowowej, gdyż odzieżową wesz spotykamy na Polesiu już tylko w miejscowościach najniżej stojących pod względem kultury i z tego powodu nawiedzonych częstymi epidemiami. Dzieci szkół powszechnych w szeregu miejscowości, jak: Dawigródek, Kamieniec Litewski, Małoryta, Białystok, korzystają z kąpielisk miejskich; w Pińsku z kąpielisk Ubezpieczalni Społecznej, w Łunińcu i Białymstoku z łaźni kolejowej; w Brześciu z kąpieliską prywatnego. Powoli i w szkołach na wsi urządzi się natryskownie, często dość prymitywne, ułatwiające jednak wdrażanie dzieci do czystości ciała.

Tu i owdzie wprowadzono zmianę obuwia. Niektóre szkoły zastosowały jednolite fartuszki, białe kołnierzyki, lub ubrania z lnianego płótna.

Akcję podnoszenia kultury higienicznej wspomagają wydatnie Koła Młodzieży P. C. K. w szkołach powszechnych.

Ilość tych kół wzrosła znacznie.

1934 r.: kół 294, członków 12599, apteczek 142,
1937 r.: „ 1013, „ 42273, „ 1096.

W niektórych szkołach sekcje higieniczne Kół Młodzieży P. C. K. zorganizowały fryzjernie,

które cieszą się powodzeniem i powiększają fundusze koła.

Konkursy zdrowia i czystości Kół Młodzieży P.C.K. obejmują i działkę i rodziców. Akcja zaopatrywania szkół w apteczki podręczne, jak widać z wyżej wykazanych cyfr, wydatnie wzrosła. Fundusze na ten cel dostarczają P. C. K., subsydium Ministerstwa W. R. i O. P. (2500 zł) i gminy. Higienistki szkolne w Białymstoku, Bielsku Podlaskim i Ostrowi-Mazowieckiej przyczyniają się również do podnoszenia higieny osobistej.

Higiena osobnicza w szkołach średnich zawodowych i rolniczych, dzięki opiece lekarskiej, częstym oględzinom podczas ćwiczeń cielesnych, pogadankom higienicznym i kąpieliskom, przedstawia się nieźle.

Stały kontakt z lekarzami powiatowymi, czy przy wspólnych wizytacjach, czy konferencjach powizytacyjnych, czy na zjazdach lekarzy powiatowych obu województw, pozwala na omówienie stwierdzonych usterek i na spowodowanie poprawy stanu sanitarnego szkół powszechnych.

Udział wizytatorki higieny i lekarzy powiatowych w konferencjach rejonowych ułatwia nauczycielstwu podnoszenie kultury życia codziennego na wsi.

Porozumiewanie się z lekarzami ośrodków zdrowia, poradniami szkolnymi, władzami służby zdrowia przy organizowaniu ośrodków ułatwia nauczycielstwu kierowanie dzieci szkolnych do poradni, na skutek czego wzmagają się lecznictwo na wsi. Porozumiewanie się z lekarzami umówionymi, wojskowymi, ubezpieczalni, kolejowymi zwiększa zasięg pomocy lekarskiej dla młodzieży szkolnej.

Dożywianie. Ilość dożywianych dzieci w szkołach powszechnych wzrosła z 5% w 1933/34 r. do 12% w r. 1936/37. W ub. roku szkolnym dożywianie było prowadzone w 612 szkołach (na Polesiu 418, w Białostockim 194). Dożywiano 37000 dzieci, z czego na Polesiu 21000, w Białostockim 16000. Finansują akcję dożywiania powiatowe komitety pomocy dzieciom i młodzieży, organizacje społeczne, samorządy, szkolne opieki, komitety rodzicielskie, „Rodzina Wojskowa“, K. O. P. Niezależnie od dożywiania coraz większe zatacza kregi akcja tranowa dla dzieci skrofalicznych, prowadzona głównie przez P. C. K. Propaganda lecznictwa tranem spowodowała zrozumienie wartości i skuteczności zwalczania skrofulozy u rodziców dzieci zamożniejszych, na co wskazuje zwiększenie się konsumpcji tranu na wsi.

W szkołach średnich i zawodowych prowadzone jest również dożywianie młodzieży niezamożnej. W niektórych szkołach

wprowadzono dożywianie wszystkim młodzieży za opłatą. Specjalnie w zawodowych szkołach zorganizowano dożywianie młodzieży dojeżdżającej. Akcja ta spoczywa przeważnie w rękach Komitetów Rodzicielskich.

Kolonie. Kolonie dla dzieci szkół powszechnych organizują tylko miasta: Białystok, Brześć n.B., Łomża, Pińsk, Bielsk, Ostrów-Mazowiecki. Akcja ta raczej uległa zahamowaniu na korzyść półkolonij ze względu na mniejsze koszty i możliwość objęcia tą akcją większej ilości dzieci. To też we wszystkich prawie obwodach prowadzone są półkolonie podczas ferij letnich w kilku lub kilkunastu punktach przez Z. P. O. K., P. W. K., Towarzystwo Poleskie, Rodziny Kolejowe, Policyjne, Wojskowe, K.O.P., komitety rodzicielskie, powiatowe i organizacje żydowskie. Szkoła powszechna nr. 6 w Brześciu n.Bugiem ma swoje osiedle (własność Komitetu Rodzicielskiego). Akcja kolonijna zmierza do zapewnienia jak największej ilości dzieciom szkół powszechnych miejskich spędzenia lata na wsi. W ostatnim sezonie letnim z wydatną pomocą przyszły koloniom ubezpieczalnie społeczne.

Szkoły średnie i zawodowe prowadzą również akcję kolonij letnich, czy to na koloniach wypoczynkowych we własnych osiedlach (2 szkoły), czy to na wypoczynkowo-leczniczych, organizowanych przez komitety rodzicielskie i „rodziny”. Większość młodzieży szkół średnich i zawodowych spędza wakacje na obozach.

Bursy i internaty. W okresie sprawozdawczym, przy 10 szkołach średnich i zawodowych powstały internaty dzięki czemu pewna ilość młodzieży mieszkająca na nieodpowiednich stancjach otrzymała lepsze warunki życia i pracy oraz troskliwą opiekę wychowawczą.

Propaganda higieny. W celu podniesienia kultury higienicznej w szkole i środowisku dorosłych Kuratorium organizowało co roku kursy informacyjne z zakresu higieny szkolnej dla nauczycielstwa szkół powszechnych. Kursów tych odbyło się w roku 1934/35 cztery, w 1935/36 dwa i w 1936/37 siedem, w 9 punktach Okręgu (Białystok, Brześć n.B., Łomża, Pińsk, Luniniec, Kamień-Koszyński, Stolin, Drohiczyn, Ostrołęka). Niezależnie od tego organizowano konferencje opiekunów Kół Młodzieży P.C.K., na których omawiano zagadnienia krzewienia kultury higienicznej wśród dzieci i rodziców.

W okresie sprawozdawczym Kuratorium rozesłało do bibliotek szkolnych wszystkich szkół powszechnych w Okręgu 2000 egz. „Przewodnika do Pogadanek” dr. Ćwirko-Godyckiego oraz tyleż egzemplarzy broszurki o zwalczaniu tyfusu p. t. „Na straży zdrowia”. Wspólnie z P. C. K. zaopatrzone wszystkie szkoły obwodu brzeskiego i niektóre szkoły innych obwodów w tablice propagandowe o gruźlicy, tyfusie, jądlicy i tp.

O ŚWIATA POZASZKOLNA.

Wiele było znaków w naszym życiu społeczno-państwowym w ostatnich czasach a zwłaszcza w ciągu roku 1936/37, wskazujących na nowe możliwości rozwoju oświaty pozaszkolnej.

Najważniejsze z nich—to deklaracja Pana Premiera na plenum Sejmu 28.I.1936 r., kilkakrotne oświadczenia Pana Ministra W. R. i O. P., np. w dniach 17.II., 28.II. i 28.V.1936 r., przypływ do szkolnictwa nowych etatów nauczycielskich, rozwój budżetów samorządowych na cele oświaty pozaszkolnej, wydanie odpowiednich zarządzeń, ułatwiających i wspierających tę akcję i t. p.

Największy jednak oddźwięk w działalności społeczno-oświatowej w Okręgu Brzeskim wywołał apel Naczelnego Wodza z maja 1936 r. o skupienie sił narodowych wokół zagadnienia obrony Państwa.

Apel ten stał się ideą zapalającą i pobudzającą ukryte siły do nowych wysiłków dla dobra powszechnego.

Wyrazem tego było złożenie przez pracowników całego szkolnictwa na ręce Pana Kura-

tora dla Naczelnego Wodza deklaracji o powszechnym, bezinteresownym wysiłku w oświacie pozaszkolnej na rzecz wzmocnienia obronności.

Znalazłszy nowe a tak mocne pobudki, ruch oświatowo-pozaszkolny w roku 1936/37 wzmógł się, przybrał na sile, nabrał cech bardziej wielostronnych—stał się istotnie czynnem zbiorowym oraz najlepszym zwierciadłem nastrojów obywatelskich naszej oświatowej grupy zawodowej, pełniącej służbę na wschodnich rubieżach Rzeczypospolitej.

Poniżej podany jest dorobek oświatowo-pozaszkolny—czyn zbiorowy Okręgu Szkolnego Brzeskiego—w podsumowaniach końcowych za ostatnie lata, z uwypukleniem dorobku roku szkolnego 1936/37.

Na czoło osiągnięć tego ostatniego roku wysuwają się poczynania szkół średnich ogólnokształcących i zawodowych w miastach Okręgu.

Poczynania specjalistów w wielu dziedzinach nie tylko wsparły moralnie i rzeczowo poszczególne kierunki oświaty pozaszkolnej, ale

dorzuciły świeżą treść do życia społeczno oświatowego miast.

Ważniejsze osiągnięcia w miastach — to uniwersytety powszechne i niedzielne oraz kursy o charakterze zawodowym. Ogólna liczba uniwersytetów niedzielnych i powszechnych wynosi-

ła w roku 1936/37—24. Pomiedzy tymi placówkami, rozmieszczonymi prawie we wszystkich miastach, gdzie posiada swoją siedzibę zakład naukowy średni, wyodrębniały się różne typy programów i prac, nierzadko stanowiąc podstawę prawdziwie interesujących zdobyczy.

Rozwój ilościowy uniwersytetów powsz. i niedz. obrazuje poniższa tabela:

R O K	Okrag Szkolny Brzeski				Wojew. poleskie				Woj. bialostockie			
	Uniwer. niedz.		Uniwer. powsz.		Uniwer. niedz.		Uniwer. powsz.		Uniwer. niedz.		Uniwer. powsz.	
	Licz- ba	Dni zajęc	Licz- ba	Dni zajęc	Licz- ba	Dni zajęc	Licz- ba	Dni zajęc	Licz- ba	Dni zajęc	Licz- ba	Dni zajęc
1933/34.	14		1				1		13		1	
1935/36.	14	197	7	133	3	38	—	—	11	159	7	133
1936/37.	10	233	14	287	4	128	4	67	6	105	10	220

Uwaga: Uniwersytety niedzielne początkowo były oparte o cykle wykładów wygłaszanych w niedziele, przeważnie po nabożeństwie.

Z najważniejszych kursów zawodowych, organizowanych w roku 1936/37 przez nauczycielstwo szkół zawodowych należy wymienić:

kursy motoryzacyjne:

w Brześciu trzy 4-miesięczne dla 133 uczestników;
w Łunińcu jeden 3-miesięczny „ 34 „ ;

osiem kursów praktycznych dla rzemieślników, w czym na Polesiu 7 dla 211 uczestników;
cztery kursy przysposobienia kupieckiego dla 183 osób;

pięć kursów kroju i szycia dla 118 osób;
jeden kurs spółdzielczy dla 50 osób;

ponadto do specjalnej dziedziny osiągnięć wypada zaliczyć prace oświatowo-rolnicze i gospodarcze nauczycielstwa szkół rolniczych.

Największe nasilenie kursami zawodowymi wykazały w roku 1936/37 miasta Brześć, Łunińiec, Łomża i Białystok.

Współ z nauczycielstwem ze szkolnictwa powszechnego udzielało się również nauczycielstwo szkół średnich ogólnokształcących i zawodowych w innych typach prac oświatowych w miastach.

Ważniejsze z nich — to szkoły wieczorowe dla dorosłych, kursy dla poborowych i przedpoborowych, akcja biblioteczna, świetlice, kursy przodowników, działalność P. B. K. i t. p.

Szkół wieczorowych dla młodocianych i dorosłych zorganizowanych było w ostatnim roku w miastach Okręgu 8 o 450 uczniach.

Dorobek nauczycielstwa szkół powszech-

nych, oparty o ustalone tradycje, ilustrują podane tablice statystyczne.

Tablice te, w ilości 13, specjalnych omówień nie wymagają. Układ ich jest następujący: na pierwszym planie znajdują się podsumowania odpowiednich środków pomocniczych naukowych i wychowawczych, w następnych zestawieniach podane są ilustracje liczbowe, odnoszące się do podnoszenia przydatności zawodowej pracownika oświatowego.

Pod koniec znajduje swój wyraz w tabelach konkretna praca oświatowa nauczycielstwa w najtypowszych dziedzinach oświaty pozaszkolnej.

Z zestawień wypada podkreślić tutaj tylko najważniejsze osiągnięcia.

Budżety: od 12.750 zł (bez miasta Białegostoku) w roku 1933/34 do 134.500 zł (bez miasta Białegostoku) w roku 1937/38.

Budżety na biblioteki: od zera (bez Białegostoku) w roku 1933/34 do 32.000 zł (bez Białegostoku) w roku 1937/38.

Kursy dokształcające wieczorowe: od 14,286 uczestników w roku 1932/33 do 20,394 w roku 1936/37, w tym 6306 przedpoborowych. Na tych tylko kursach nauczycielstwo dało 77.641 godzin bezinteresownej pracy.

W dziale bibliotecznym od 383 bibliotek w 1930/31 r. o 268.804 tomach doszliśmy do 694 bibliotek o 261.568 tomach w roku 1933/34, aby po przeprowadzeniu dość gruntownej selekcji osiągnąć w roku 1936/37 — 1173 biblioteki o 336.171 tomach.

W bibliotekach oświatowych od 28.000 czytających w roku 1933/34 doszliśmy do 51.000 w roku 1936/37.

Działy świetlic, teatrów ludowych i chórów w tabelach statystycznych wskazują też na poważny wzrost, przy wydatnym polepszeniu się poziomu i metod pracy w tych dziedzinach oświaty pozaszkolnej.

Należy podkreślić również dorobek w dziedzinie opieki nad absolwentami szkół powszechnych, obejmujący 218 kół o 3787 uczestnikach.

Wreszcie, jako zgoła nowe osiągnięcie w roku 1936/37, zanotować wypada pracę oświatowo-pozaszkolną w punktach bezszkolnych, w oparciu o bezrobotnych kandydatów nauczycielskich, opłacanych z Funduszu Pracy.

Na tym polu znalazło w Okręgu zatrudnienie 34 kandydatów nauczycielskich, organizując zajęcia w 46, przeważnie bezszkolnych miejscowościach.

Kandydaci ci, jako specjalny rodzaj pracowników oświatowych, w miesiącach od stycznia do lipca 1937 r. pracowali:

- a) w 60 kompletach kursów wieczorowych dla analfabetów i półanalfabetów w ramach 6165 godzin pracy, przy liczbie 1093 uczestników, w czym poborowych i przedpoborowych roczników 1915, 16 i 17 — 459, t. j. 45%,
- b) w 29 świetlicach w ramach od 2 -- 4 godzin pracy tygodniowo,
- c) w 2 świetlicach przy szkole,
- d) w 10 bibliotekach i powiatowych centralach bibliotecznych oraz
- e) w 12 zespołach młodzieży, będącej w wieku obowiązku szkolnego, w ośrodkach bezszkolnych.

I na tym polu wyniki zamierzone zostały osiągnięte — żłobiąc koryta nowym pracom i dalszemu upowszechnieniu polskiej oświaty wśród ludności kresowej.

I. POLEPSZANIE WARUNKÓW PRACY OŚWIATOWO-POZASZKOLNEJ.

Tablica 1. Budżety samorządowe na oświatę pozaszkolną w ogóle w/g obwodów.

L.p.	Nazwa obwodu	Zrealizowano w złotych				Prelimino- nowano
		1933 34.	1934 35.	1935 36.	1936 37.	
1.	Brześć n.B.	4.559	17.175	12.147	11.109	26.008
2.	Drohiczyn	900	2.802	6.218	5.199	6.434
3.	Kamień Koszyrski	260	585	3.108	1.346	1.605
4.	Kobryń	—	3.186	3.009	3.375	6.010
5.	Kosów	1.075	1.588	2.458	1.532	3.787
6.	Łuniniec	800	6.085	3.601	8.400	13.807
7.	Pińsk	1.720	3.637	4.889	4.086	3.850
8.	Prużana	950	957	1.771	2.103	4.250
9.	Stolin	1.747	3.415	2.300	1.934	1.814
	Województwo Poleskie.	12.011	44.586	39.501	39.175	67.565
10.	m. Białystok	(21.899)	(36.748)	(38.748)	(35.973)	(44.549)
	Białystok	21.899	37.650	47.307	42.587	52.107
11.	Bielsk	—	2.000	5.564	6.530	11.860
12.	Łomża	345	8.265	9.839	4.140	11.120
13.	Ostrołęka	392	300	7.812	5.387	8.870
14.	Sokółka	—	1.196	2.246	3.698	4.010
	Województwo Białostockie	22.636	49.411	72.768	62.342	87.967
	Okrąg	34.647	93.997	112.269	101.516	155.532
Przeciętna za punkt oświatowy (szkołę) w r. 1933 34 zł. 6,33 — w r. 1936 37 zł. 29,13 i w roku 1937 38 zł. 47,48.						

Województwo Białostockie: wzięta jest część województwa, która wchodzi w skład Okręgu Szkolnego Brzeskiego.

Tablica 2. Budżety samorządowe na akcję biblioteczną w/g obwodów.

L.p.	Nazwa obwodu	Zrealizowano w złotych				Prelimi- nowano
		1933/34.	1934/35.	1935/36.	1936/37.	1937/38.
1.	Brześć n.Bug.	—	2.000	3.974	6.037	4.350
2.	Drohiczyn	—	400	750	1.150	1.500
3.	Kamień-Koszyński	—	300	346	250	250
4.	Kobryń	—	400	905	1.452	3.510
5.	Kosów	—	—	967	189	695
2.	Łuniniec	—	2.000	1.585	2.289	2.140
7.	Pińsk	—	—	1.519	1.466	1.000
8.	Prużana	—	—	854	949	1.700
9.	Stolin	—	1.000	1.000	250	500
	Województwo Poleskie	—	6.100	11.900	14 032	15.645
10.	m. Białystok	(21.899)	(23.748)	(23.748)	(18 294)	(20.925)
	Białystok	21.899	24 048	27 516	22.185	23.925
11.	Bielsk	—	600	2.191	2.409	4.700
12.	Łomża	—	1.000	3.333	2.300	3.135
13.	Ostrołęka	—	300	4.994	2.529	3.600
14.	Sokółka	—	600	500	2.060	2.135
	Województwo Białostockie	21.899	26.548	38.534	31.483	37.495
	Okrag	21.899	32.648	50.434	45.515	53.140

Tabele 1 i 2 ilustrują wzrost środków na cele oświaty pozaszkolnej w Okręgu Szkolnym Brzeskim, w wyniku stałego wzrostu zainteresowania się tą akcją samorządów. — Właściwą ilustrację wzrostu budżetów będziemy posiadali po wyeliminowaniu z tabel miasta Białegostoku, gdzie fundusze na oświatę pozaszkolną zawsze były dość znaczne.

Od roku budżetowego 1938/39 przewidywać należy dalszy wzrost budżetów samorządowych na oświatę pozaszkolną i to nie tylko w wyniku polepszającej się sytuacji gospodarczej, lecz również z uwagi na okólnik Ministra Spraw Wewnętrznych Nr. 90 z dn. 9.XII.1936 r. w sprawie środków na kształcenie przedpoborowych (od 30 — 50 zł na punkt) i okólnik Ministra Spraw Wewnętrznych Nr. 31 z dnia 3 czerwca 1937 r. Nr. SS. 54 — 10 — 1 w sprawie popierania akcji bibliotecznej.

Tablica 3. Pomoce naukowe i wychowawcze w punktach oświatowych.

WYSZCZEGÓLNIENIE	1930/31.	1933/34.	1934/35.	1935/36.	1936/37.
Biblioteki oświatowe	383	694	924	921	1.173
Książki w bibliotekach oświatowych	268.804	261.568	275.739	307.714	336.171
Podręczniki dla uczniów			8.200	20.793	28.294
Podręczniki dla nauczyciela			7.200	12.000	14.300
Gry świetlicowe (kompletów)			1.400	1.600	3.212
Lampy projekcyjne			17	33	41
Radioodbiorniki				312	374
Wydawnictwa:					
a) Program Kursów Wieczorowych			2.000	2.000	2.000
b) Wieczory Świetlicowe				8.500	17.500
c) Zbiory pieśni				5.000	5.000
d) Dzienniki punktów oświatowych		1.500	2.000	2.000	2.200
e) Mapki krajoznawcze Polesia				10.000	10.000

II. PODNOSZENIE PRZYDATNOŚCI ZAWODOWEJ PRACOWNIKÓW OŚWIATOWYCH.

Tablica 4. Udział nauczycieli w kursach i konferencjach co najmniej od 3—14 dniowych.

L. p.	O b w o d y	1933/34.	1934/35.	1835/36.	1936/37.
1.	Brzeski	21	46	103	111
2.	Drohicki	3	32	33	40
3.	Kamień Koszyrski	61	116	116	118
4.	Kobryński	2	65	67	75
5.	Kosowski	—	49	103	108
6.	Łuniniecki	44	66	112	148
7.	Piński	40	43	49	61
8.	Prużański	3	68	136	151
9.	Stoliński	85	100	142	187
	Województwo Poleskie	259	595	871	1009
10.	Białostocki	5	80	92	108
11.	Bielski	46	66	82	98
12.	Łomżyński	44	49	52	53
13.	Ostrołęcki	81	90	154	158
14.	Sokólski	6	115	124	126
	Województwo Białostockie	182	400	504	544
	Okrag	441	995	1375	1568
	Seminaria i szkoły rolnicze oraz kursy przodowników w Okręgu.	148	335	628	786

Tablica 5. Biblioteczki instrukcyjne i czasopisma oświaty pozaszkolnej.

Wyszczególnienie	1933/34.	1934/35.	1935/36.	1936/37.
Biblioteczki instrukcyjne w inspektoratach	14	14	14	14
Liczba tomów w bibl. instrukcyjnych o. p. w inspektoratach	1466	4214	3579	5150
Liczba rejonowych biblioteczek samokształceniow.			112	153
Tomy w rejonowych bibl. samokształceniowych			3178	5247
Czasopismo „Praca Oświatowa“			64	187
„Oświata Pozaszkolna“				226
„Wieczory Świetlicowe“			2000	2100

III. OSIĄGNIĘCIA WYCHOWAWCZO-OŚWIATOWE.

Tablica 6. Kursy wieczorowe dokształcające.

(Stan liczbowy kompletów w/g obwodów).

L. p.	O b w ó d	Liczba kompletów			Liczba uczestników		
		1933/34.	1934/35.	1936/37.	1933/34.	1934/35.	1936/37.
1.	Brześć n.B.	62	75	79	1610	1136	1246
2.	Drohiczyn Poleski	48	84	73	1100	1249	1091
3.	Kamień Koszyrski	35	37	93	735	768	1728
4.	Kobryń	49	50	55	900	815	723
5.	Kosów Poleski	17	55	89	285	917	1282
6.	Łuniniec	80	99	78	1600	1703	1303
7.	Pińsk	116	174	155	2550	2780	2664
8.	Prużana	32	26	71	860	438	1004
9.	Stolin	82	91	89	1640	1932	1493
	Województwo Poleskie	521	691	782	11280	11739	12534
10.	Białystok	57	96	110	1272	1960	1878
11.	Bielsk	56	75	64	1138	1289	956
12.	Łomża	21	51	45	710	1345	1097
13.	Ostrołęka	39	74	110	992	1584	1952
14.	Sokółka	61	40	95	1177	922	1977
	Wojew. Białostockie	234	336	424	5289	7100	7860
	Okrag	755	1027	1206	16570	18839	20394

Tablica 7. Kursy wieczorowe dokształcające.

(Przedpoborowi analfabeci i półanalfabeci na kursach. Pracownicy. Godziny).

R o k	O k r a g			Wojew. poleskie			Wojew. białostockie		
	Przed-poborowi	Nauczyciele	Godzin pracy	Przed-poborowi	Nauczyciele	Godzin pracy	Przed-poborowi	Nauczyciele	Godzin pracy
1933/34.	3340	1064	68.096	2256	689	46.463	1056	375	21.633
1934/35.	5064	1405	81.391	3501	777	50.535	1563	628	30.856
1935/36.	4746	1116	52.919	2565	603	31.259	2181	513	21.660
1936/37.	6306	1671	77.641	4317	905	50.353	1989	766	27.288

UWAGA: Problem walki z analfabetyzmem i półanalfabetyzmem wśród poborowych i przedpoborowych został wysunięty w Okręgu Szkolnym Brzeskim w roku 1933/34.

Tablica 8. Biblioteki oświatowe i czytelnictwo.
(Biblioteki i książki w/g obwodów).

L.p.	Obwody	1930/31.		1933/34.		1934/35.		1935/36.		1936/37.	
		Bibl.	Tomy	Bibl.	Tomy	Bibl.	Tomy	Bibl.	Tomy	Bibl.	Tomy
1.	Brzeski	46	34.881	42	19.707	88	21.574	64	17.792	108	41.342
2.	Drohicki	22	6.792	63	7.910	89	9.490	55	8.927	79	10.876
3.	Kamień Kosz.	12	4.916	20	4.971	40	6.203	56	3.684	65	8.341
4.	Kobryński	23	7.357	19	6.315	22	6.585	22	4.578	37	6.618
5.	Kosowski	9	2.331	32	6.512	42	8.316	26	8.284	60	11.631
6.	Łuniniecki	29	10.322	43	6.320	57	7.440	85	14.623	61	9.697
7.	Piński	15	16.734	79	19.360	88	20.701	62	28.011	87	31.099
8.	Prużański	11	7.922	42	9.189	45	9.269	39	12.182	47	11.638
9.	Stoliński	9	6.994	52	11.052	69	12.312	78	18.829	97	15.160
	Wojew. Poleskie	176	98.249	392	91.336	540	101.890	487	117.910	641	146.402
10.	Białostocki	51	74.403	71	93.889	76	95.289	966	122.485	126	103.529
11.	Bielski	29	21.850	53	19.830	122	20.276	142	22.858	156	24.640
12.	Łomżyński	70	48.048	66	33.657	71	34.506	66	22.124	95	25.671
13.	Ostrołęcki	35	21.228	71	13.003	70	13.542	98	12.890	113	27.638
14.	Sokołski	22	5.026	41	9.853	45	10.236	32	9.447	42	8.291
	Wojew. Białostockie	207	170.555	302	170.232	384	173.849	434	189.804	532	189.769
	Okrąg Szk. Brzeski .	383	268.804	694	261.568	924	275.739	921	317.714	1173	336.171

Wyjaśnienia do tablicy 8. W latach od 1933/34. do 1936/37. została przeprowadzona w bibliotekach oświatowych dość gruntowna selekcja, która w dalszym ciągu trwa. Wskutek tego w ogólnym wzroście liczby tomów, w niektórych obwodach widoczny jest spadek. Liczba książek polskich w bibliotekach oświatowych konsekwentnie jednak wzrasta, dochodząc z 14 mieszkańców na 1 tom polski do 7.7.

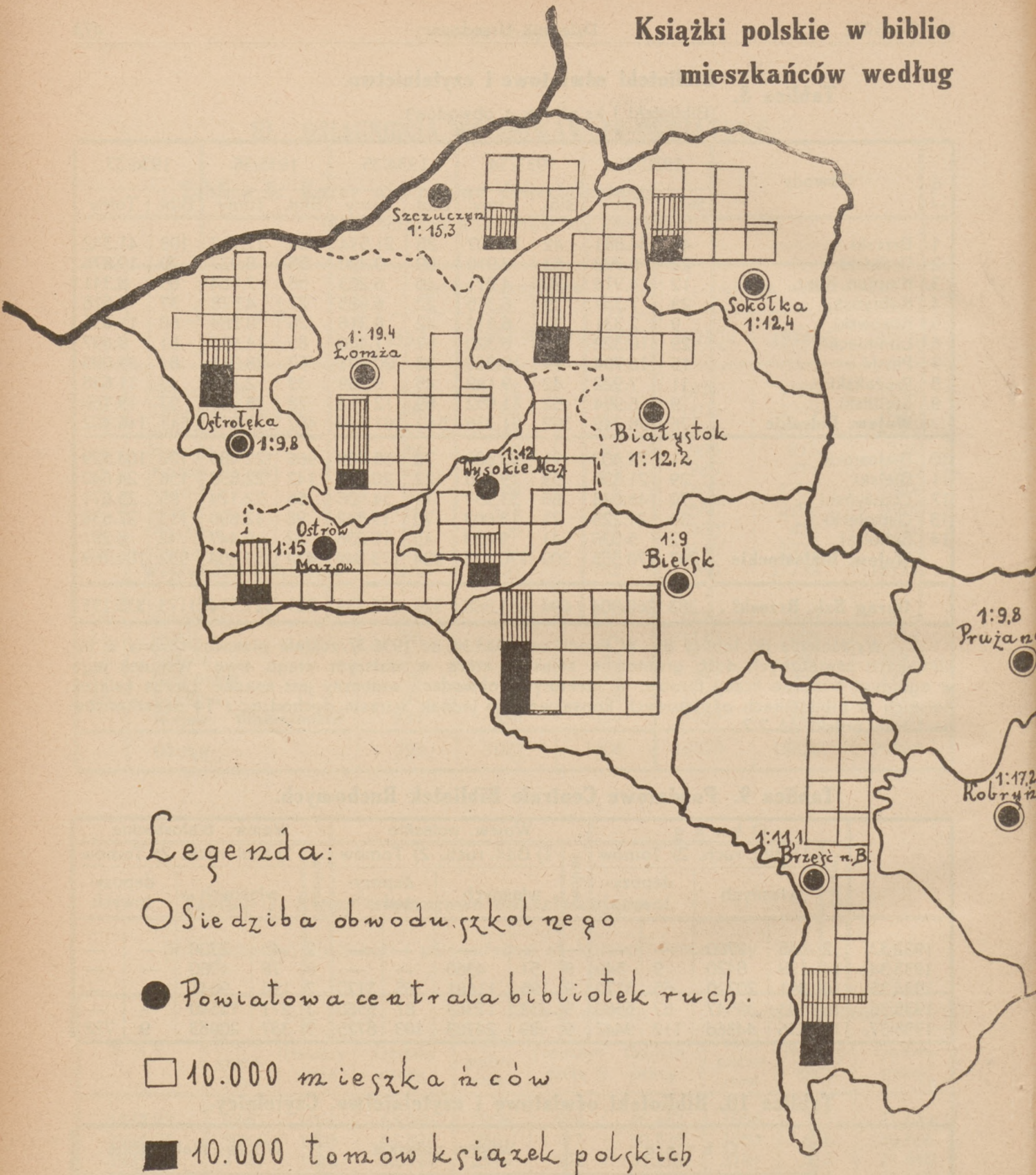
Tablica 9. Powiatowe Centrale Bibliotek Ruchomych.

	O k r a g						Wojew. poleskie				Wojew. białostockie				
	Central.	1) Bibl. ruch.		2) Tomów		Central.	1) Bibl. ruch.		2) Tomów		Central.	1) Bibl. ruch.		2) Tomów	
		własnych	depozytowych	własnych	depozytowych		własnych	depozytowych	własnych	depozytowych					
1932/33.	2	45	2700	—	—	—	—	—	—	2	45	2700	—	—	
1933/34.	14	129	8420	9	540	9	51	4360	—	—	5	78	4060	—	—
1934/35.	16	391	20720	65	3170	9	195	11681	65	3170	7	196	9041	—	—
1935/36.	16	503	33547	87	5560	9	232	17989	87	5560	7	271	13540	—	—
1936/37.	16	636	44866	112	9447	9	299	24783	103	8725	7	337	20083	9	722

Tablica 10. Biblioteki oświatowe i czytelnictwo. Czytelnicy.

	O k r a g		Wojew. poleskie		Wojew. białostockie	
	Czytających	To stanowi % ogółu mieszk.	Czytających	To stanowi % ogółu mieszk.	Czytających	To stanowi % ogółu mieszk.
1933/34.	28.038	1.26	14.815	1.3	13.223	1.21
1935/36.	37.782	1.71	17.571	1.5	20.211	1.88
1936/37.	51.371	2.33	26.378	2.33	24.993	2.42

Książki polskie w biblio mieszkańców według

Legenda:

○ Siedziba obwodu szkolnego

● Powiatowa centrala bibliotek ruch.

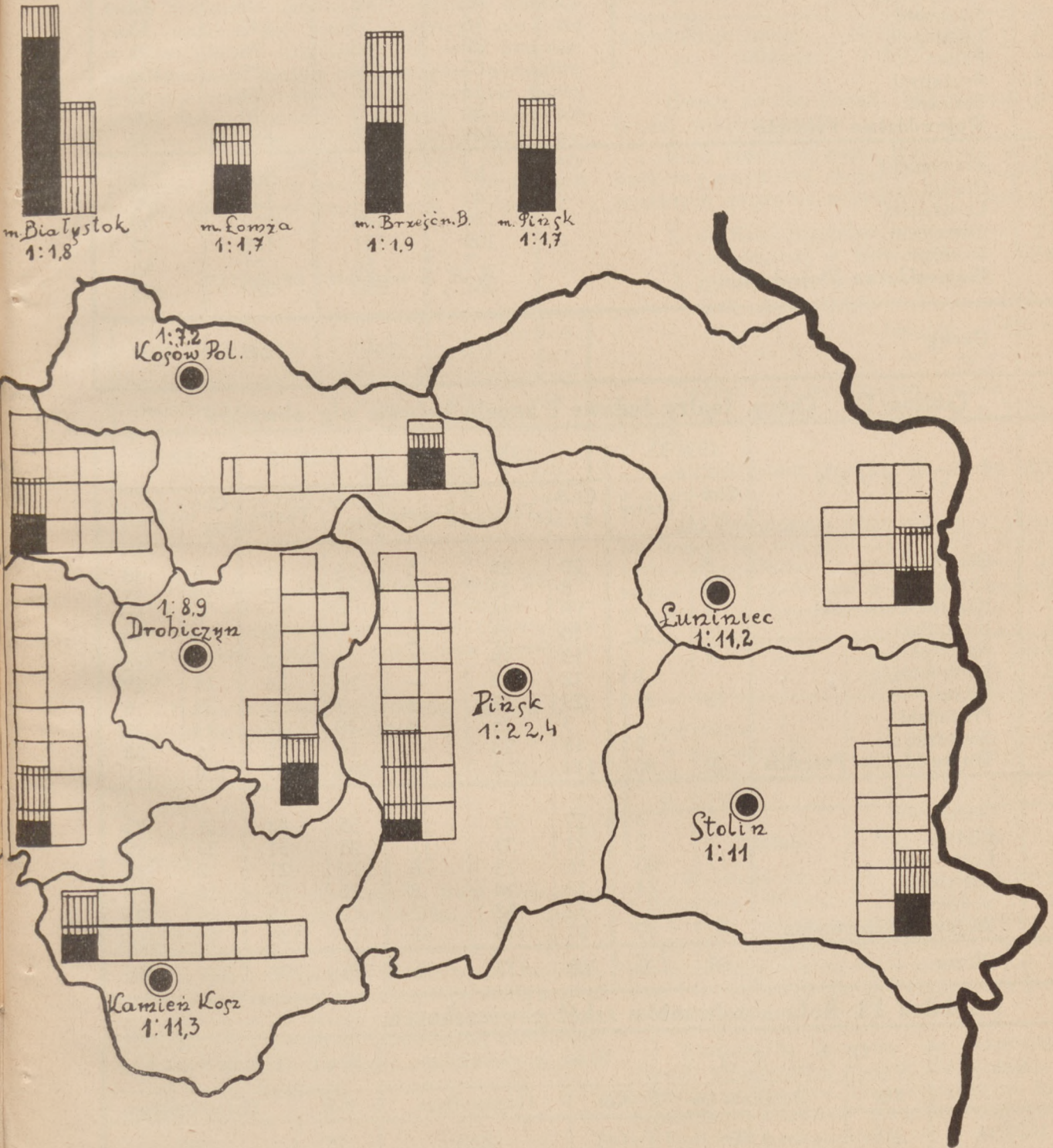
□ 10.000 mieszkańców

■ 10.000 tomów książek polskich

▨ Brak dostępu ogólnopolskiego w powiatach 1:5. w miastach wydzielonych 1:1.

Liczby przy centralach bibliot. oznaczają liczbę mieszkańców na tom książki polskiej.

tekach oświatowych na tle liczby stanu z r. 1936/37.

Tablica 11. Świetlice w/g obwodów.

L.p.	O b w ó d	1932 33.	1934 35.	1935 36.	1936 37.
1.	Brzeski	65	162	94	126
2.	Drohicki	28	98	89	86
3.	Kamień Kosz.	36	48	50	74
4.	Kobryński	40	66	57	54
5.	Kosowski	16	53	42	53
6.	Łuniniecki	30	66	76	71
7.	Piński	67	104	85	104
8.	Prużański	13	65	74	65
9.	Stoliński	54	113	90	109
	Województwo Poleskie	349	775	657	742
10.	Białostocki	84	182	169	139
11.	Bielski	45	153	140	136
12.	Łomżyński	126	146	102	79
13.	Ostrołęcki	105	151	108	72
14.	Sokólski	7	60	71	63
	Województwo Białostockie	367	692	590	489
	Okrag	716	1467	1247	1231

Tablica 12. Chóry, teatry ludowe i kapele ludowe w/g obwodów.

L. p.	O b w o d y	1932 33.		1934 35.			1935 36.		1936 37.	
		Chó- ry	Teatry	Chó- ry	Teatry	Kapele	Chó- ry	Teatry	Chó- ry	Teatry
1.	Brzeski	5		20	25	5	19	14	9	48
2.	Drohicki	12		6	43	3	24	42	32	37
3.	Kamień Koszyrski	1		6	10	4	5	11	6	17
4.	Kobryński	11	31	10	18	2	11	15	9	19
5.	Kosowski	7		13	19	8	12	19	14	28
6.	Łuniniecki		9	12	13	—	24	24	24	27
7.	Piński	13	31	29	52	3	3	5	25	6
8.	Prużański			3	15	6	10	12	13	21
9.	Stoliński		9	15	23	—	16	15	16	28
	Województwo Poleskie	49	80	114	218	31	124	157	148	231
10.	Białostocki	2	3	27	41	18	35	44	31	43
11.	Bielski	1	2	21	33	11	25	31	29	35
12.	Łomżyński	17	20	18	13	6	18	21	2	28
13.	Ostrołęcki		24	13	14	8	21	25	12	75
14.	Sokólski			12	18	2	12	18	19	30
	Wojew. Białostockie	20	49	91	119	45	111	139	93	211
	Okrag	69	129	205	337	76	235	296	241	442

Tablica 13. Koła absolwentów szkół powszechnych.

Rok	O k r a g		Woj. poleskie		Woj. białostockie	
	Kół	Uczestników	Kół	Uczestników	Kół	Uczestników
1936 37.	218	3783	143	2201	75	1582

Uwaga: Akcja opieki nad absolwentami została wszczęta w skali całego Okręgu w roku 1936/37.

CENTRALNA BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA.

Dla Centralnej Biblioteki Pedagogicznej podstawowym problemem praktycznym w roku sprawozdawczym stało się zdobycie czytelnika zamiejscowego. Zarówno z ogólnych potrzeb kulturalnych terenu, jak z samej istoty biblioteki „centralnej” wynika konieczność oparcia jej życia i zasięgu nie tylko o Brześć, lecz o cały Okręg. W roku poprzednim stworzone zostały organizacyjne podwaliny pod tego rodzaju akcję i wypróbowano formy pracy. Mimo trudności, jak duże przestrzenie i złe warunki komunikacyjne, mimo dość znacznych kosztów przesyłek — ostatni rok pracy świadczy o wielkich możliwościach rozwojowych i o już osiągniętych pozytywnych rezultatach.

Statystyka członków C. B. P.

C z ł o n k ó w	w r. 1935 6	w r. 1936 7	wzrost o:
miejscowych zamiejscowych	459	521	62
abonentów	136	258	122
osób	168	408	240
Ogółem abonentów	595	779	184
osób	627	929	302

Praktyczną i żywotną formą okazał się t.zw. abonament zbiorowy, o którego przyjęciu się i rozpowszechnieniu mówi różnica liczb abonamentów i osób — czytelników zamiejscowych.

Największą ilość czytelników posiada C. B. P. w następujących powiatach:

1. Bielsk Podl.	w r. 1935 6: 23;	w r. 1936 7: 54
2. Brześć n.B.	19	51
3. Białystok	21	43
4. Kobryń	21	41

Najmniej w powiatach¹⁾: Kam. Koszyrski: 8 (3), Łuniniec 6 (3), Ostrów Maz. 2 (0), Szczuczyn 2 (0).

Zestawienie danych wskazuje, że największe nasilenie czytelnictwa obejmuje strefę wzdłuż linii: Białystok — Bielsk — Brześć — Kobryń, posiadającą z natury rzeczy najlepszą komunikację. Ale i powiaty najmniej opanowane (i najodleglejsze) wykazują proporcjonalnie duży wzrost.

¹⁾ Liczby w nawiasach oznaczają stan z roku poprzedniego.

Wzrostowi liczby czytelników towarzyszy i odpowiada zwiększenie się ilości wypożyczeń.

Książek wypożyczono	w r. 1935 6	w r. 1936 7	wzrost o:
czytelnikom miejsc.	10.231	12.847	2.616
„ zamiejsc.	1.005	2.337	1.332

Uwagę zwraca ponad 100% wzrost wypożyczeń zamiejscowych.

Poza normalną pracą Biblioteka przygotowała specjalne komplety książek, wysłanych następnie w charakterze depozytów:

1. do Koła Brześcian — nauczycieli studiuj. w Warszawie 32 tomy
 2. do bibliotek przy inspektoratach szkolnych²⁾ 570 tomy
- Łącznie 602 tomy
(w r. ub. — 61 t.)

Ogólny ruch wypożyczeń Biblioteki wynosi tomów: w r. 1935|6 — 11.297; w r. 1936|7 — 15.865.

Wzrost zatem zamyka się liczbą 4 568 t. w ciągu roku.

Już przytoczone dane mówią o stosunkowo mniejszym wzroście ilości osób korzystających z księgozbioru w samym Brześciu. Jednakowoż ruch czytelników w czytelni i wypożyczalni uległ i tu niezwykłemu zwiększeniu.

	rok 1935 6	rok 1936 7	wzrost o:
Czytelników w wypożyczalni	6017	8796	2779
Czytelników w czytelni	1961	3219	1258
Ogółem	7978	12015	4037

Wzmogła się zatem częstość korzystania z Biblioteki. Wzrost frekwencji w Bibliotece zmusił wobec zbytnej szczupłości lokalu do wprowadzenia pewnych ograniczeń, jak wcześniejsze zamknięcie zapisów na członków i wyznaczenie dni dla korzystania z czytelni młodzieży szk. (stopnia licealnego).

Frekwencja tłumaczy się katastrofalnym stanem wypożyczalni książek (publicznych i prywatnych) w Brześciu. Charakterystyczne tu było zwłaszcza „opanowanie” przez młodzież (166 uczniów) biblioteki pedagogicznej.

²⁾ por. Nr. 7 (125) Dzien. Urz. K. O. S. B.

Najpoczytniejsze książki-to (w/g działów katalogu rzeczowego):

wśród czytelników miejscowych: XV—7556 t., XIV — 815 t., III — 578 t.

wśród czytelników zamiejscowych: XV — 678 t., III — 503 t., XVII — 157 t.

(Dział XV obejmuje literaturę piękną, XIV — teorię i historię literatury, III — pedagogię, pedagogikę, dydaktykę ogólną, psychologię pedagogiczną, XVII — historię).

Uderza zapotrzebowanie na literaturę piękną (klasycy lit. i beletrystyka) i charakterystyczna różnica miejsca książek ściśle pedagogicznych. Wpływa na to z jednej strony obecność młodzieży szk. wśród czytelników miejscowych (lektura!), a z drugiej — zapotrzebowanie na książki „w terenie” dla celów zawodowych (egzaminacje, kursy, konferencje). Ponad wszelką wątpliwość istnieje ogólne zapotrzebowanie na literaturę powieściową i musi je uwzględnić plan zakupów C. B. P. Zresztą i ze względu na żądania książek z dz. XVII n.p. charakter ściśle pedagogiczny Biblioteki nie daje się utrzymać

i narzuca się konieczność przystosowania jej do szerszych i różnorodnych zainteresowań i potrzeb terenu, niedostatecznie nasyconego książką w ogóle.

Zakupy objęły w roku sprawozd. najwięcej dzieł z zakresu: pedagogii, pedagogiki, psychologii pedagog. (473 t.), historii (240 t.), literatury pięknej (202 t.), zagadn. społecznych, gospodarczych i t. p. (105 t.), geografii, podróży i t.p. (78 t.).

Liczebny stan księgozbioru:

Na dzień 17.8.1935	Zakupiono w r. 1935/6	Stan na dz. 1.9.36	Zakupiono w r. 1936/7	Stan na dz. 1.7.37
7734	1081	8815	1854	10669

Niewątpliwym wzrostem tempa zakupu książek w r. sprawozd. oraz rozszerzeniem zasięgu działania biblioteki stoi m. in. w związku z nieco większymi (choć jeszcze szczupłymi) możliwościami finansowymi.

Bilans surowy (brutto)

za okres od 1.IX. 1936 r. do 31.VIII. 1937 r.

Wyszczególnienie rachunków	Bilans otwarcia		Obroty za okres od 1.IX. 36 r. do 31.VIII. 37 r.		Obroty łączne		Saldo na dzień 1.IX. 37 r.	
	Winien	Ma	Winien	Ma	Winien	Ma	Winien	Ma
1	2	3	4	5	6	7	8	9
R-k Kasy	66.50	—	7755.24	7723.79	7821.74	7723.77	97.95	—
„ P. K. O.	45.80	—	10918.05	10192.53	10963.85	10192.53	771.32	—
„ K. K. O.	612.51	—	1461.93	1824.45	2074.45	1824.45	250.—	—
„ składek członk.	—	—	—	2626.30	—	2626.30	—	2626.30
„ dotacyj	—	—	—	10491.87	—	10491.87	—	10491.87
„ kaucyj	—	—	121.50	231.50	121.50	231.50	—	110.—
„ księgozbioru	—	—	7149.19	20.50	7149.19	20.50	7128.69	—
„ czasopisma	—	—	487.70	—	487.70	—	487.70	—
„ administrac. osob.	—	—	3869.89	—	3869.89	—	3869.89	—
„ administrac. rzeczow.	—	—	1322.37	3.—	1322.37	3.—	1319.37	—
„ 0/0 P.K.O. K.K.O.	—	—	—	1.93	—	1.93	—	1.93
„ Funduszu	—	724.82	30.—	—	20.—	724.82	—	694.82
O g ó ł e m	724.82	724.82	33115.87	33115.87	33840.69	33840.69	13924.92	13924.92

NOWE KSIĄŻKI I CZASOPISMA.

RECENZJE.

Józef Piłsudski: PISMA ZBIOROWE. Wydanie prac dotychczas drukiem ogłoszonych. Tom V, VI i VII. W-wa 1937 r. Wydawnictwo Instytutu Józefa Piłsudskiego, poświęconego badaniu Najnowszej Historii Polski.

Tom V „Pism Zbiorowych“ (str. 297+X) zawiera to wszystko co powiedział lub napisał Józef Piłsudski w okresie od swego powrotu do Polski z więzienia magdeburskiego do oddania władzy Naczelnika Państwa Prezydentowi Gabrielowi Narutowiczowi. Okres ten od 10 listopada 1918 r. do 14 grudnia 1922 r. stanowi epokę wyjątkową w życiu narodu, który zrywał pęta niewoli i w warunkach bardzo trudnych budował gmach własnej państwowości.

Przez 4 lata począwszy od 1914 r. na ziemiach polskich szalał huragan wojny światowej. Kraj był gospodarczo zrujnowany, a społeczeństwo rozbite na szereg różnych wzajemnie zwalczających się odłamów. Na wschodzie wybuchła krwawa rewolucja społeczna, która wysuwała swe macki w kierunku Polski. Krwawił się Lwów na ziemiach wschodnich, zanosilo się na zatarg zbrojny z Czechami o Śląsk Cieszyński, Niemców trzeba było siłą wypędzić z Poznańskiego.

W takim położeniu zastał kraj Józef Piłsudski po powrocie z Magdeburga. Powracającego Komendanta witała entuzjastycznie Warszawa, a przede wszystkim Polowiaczy cieszyli się z powrotu swego Wodza rozpoczynając rozbrajanie okupantów. Rada Regencyjna złożyła swoją władzę w ręce Komendanta. Józef Piłsudski władzę przyjął z pełną świadomością odpowiedzialności historycznej za losy Zmartwychwstającej Polski. Podejmuje się trudnego zadania wyprowadzić kraj z chaosu i umocnić fundamenty Niepodległości. „Przez te półtora tysiąca dni“ — jak mówi Kazimierz Świtalski w przedmowie do tomu V — „serce, rozum, woła Piłsudskiego od rana do świtu były w służbie dla Polski, Wola, rozum i serce Jego były wielkie, a władze, które sprawował, były naczelne. Stąd takie zwarcie się w tym okresie życia Piłsudskiego z dziejami Polski, że łatwiej jest wymienić te dziedziny życia państwowego, w których Piłsudski zgodnie z metodą swej pracy wyrzekał się swego wpływu i istotnej za nie odpowiedzialności nie brał, niż przytaczać te fakty historii narodzin nowej Polski, których był twórcą“. — Praca więc Naczelnego Wodza i Naczelnika Państwa była bardzo ciężka, „ponieważ karty dziejów Polski odwracają się w tych latach z zawrotną szybkością i sytuacje zmieniają się na coraz inne“ i trzeba było nadzwyczajnej wnikliwości i trafności oceny sytuacji, aby sprostać zadaniu. Musimy być wdzięczni Opatrzności, że w tym tak przełomowym momencie dziejowym dała narodowi Wodza który swoim geniuszem pisał pełne chwały karty nowej historii Polski.

Tom V „Pism Zbiorowych“ treścią swoją różni się zasadniczo od tomów poprzednich. Wpływa na to rodzaj rodzaj twórczości Piłsudskiego, który w tym okresie mało pisał, gdyż tworzył czyny, tworzył Polskę i bagnetem stworzonego przez siebie żołnierza kreślił granice odradzającego się Państwa. Stąd fragmentaryczność pewna treści zawartej w tomie omawianym.

Są to przeważnie utwory krótkie jak przemówienia, listy, depeche i oświadczenia, oraz wywiady udzielane korespondentom pism zagranicznych, w których Naczelnik Państwa wypowiadał swoje poglądy na ważne sprawy życia bieżącego. Osobny dział stanowi materiał odnoszący się do wizyty Józefa Piłsudskiego we Francji i Rumunii, oraz dotyczący przesilenia rządowego w 1922 r.

Wszystkich prac w tomie V-tym jest 181. Prace te są zaopatrzone przez redaktora tegoż tomu Kazimierza Świtalskiego w dokładne komentarze i objaśnienia, stanowiące niezbędny przewodnik przy czytaniu. Przy końcu tomu skorowidz nazwisk i miejscowości.

Tom VI „Pism Zbiorowych“ (str. 217+VI) zawiera utwory Piłsudskiego powstałe od dnia przekazania przez niego władzy Naczelnika Państwa w ręce nowo wybranego Prezydenta Gabriela Narutowicza tzn. od 14 grudnia 1922 r. do chwili rozpoczęcia przez Piłsudskiego w marcu 1924 r. pracy nad największym dziełem p. t. „Rok 1920“. — Omawiany tom zawiera bardzo wiele ciekawych i charakterystycznych prac pisarskich i publicystycznych Marszałka z tego okresu (w ilości 24).

Marszałek Józef Piłsudski po oddaniu władzy Prezydentowi Narutowiczowi pragnął usunąć się z życia politycznego, aby odpocząć po trudach wojny. Jednakże zabójstwo Prezydenta Narutowicza odsłoniło całą groźbę położenia wewnętrznego kraju. Piłsudski dla ratowania sytuacji obejmuje stanowisko Szefa Sztabu Generalnego, chcąc nie dopuścić do rozprężenia wojska tego jedyne go czynnika siły i porządku w Państwie. Ale już w czerwcu 1923 r. Marszałek z powodu wytworzonej sytuacji opuszcza czynne życie polityczne, przenosi się w zacisze wiejskie do Sulejówka pod Warszawą i rozpoczyna walkę w nieładem w Polsce jako mówca i pisarz. Walkę tę o prawdę, o to, „by błoto nie miało znaczenia w Polsce“ prowadził przez trzy lata i wygrał. Przeciwnicy polityczni prowadzili walkę z osobą Pierwszego Marszałka, obrzucając Go stękiem kłamstw i zarzutów przeciw Jego działalności jako Wodza Naczelnego.

Gdy ataki ze strony przeciwników nie słabły, lecz przybierały na sile, Piłsudski odpowiedział piórem i słowem, „nie chciał“ bowiem „dopuścić, by gdy zamknie oczy, jego głosu o jego własnej pracy brakowało“.

Na wstępie tomu VI znajdujemy 2 wywiady udzielone redaktorowi „Kurierza Porannego“, w których Marszałek potępił z całą stanowczością sprawcę mordu

dokonanego na Pierwszym Prezydencie Rzeczypospolitej oraz środowisko, które spowodowało ten jedyny fakt w dziejach Polski. Dalej mamy przemówienia wygłoszone przy dekoracji marszałka Focha i króla rumuńskiego Ferdynanda I orderem *Virtuti Militari* I-szej klasy.

Do najciekawszych przemówień należy mowa wygłoszona przez Piłsudskiego w hotelu „Bristol” w dniu 3 lipca 1923 r., w której podał do publicznej wiadomości przyczyny, które skłoniły Go do wystąpienia ze służby wojskowej, oraz szukał źródła ówczesnej sytuacji i znalazł je w tym, że „powróciliśmy do starych błędów”.

W większej rozprawce zatytułowanej „Wspomnienia o Gabrieli Narutowiczu” scharakteryzował Piłsudski świetlaną postać Pierwszego Prezydenta Rzeczypospolitej i zanalizował pewne zdarzenia z lat 1920 — 1922.

Następnie znajdujemy 2 odczyty wygłoszone na zjeździe Legionistów we Lwowie: 1) „O wartości żołnierza Legionów”, w którym Piłsudski przedstawił historię i ewolucję żołnierza polskiego i 2) „Obrona Lwowa” o stosunku Naczelnego Wodza do sprawy udzielenia pomocy walczącemu Lwowowi. — W sierpniu 1923 r. wygłosił Piłsudski w Wilnie 5 odczytów p. t. „Dowodzenie podczas wojny”, w których zastanawiał się, na czym polega istota dowodzenia podczas wojny, i dał historię swej koncepcji wyprawy wileńskiej i dzieje jej realizacji.

W dniu 20 stycznia 1924 r. wygłosił Piłsudski w sali „Colosseum” w Warszawie odczyt o roku 1863, w którym odsłaniając namiętne walki między Polakami w tym okresie, obalił legendę, jakoby istniał wtedy pokój narodowy, a szukając, co było wielkiego w powstaniu styczniowym, znalazł tę wielkość w powadze, jaką się cieszył ówczesny Rząd Narodowy.

W tomie VI znajdujemy również rozprawę zatytułowaną „Naczelnemu Wodzowie”, w której Marszałek wypowiedział swoje poglądy na temat uprawnień naczelnego wodza i jego stosunku do rządu. — Zeznania Marszałka w procesie porucznika Błońskiego zamykają tom VI.

Treścią tomu VII „PISM ZBIOROWYCH” (str. 156 + 61 + VI) jest największe z dzieł napisanych przez Marszałka Józefa Piłsudskiego p. t. „Rok 1920” Dzieło to w spuściźnie pisarskiej Marszałka zajmuje szczególne miejsce, gdyż odnosi się do tego okresu historycznego, w którym na przedpolach Warszawy decydowały się losy Polski. O okresie tym mówi Piłsudski w przedmowie: „rok 1920 pozostanie w dziejach co najmniej dwóch państw i narodów rokiem na długo pamiętnym”, a boje toczony w tym roku swym znaczeniem obejmowały znacznie szersze kręgi niż nakreślone one były granicami obu państw, będących w sporze wojennym. Albowiem w „osiemnastej decydującej bitwie świata” rozstrzygnęły się losy nie tylko Polski, ale i całej Europy. Zupełnie inaczej wyglądałby układ polityczny w Europie, gdyby nawała bolszewicka nie załamała się na bagnietach żołnierza polskiego, dowodzonego przez genialnego Wodza, i odrzucona daleko na Wschód, skąd ruszyła na podbój Europy.

Rola Piłsudskiego w tym okresie była ważna i ciężka. To też bezpośrednio wypowiedzenia się naczelnego Wodza o tym okresie mają nieocenioną wartość historyczną jako pierwszorzędne źródło dla badaczy tego okresu. „Rok 1920” powstał w czasie usunięcia się

Marszałka Piłsudskiego od pracy politycznej i wojskowej, w miesiącach od kwietnia do czerwca 1924 roku. W tym czasie prowadzono ostrą kampanię przeciwko osobie Marszałka Piłsudskiego i ideom reprezentowanym przez niego. W walce tej przeciwnicy nie przebierali w środkach, krytykując przede wszystkim działalność Wodza Naczelnego w wojnie polsko-bolszewickiej. Między innymi „Rok 1920” stał się również odpowiedzią na tę krytykę.

Pierwotnym zamierzeniem „Roku 1920” była odpowiedź Marszałka Józefa Piłsudskiego jako Naczelnego Wodza na wykłady Tuchaczewskiego (znanego dowódcy armii bolszewickiej w pochodzie na Warszawę), wygłoszone 1923 roku w Akademii Wojskowej w Moskwie. Wykłady te Tuchaczewski ogłosił drukiem i w tłumaczeniu zostały one włączone do omawianego tomu „Pism Zbiorowych” p. t. „Pochód na Wisłę”. Prelekcje Tuchaczewskiego mają tendencję antypolską, dają nieściśle naświetlenie faktów z r. 1920 i stawiają zarzuty natury wojskowej Piłsudskiemu jako Naczelnemu Wodzowi. Odpowiedź Marszałka na zarzuty Tuchaczewskiego rozrosła się do dzieła obszernego, które poza krytyką obalającą poglądy Tuchaczewskiego stało się pamiętnikiem Wodza. W „Roku 1920” odsłania nam Piłsudski rąbek tajemnicy swego geniuszu wojennego, stąd też płynie historyczne i wychowawcze znaczenie tego dzieła dla wojska i ogółu społeczeństwa.

Obecne wydanie „Roku 1920” jako tomu VII wydawnictwa „Pisma Zbiorowe” jest z rzędu wydaniem czwartym. Pierwsze ukazało się w roku 1924 nakładem Towarzystwa Wydawniczego „Ignis” w Warszawie. „Rok 1920” składa się z krótkiej przedmowy i dziesięciu rozdziałów numerowanych bez podania treści w nich zawartej.

Oto treść poszczególnych rozdziałów. W rozdziale I-szym obala Piłsudski twierdzenie Tuchaczewskiego o przewadze sił polskich pod Warszawą. W rozdziale II-gim mamy polemikę Piłsudskiego z oceną Tuchaczewskiego znaczenia północno-wschodniego frontu i z jego poglądem na rozkład sił po stronie polskiej. Rozdziały III i IV są poświęcone omówieniu operacji armii bolszewickiej od maja 1920 r. oraz planów operacyjnych Piłsudskiego w okresie maj—czerwiec tego roku. W rozdziale V-tym omawia Piłsudski bitwę nad rzeką Rują 4 i 5 lipca, skąd rozpoczęło się cofanie się wojsk polskich. Rozdział VI-ty analizuje bitwę stoczoną w rejonie Wilna w dniach 11—14 lipca. Dalszy przebieg ofensywy Tuchaczewskiego i działań armii konnej Budiennego oraz próby przeciwstawienia się ofensywie bolszewickiej z obszaru Brześć-Kowel stanowią treść rozdziału VII-go.

Bitwę warszawską omówił Piłsudski w rozdziale VIII-ym. W rozdziale IX-tym odpiera ataki Tuchaczewskiego na Polskę i na Niego, a rozdział ostatni X-ty poświęca rozważaniom ogólnym i strategicznym

Strona techniczna i tego tomu wypadła bardzo korzystnie. Na początku tomu VII-go znajdujemy podobiznę Marszałka jako Naczelnego Wodza z roku 1920; do treści dołączono 8 map-szkiców sytuacji wojennych oraz fotografię fragmentu rękopisu „Rok 1920”.

Konrad Szostak (Pińsk).

NADEŚLANE.

Romana Millerówna i Maria Rostkowska: **PIERWSZA KLASA PRACUJE**. Elementarz miejski Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów 1937 r. Str. 136. Kilkaset rysunków w tekście. Dwubarwna okładka St. Bocianowskiego. Cena wraz ze znaczkami na Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół powszechnych zł. 0.60.

Romana Millerówna i Maria Rostkowska: **PIERWSZA KLASA PRACUJE**. Elementarz wiejski. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów 1937 r. Str. 136. Kilkaset rysunków w tekście. Dwubarwna okładka W. Siemikowskiego. Cena wraz ze znaczkami na Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych zł. 0.60.

Rozwój dotychczasowych elementarzy szedł po linii udoskonalenia metody nauki czytania i pisania. Dbano o coraz dokładniejsze stopniowanie trudności, o coraz lepszy dobór wyrazów podstawowych, o uprzyśpieszenie procesu analizy i t.p. Ułatwiono dziecku nie tylko technikę czytania, ale stopniowo zaczęto podkreślać i znaczenie treści tekstów elementarza. Czytanki zostały zgrupowane wokół tematów, które podaje program języka polskiego. Nowy elementarz p. t.: „Pierwsza klasa pracuje“, idąc po tej linii ewolucji, rozszerza jednak rolę elementarza, stawiając sobie nowe zadanie: związać naukę czytania i pisania z całością pracy w klasie I.

Autorki, wychodząc z założenia, że zajęcia praktyczne są dla dziecka siedmioletniego jednym z najbardziej kształcących i interesujących przedmiotów, dały w swym podręczniku zarys całości pracy w klasie I opartej na zajęciach praktycznych. Nauka czytania i pisania złączona została organicznie z ogólnym planem pracy.

Helena Grotowska i Zofia Klíngero-wa: **NASZA OJCZYŻNA**. Czytanka polska dla V klasy szkół powszechnych. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów 1937 r. Str. V + 308 ilustr. 44. Cena wraz ze znaczkami na Towarzystwo Popierania Publicznych Szkół Powszechnych zł 1,90.

Dobór czytanek uwzględnił nie tylko różne poziomy umysłowe, ale i różne środowiska klasy.

Dużą zaletą książki jest ilustrowany słowniczek trudniejszych słów i wyrażeń wydany w oddzielnej broszurze aby dziecko mógł z niego korzystać czytając poszczególne czytanki.

Delfina Gayówna, Hipolita Gnoińska, Maria Librachowa i Józefa Łysakiewiczówna; **Przyroda i geografia dla III klasy szkół powszechnych I stopnia**. Kurs B. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów 1937 r. Str. 143. Cena wraz ze znaczkami na Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych zł 1.

W podręczniku tym, jak wskazuje tytuł, nie tylko mamy uwzględnione dwa przedmioty, ale są również połączone dwa poziomy, wymagające różnego podejścia.

Podręcznik utrzymany jest w tonie popularnym, a jednak ścisłym, jest zajmujący, choć musiał być zwięzłym.

Józef Zaremba i Jerzy Ostrowski: **U NAS W POLSCE**. Czytanka dla V klasy szkół powszechnych. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów 1937 r. Str. 264, ilustr. 48. Cena wraz ze znaczkami na Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych zł 1,90.

Józef Zaremba i Gustaw Morcinek: **CZYTANKA VI DLA SZKÓŁ POWSZECHNYCH II STOPNIA Kurs B**. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów 1937 r. Str. 248, ilustr. 32. Cena wraz ze znaczkami na Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych zł 1,70.

Józef Zaremba i Jerzy Ostrowski: **BUDUJMY MIŁEJ OJCZYŻNIE DOM**. Czytanka dla VII klasy szkół powszechnych. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów 1937 r. Str. 336, ilustr. 48. Cena wraz ze znaczkami na Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych zł 1,90.

Założeniem naczelnym czytanek jest chęć wyrobienia w młodzieży poczucia odpowiedzialności i bohaterstwa wobec świata. Podręczniki te są właściwie książkami o Polsce ukazującymi wielkość życia w pracy przekształcającej świat.

Aby uniknąć sztucznego i nieprzekonywującego dydaktyzmu starano się dobrać materiał czytankowy o wysokim poziomie artystycznym odpowiadający zainteresowaniom młodzieży, bliski środowisku dzieci szkół powszechnych, o żywej, ciekawej akcji. Przy doborze autorów starano się ze względu na późniejszą pracę somokształceniową i potrzeby czytelnictwa uwzględnić: pisarzy najwybitniejszych zarówno dawniejszych jak i współczesnych. Podręczniki są bogato ilustrowane materiałem fotograficznym, oraz reprodukcjami dzieł najwybitniejszych malarzy.

Kazimierz Kosiński i Leon Rygiel: **PRZEMIANY**. Książka Polska dla I klasy gimnazjalnej. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów 1937 r. Str. 316, ilustr. około 50. Cena wraz ze znaczkami na Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych zł 2.80.

Książka ta jest pierwszym ogniwem zamierzonego cyklu, który, ma objąć wszystkie klasy gimnazjalne.

Obfity i zastosowany zasadniczo do wymagań programu dobór czytanek ujawnia niewątpliwą dbałość o wysoki poziom literacki i znaczne urozmaicenie w zakresie rodzajów prozy i poezji. Czytanki zapoznają młodzież z najważniejszymi przejawami życia starożytnego Wschodu, klasycznej Grecji i Rzymu oraz wczesnego średniowiecza. Zgodnie ze wskazówkami programu uwzględniono szczególnie świat mitów, postaci bohaterstwa, przykłady tężyzny fizycznej i duchowej, wzory cnót obywatelskich i t.p. Utwory prozaiczne i poetyckie, osnute na tle życia polskiego w przeszłości i teraźniejszości, łączą się z poprzednimi treściowo lub ideowo w sposób możliwie prosty, starannie unikający wszelkiej sztuczności.

Tadeusz Bornholtz: HISTORIA dla I klasy gimnazjów. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych Lwów 1937 r. Str. 244. 136 ilustracji i 13 map w tekście 5 tablic i 4 mapy poza tekstem. Cena wraz ze znaczkiem na Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół powszechnych zł. 2.60.

Tadeusz Bornholtz: HISTORIA dla III klasy gimnazjów. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych Lwów 1937 r. Str. 248. 64 ilustracje i 7 map w tekście, 3 tablice ilustracji i 6 map poza tekstem. Cena wraz ze znaczkiem na Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych zł. 2.60.

Podręczniki te przemyślane aż do najdrobniejszych szczegółów, łączą w sobie szczęśliwie zwięzłość wykładu z żywym, plastycznym i wyczerpującym przedstawieniem rzeczy. Autor nie tylko pokonał zwycięsko trudności związane z zobrazowaniem na dwustu kilkudziesięciu stronach rozległych okresów dziejowych, ale uczynił krok naprzód w porównaniu z dotychczasowymi podręcznikami, wprowadzając do wykładu umiejętnie wybrane wyjątki ze źródeł historycznych.

Delfina Gayówna: PRZYRODA ŻYWA dla V klasy szkół powszechnych. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów 1937 r. Str. 120, ilustr. 109. Cena wraz ze znaczkiem na Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych zł. 1,20.

Zgodnie z wymaganiami programu autorka podaje elementarne wiadomości o przejawach życia pospolitych zwierząt i roślin, jak również o ustroju ludzkim z uwzględnieniem jego higieny, usiłując równocześnie wykształcić w uczniach umiejętność świadomego i celowego obserwowania zjawisk przyrody i orientowania się w związkach zachodzących między nimi.

Jako punkt wyjścia służą tu zjawiska otaczającego życia, bliskie uczniowi ale w istocie swojej nieznanne. Wyjaśniając je autorka stara się obudzić w uczniach zainteresowanie dla świata istot żywych, a zarazem poszanowanie życia we wszystkich jego przejawach.

Mieczysław Cieśluk: Przyroda martwa dla V klasy szkół powszechnych. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów 1937 r. Str. 116, ilustr. 157. Cena wraz ze znaczkiem na Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych zł. 1,

Metodyczny układ podręcznika, wygodny jest zarówno dla ucznia, jak i dla nauczyciela. Doświadczenia pomyślane są w ten sposób, aby uczeń rozumiał je i mógł przerobić raz jeszcze praktycznie w domu. Środki potrzebne do tych doświadczeń są proste i łatwo dostępne tak dla uczniów jak i dla nauczyciela pracującego w szkole o słabym zaopatrzeniu.

Szczególną uwagę zwracam na ilustracje, których zadaniem jest nie tylko uzupełnić i wyjaśnić tekst, ale też uczyć ucznia rozumienia rysunku.

Stanisław Durek i Wincenty Lewicki: PIERWSZA KLASA LICZY. Rachunki dla I klasy szkół powszechnych. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów 1937 r. Str. 68. Ilustr. 100. Cena wraz ze

znaczkiem na Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych zł. 0,70.

Stanisław Durek i Wincenty Lewicki: DRUGA KLASA LICZY. Rachunki dla II klasy szkół powszechnych. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów 1937 r. Str. 128, ilustr. 50. Cena wraz ze znaczkiem na Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych zł. 1.

Nowe przerobione wydanie znanych podręczników rachunków St. Durka i W. Lewickiego dostosowane zostało jak najściślej w układzie i doborze materiału naukowego do wymagań obowiązujących programów nauki w publicznych szkołach powszechnych.

Zadania ułożone zostały w ten sposób, iż zapewniają przez kolejność ich rozwiązywania—wprawę w liczeniu.

Materiał do zadań zaczerpnięty z najbliższego otoczenia dziecka pobudza je do samodzielnego myślenia, szukania i odnajdywania związków liczbowych w życiu codziennym. Cały szereg zadań ma na celu przygotowanie dziecka już w tym wieku do przyszłej służby obywatelskiej i do czekającej go pracy.

Zygmunt Chwiałkowski i Wacław Schayer: RACHUNKI dla I klasy szkół powszechnych w mieście. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów 1937 r. Str. 64, ilustr. 100. Cena wraz ze znaczkiem na Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych zł. 0.70.

Zygmunt Chwiałkowski i Wacław Schayer: RACHUNKI dla I klasy szkół powszechnych na wsi. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów 1937 r. Str. 64, ilustr. 100. Cena wraz ze znaczkiem na Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół powszechnych zł. 0.70.

Zygmunt Chwiałkowski i Wacław Schayer: RACHUNKI dla II klasy szkół powszechnych. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów 1937 r. Str. 96, ilustr. około 100. Cena wraz ze znaczkiem na Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych zł. 1.

Podręczniki te ściśle przystosowane do programu odznaczają się szczegółowym, gruntownym i metodycznym opracowaniem zagadnień przez program wskazanych. Dobór, układ i ilość materiału w nich zawartego pozwalają stosunkowo łatwo nie tylko „przerobić program”, ale i osiągnąć przewidziane w nim „wyniki nauczania”. Zadanie to podręczniki spełniają dzięki temu, że godzą praktycznie wymagania pracy nauczycielskiej z metodami wskazanymi przez program i ujmują przedmiot w sposób budzący żywe zainteresowanie dziecka i związany z jego środowiskiem. Podręczniki zawierają mnóstwo tematów aktualnych i środowiskowych oraz dają wzór metodycznego rozwinięcia innych tego rodzaju tematów.

Stopniowanie trudności uwzględniono w całej pełni, nie opuszczając żadnego szczebla.

Zygmunt Chwiałkowski i Wacław Schayer: Rachunki dla III klasy szkół powszechnych I stopnia Kurs B. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów 1937 r. Cena wraz ze znaczkiem na Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych zł. 0.90.

Zygmunt Chwiałkowski i Wacław Schayer: Arytmetyka z geometrią dla IV klasy szkół powszechnych I stopnia. Kurs B. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów 1937 r. Cena wraz ze znaczkiem na Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych zł. 1.

Zygmunt Chwiałkowski i Wacław Schayer: Arytmetyka z geometrią dla VI klasy szkół powszechnych II stopnia Kurs B. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych, Lwów 1937 r. Cena wraz ze znaczkiem na Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych zł. 1.20.

Podręcz. iki, te ujmują szczegółowo i gruntownie cały materiał przepisany przez program, kładąc szczególny nacisk na kwestie najistotniejsze. Stopniowanie trudności przeprowadzono tak skrupulatnie, że uczeń może samodzielnie posuwać się krok za krokiem naprzód i, opierając się na posiadanych już wiadomościach, zdobywać nowe. Linia metodyczna zarówno całości podręczników, jak i poszczególnych działów, jest przejrzysta, starannie opracowana i przystosowana do zajęć cichych. Duża ilość ćwiczeń przeznaczonych na te zajęcia lub pracę domową umożliwi nauczycielowi przystosowanie materiału do uzdolnień dzieci. Nowe własności i metody rachunkowe odkrywa uczeń najczęściej samodzielnie przy pomocy posiadanych już wiadomości. rozwiązuje tzw. ćwiczenia przygotowawcze. Punktem wyjścia a zarazem źródłem zagadnień i tematów poruszonych w podręcznikach są bezpośrednie przeżycia i spostrzeżenia dziecka wiejskiego. W niespotykanym dotychczas zakresie uwzględniona została korelacja z innymi przedmiotami, obejmująca właściwie całość programu klosy.

Anna Zofia Czarkowska: PODRĘCZNIK MATEMATYKI dla I klasy gimnazjalnej. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów 1937 r. Str. 132. Cena wraz ze znaczkiem na Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych zł. 2.10.

Podręcznik przeznaczony jest przede wszystkim do użytku ucznia. Tekst zadań przystosowano w tym celu do jego poziomu. Układ podręcznika jest taki, że uczeń, korzystając z niego, może nauczyć się posługiwania się książką naukową, a nauczyciel znajdzie w nim pomoc do realizowania nowoczesnych metod dydaktycznych w nauczaniu.

Podręcznik zawiera liczne interesujące i łatwe zadania których tematy zaczerpnięto z nauki przyrody, geografii, z życia Polski współczesnej, ze sportu i t.d.

Wanda Dewitzowa i Gita Żółtkowska: WIR LERNEN DEUTSCH. Podręcznik do nauki języka niemieckiego dla I kl. gimnazjalnej. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów 1937 r. Str. 292, ilustr. ponad 50. Cena wraz ze znaczkiem na Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych zł 1,60.

Układ tej książki jest całkowicie odmienny od układu, przyjętego w podręcznikach dotychczasowych — zamiast krótkich ustępów, luźnie lub wcale z sobą niezwiązanych, autorowie dają opowiadania ciągle, tworzące jak gdyby powieści dla młodzieży. Jest to podręcznik o typie lekturowym, wprowadzający młodzież w zagadnienia lektury obcojęzycznej, ucząc ją czytania i ujmowania większych całości.

Opowiadania zawarte w nim a malujące życie w Niemczech i Austrii, są dla ucznia ciekawe i zajmujące. Pochłonięty ich treścią niepostrzeżenie niemal pomnaża zasób swoich wiadomości językowych, zapoznając się równocześnie z życiem i kulturą krajów niemieckich.

Ludwika Kolczyńska i Emanuel Łoziński: Książka polska na I klasę gimnazjalną. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów 1937 r. Str. 351, ilustr. 44. Cena wraz ze znaczkiem na Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych zł 2,80.

Czytanki wybrane z arcydzieł literatury polskiej i obcej oraz utworów współczesnych pisarzy polskich, posiadający wybitne walory artystyczne i kulturoznawcze.

Jerzy Kowalski i Marian Golias: PUER ROMANUS. Podręcznik do nauki języka łacińskiego dla I klasy gimnazjalnej, przerobiony w nowym wydaniu przez M. Goliasa. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów 1937 r. Str. 44 + 78, ilustr. ponad 50. Cena wraz ze znaczkiem na Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych zł 1,50.

Puer Romanus, pierwszy podręcznik do nauki języka łacińskiego w nowym gimnazjum, w myśl rozporządzeń władz szkolnych mógł się ukazać w nowym opracowaniu dopiero po czteroletnim czasokresie. Opracowania nowego dokonał prof. M. Golias, uwzględniając wymagania praktyki i głosy krytyki.

Autor skrócił materiał czytanki łacińskiej, aby umożliwić swobodne wyczerpanie i powtórzenie materiału gramatycznego, w którym przeprowadził ważne zmiany w treści i w ugrupowaniu. Czytanka polska ukazała się w zupełnie nowej formie, jako beletrystyczna kontynuacja części łacińskiej, z którą tworzy jednolite opowiadanie o życiu młodzieży rzymskiej.

H. Ryger i B. Machczyński. DOKSZTAŁCENIE ZAWODOWE PRACOWNIKÓW UMYSŁOWYCH. Cena zł 1.

Praca przedstawia wyniki akcji kursów zawodowych dla pracowników umysłowych; prowadzonej przez Instytut w okresie 1933—1937. Ogólne wytyczne organizowania kursów dokształcających i wnioski, wpływające z dotychczasowego doświadczenia I. O. P. w tej dziedzinie, mogą oddać cenne usługi związkom zawodowym i ich oddziałom przy organizowaniu dokształcania swych członków na własnym terenie. Dla ułatwienia podane są pełne programy i nazwiska wykładowców poszczególnych kursów. Na końcu wydawnictwa zamieszczona jest lista absolwentów kursów I. O. P.

W obecnym okresie powszechnej ponownej dążności pracowników umysłowych do uzupełnienia swej wiedzy zawodowej, zwłaszcza wobec konkurencji ze strony młodszego pokolenia, praca Rygera i Machczyńskiego jest niezbędnym przewodnikiem i winna znaleźć się w każdej bibliotece związkowej.

Ludwik Landau. STRUKTURA PRACY I KWALIFIKACJE PRACOWNIKÓW UMYŚLOWYCH. Cena zł 2.50.

Publikacja niniejsza jest pierwszą z cyklu opracowań, dotyczących sytuacji na rynku pracy umysłowej w Polsce, a opartych na rezultatach badań ankietowych, przeprowadzanych od kilku miesięcy przez Biuro Badań Ekonomiczno-Statystycznych I. O. P. Książka L. Landaua zawiera opracowanie materiałów, uzyskanych z ankiety, przeprowadzonej przez Biuro Badań w listopadzie ub. r. na terenie przedsiębiorstw przemysłu metalowego w Wnrszawie.

Na treść książki składają się następujące rozydła:

1. Zakres badania. 2. Liczebność pracowników umysłowych. 3. Struktura zatrudnienia według wykonywanych funkcji. 4. Pracownicy według płci i wieku. 5. Pochodzenie społeczne pracowników. 6. Wykształcenie pracowników poszczególnych grup pochodzenia społecznego. 7. Wykształcenie pracowników umysłowych. 8. Braki w wykształceniu. 9. Nie uzyskiwane kwalifikacje.

Na końcu pracy znajdują się szczegółowe tablice statystyczne w liczbie jedenastu.

W dalszym ciągu Instytut kontynuuje swoje prace badawcze i w niedalekiej przyszłości ukażą się następne publikacje, przedstawiające rezultaty ankiety na terenie innych gałęzi przemysłu oraz handlu, bankowości i ubezpieczeń w Warszawie, a następnie na prowincji.

W ten sposób badania I. O. P. wypełnią dotkliwą lukę w statystyce pracowników umysłowych. Rezultaty badań przyniosą cyfry i dane informacyjno-statystyczne, bez znajomości których niepodobna należycie orientować się w zagadnieniach pracowniczych.

J. Bandrowski: NA POLSKIEJ FALI. Książnica - Atlas. Lwów—Warszawa. Str. 208. Zł. 3.

Powieść Jerzego Bandrowskiego „Na polskiej fali” zajmie nie tylko młodzież szkolną, dla której według programu stanowi lekturę uzupełniającą, ale i szerokie sfery czytelników, dla których morze polskie i wszystko, co z nim związane, jest przedmiotem zainteresowania i umiłowania. Ta właśnie nuta serdecznego stosunku do całokształtu spraw pozostających w związku z „polską falą” sprawia, że książkę czyta się z pełnym zajęciem i przyjemnością. Przed oczyma czytelnika przesuwa się w łączności z pobytem bohatera wśród rybaków w Jastarni obraz z życia naszych rybaków, ich wierzeń, zwyczajów i obyczajów, a w szczególności prac około połowu ryb w różnych porach roku. Ich troski i radości, ich trud zmagania się z żywiołem przeżywa czytelnik dzięki autorowi, wraz z nimi, zdobywając

przy tym cały szereg wiadomości, niejednokrotnie bardzo szczegółowych — w sposób jednak bardzo zaciekawiający podanych — o naszym morzu, jego znaczeniu dla Polski pod względem politycznym i gospodarczym, o jego bogactwie i t. d. Jednym słowem książka Bandrowskiego to źródło obfite wruszających przeżyć i licznych wiadomości o „polskiej fali” i ludziach morskich — Kaszubach.

„PRZYRODA I TECHNIKA” czasopismo poświęcone popularyzacji nauk technicznych i przyrodniczych pod redakcją Dr. Anny d'Abancourt-Koczwarowej. Książnica-Atlas, Lwów—Warszawa.

„Przyroda i Technika” przynosi jak zawsze tak i w najnowszym numerze treść bardzo ożywioną i ciekawą ilustrowaną obficie rycinami, mapkami i wykresami. Na interesującą całość składa się 6 artykułów, 42 szerszych lub zwęższych artykułków w postaci notatek ujętych w działy: „Co się dzieje w Polsce”, „Postępy i zdobycze wiedzy”, „Rzeczy ciekawe”. Oprócz tego znajdujemy tam mapkę nieba na miesiąc bieżący i tablice meteorologiczne, za miesiące ubiegłe ilustrujące przebieg pogody w zestawieniu ze średnimi wartościami danych miesięcy.

Na zakończenie znajdujemy tam recenzje nowo ukazujących się książek. Następujące dziedziny nauk przyrodniczych i technicznych zostały uwzględnione w ostatnim numerze: botanika, zoologia, astronomia, fizyka, fizjologia, chemia, medycyna, metalurgia, radioterapia, hydrotechnika, radiotechnika, konstrukcja maszyn, ochrona pracy i t. p. Czytelnik dowie się z niniejszego zeszytu o zjawiskach cieplnych u roślin jak „a r u m” znanego powszechnie aron, którego temperatura dochodzi do 400 stopni C., o biologii chróścików, ciekawych owadów budujących domki w wodzie, o gigantycznej zaprze Boulder Dam w Kalifornii, o maszynie do pisan'a nut, wielu, wielu pouczających wiadomości,

„METODYKA BIOLOGII” dodatek do czasopisma „Przyroda i Technika” poświęcony nauczaniu botaniki i zoologii.

Ostatni zeszyt Metodyki Biologii przynosi wiele cennego materiału metodycznego: Inż. T. Młynek daje szczegółowy i wyczerpujący opis jak sporządzać trwale preparaty stułbi. Prof. Knotz i Mul w interesującym artykule p. t. „Insektaria do hodowli i obserwacji indywidualnej” opisują jeden z momentów współpracy nauczyciela przyrody i robót ręcznych i ilustrują problem korelacji przedmiotów w sposób godny jego naśladowania.

O ważnym momencie pracy szkolnej a m. Gazetce ściennej przyrodniczej pisze prof. St. Pawłowska podając dobre wskazówki zorganizowania tej pracy. Oryginalny przyrząd własnego pomysłu, który ma naśladować jednostajny przepływ krwi w naczyniach krwionośnych oraz przenoszenie tętna opisuje prof. Sibiga.

Na zakończenie tego bogatego treścią numeru znajdujemy przewodnik po szkolnym przykładowym ogrodzie w Warszawie.

K O M U N I K A T Y.

W sprawie wykazu pomocy naukowych do przyrody martwej.

W poprzednim numerze „Dziennika Urzędowego K. O. S. B. (str. 378) umieszczono „plan zaopatrywania publ. szkół powsz. Okręgu Szkolnego Brzeskiego w pomoce naukowe w 1937/38 r. szk.“, w którym zaznaczono, że ostatecznie ustalony wykaz niezbędnych pomocy naukowych do przyrody martwej, które będą zakupione w bież. roku szk., zostanie umieszczony w numerze listopadowym „Dziennika“.

W związku z tym podaje się do wiadomości, że z przyczyn od redakcji niezależnych wykaz taki będzie umieszczony dopiero w następnym, t.j. grudniowym numerze „Dziennika“.

Stypendia Książnicy-Atlas

Książnica Atlas S. A. przyznała w bieżącym roku szkolnym 45 stypendiów po 100 zł ubogim

uczniom szkół średnich ogólnokształcących i handlowych.

Dyrekcje Szkół przesłały ogółem 301 zgłoszeń kandydatów, a w wyniku losowania stypendiów, dokonanego na posiedzeniu Rady Nadzorczej Spółki w dniu 29 października 1937 r. za dobre postępy w matematyce otrzymał m. inn. Nikiel Stanisław, uczeń kl. III Pryw. Męskiego Gimnazjum OO. Pijarów w Lubieszowie (woj. poleskie).

Nauka tańców.

Zarząd Główny Związku Związków Nauczycieli Tańców w Polsce komunikuje, że upoważnił p. Ottona Wachlowskiego (Brześć n.Bug. Sobieskiego 78) do reprezentowania Związku w sprawach wydawania opinii co do kwalifikacji nauczających tańców na terenie m. Brześcia n.Bug.

OGŁOSZENIE.

Zarząd Zgromadzenia Kupców m. st. Warszawy przy ul. Królewskiej Nr 14 ogłasza konkurs na podręczniki dla gimnazjum kupieckiego z następujących trzech dziedzin:

- 1) podręcznik geografii gospodarczej dla klasy II-ej
- 2) podręcznik historii dla klasy I-ej
- 3) podręcznik dla techniki i organizacji handlu dla klasy III-ej.

Za najlepsze trzy podręczniki będą udzielone nagrody, wyznaczone przez Zgromadzenie Kupców m. st. Warszawy, razem w wysokości Zł 1.500—podzielone na trzy nagrody po Zł 500—za podręcznik z każdej dziedziny.

Nagrodzone mogą być tylko podręczniki, zatwierdzone przez Ministerstwo W. R. i O. P. do użytku szkolnego.

Termin zgłoszeń—do 1 maja 1938 r.

Uprasza się o zgłaszanie udziału w konkursie w biurze Zarządu Zgromadzenia Kupców m. st. Warszawy, przy ul. Królewskiej Nr 14.

**Zakład Rzeźbiarsko-Sztukatorski i Artystyczna Formiernia
dla Pomocy Naukowej i Dekoracyjnej
ZYGMUNTA BOBROWSKIEGO**

Warszawa, ul. Kopernika Nr 14. Tel. 635.10

Niniejszym zawiadamiam P.P. Kierowników Szkół, że posiadam w Warszawie zakład rzeźbiarsko-sztukatorski i artystyczną formiernię dla pomocy naukowej i dekoracyjnej, istniejący od roku 1854 oraz największą kolekcję w Polsce — około 4000 modeli różnych figur, biustów, głów, masek, części ciała, modeli anatomicznych, medalionów, ornamentów, płaskorzeźb, kwiatów, figur geometrycznych, fryzów, gzymśów, rozet, kapiteli, konsoli, kariadyt, oraz kopie najcenniejszych dzieł sztuki i nowoczesne utwory najlepszych artystów. Odlewy gipsowe białe-naturalne i w imitacji brązu sprzedaję po cenach fabrycznych.

Popiersia Marszałka Józefa Piłsudskiego, Prezydenta R. P. prof Ignacego Mościckiego, Marszałka Śmigłego Rydza, wg. oryginalnych modeli dłuta znanych rzeźbiarzy posiadamy w 6 wielkościach o wym.: 125|90, 100|90, 90|65, 80|75 60|50, 50|30 cm.

Najwięcej sprzedajemy następujące wielkości:

wym. 90 65 cm.	biały zł 125.00	pobrązowany zł 150 00
" 80 75 "	" " " 125.00	" " " 150 00
" 60 50 "	" " " 60.00	" " " 80.00 (model szkolny)
" 50 30 "	" " " 40.00	" " " 50 00 (głowa).

Warunki sprzedaży: ceny netto wg cennika franco m. st. Warszawy. Opakowanie po cenie kosztu. Sprzedaż za gotówkę lub na spłaty z doliczeniem 10% za zaliczenie kolejowe. Przy większym zamówieniu udzielamy kredytu i większego rabatu. Przewóz płaci odbiorca.

Z powodu otwarcia szkół powszechnych na Kresach, od cen cennikowych w terminie do Nowego Roku 1938 r. udzielam wyjątkowo 25% rabatu przy zapłaceniu gotówką i sądzę, że wiele szkół skorzysta z tej okazji.

Szczegółowy katalog ilustrowany, cennik i prospekty wysyłam na żądanie za zwrotem porta 1,35 zł.

„SŁONKO”

Tygodnik z kolorowymi obrazkami dla dzieci
pod redakcją JANINY PORAZIŃSKIEJ

„SŁONKO” pismem Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 27 lutego b. r. za Nr. II Pr-9521/34 zostało zaaprobowane do użytku szkolnego dla dzieci do lat 10-ciu.

Wysokość prenumeraty 80 groszy miesięcznie, dla szkół przy zbiorowej prenumeracie, najmniej 3-ch egzemplarzy, po 60 groszy.

ADRES: Warszawa, plac Józefa Piłsudskiego 1.—Nr. przekazu rozrachunkowego 86.

Centralna Biblioteka Pedagogiczna

przy Kuratorium Okręgu Szkolnego Brzeskiego
w Brześciu nad Bugiem, ulica Sadowa Nr 14

Konto P. K. O. Nr. 143.553.

Czynna w dni powszednie w godzinach 16 — 20.

**Największa biblioteka naukowa na Polesiu,
liczy ponad 9.000 tomów.**

Zamiejscowi czytelnicy wypożyczają książki pocztą na abonament indywidualny lub zbiorowy. Na abonament indywidualny wysyła się jednorazowo 3 tomy, na zbiorowy do 10 tomów, zależnie od ilości korzystających, na przeciąg jednego miesiąca. Możliwe jest uzyskanie prolongaty o jeden miesiąc.

Koszt przesyłki książek do czytelników ponosi Biblioteka, przesyłkę zwrotną opłaca czytelnik przy nadawaniu.

OPLATY: przy abonamencie indywidualnym 50 gr., przy zbiorowym — 1 złoty miesięcznie (zamiejscowi przekazem lub czekiem P. K. O.).

Katalogi do nabycia lub wypożyczenia w Bibliotece.

Adres Redakcji i Administracji: Brześć n/B.
Kuratorium Okręgu Szkolnego Brzeskiego.

Prenumerata roczna Dziennika Urzędowego 5 zł.
Cena pojedynczego numeru 50 groszy.

R e d a k c j a r ę k o p i s ó w n i e z w r a c a

Ogłoszenia na okładce: cała strona 160 zł. $\frac{1}{2}$ strony 80 zł. $\frac{1}{4}$ strony 40 złotych.
Ogłoszeń w tekście nie umieszczamy.

Konto P. K. O. Nr. 30.527.

